

† Lucian Mic
Episcopul Caransebeșului

MĂRTURISIRE ȘI DEVENIRE ÎN EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI

Studii de istorie bisericească

EDITURA EPISCOPIEI CARANSEBEȘULUI
2010

† LUCIAN MIC,
EPISCOPUL CARANSEBEȘULUI

*MĂRTURISIRE ȘI DEVENIRE
ÎN EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI*

- Studii de istorie bisericească -

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LUCIAN MIC, Episcopul Caransebeșului

**Mărturisire și devenire în Episcopia Caransebeșului :
studii de istorie bisericească / Lucian Mic, Episcopul
Caransebeșului. – Caransebeș : Editura Episcopiei Caransebeșului ;
Timișoara : Mirton, 2010**

ISBN 978-606-92513-0-0

ISBN 978-973-52-0871-4

262.12:281.95(498 Caransebeș)

† LUCIAN MIC,
EPISCOPUL CARANSEBEȘULUI

MĂRTURISIRE ȘI DEVENIRE
ÎN EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI

- *Studii de istorie bisericească* -

Editura Episcopiei Caransebeșului
Editura Mirton Timișoara
2010

EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI
EDITURA DIECEZANĂ
Str. Episcopiei nr. 11, 325400 Caransebeș
www.episcopiacaransebesului.ro

ISBN 978-606-92513-0-0

EDITURA MIRTON TIMIȘOARA
Str. Samuil Micu nr. 7, 300125 Timișoara
www.mirton.ro

ISBN 978-973-52-0871-4

PREFAȚĂ

Episcopia Caransebeșului a însemnat pentru viața spirituală a credincioșilor din Banat un centru bisericesc străvechi, cu importante activități religioase, culturale, sociale și de afirmare a tradițiilor românești. Încă din secolul al XI-lea, Caransebeșul e pomenit ca reședință de episcopie, iar nume de episcopi ai Caransebeșului apar frecvent în documente medievale. Având în vedere condițiile istorice diverse din zbuțiatul trecut al Banatului, nu putem afirma cu certitudine că la Caransebeș a existat continuitate ierarhică. Știm cu siguranță că, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, reședința episcopiei de Caransebeș s-a mutat la Vârșeț. Caransebeșul a redevenit oraș de reședință episcopală abia în 1865, după reînființarea Mitropoliei Ardealului. Mitropolitul Andrei Șaguna, contrar unor tendințe politice din Banat, a dorit reactivarea episcopiei la Caransebeș, centru bisericesc cu tradiție frumoasă și îndelungată.

Scaunul episcopal din Caransebeș a fost ocupat de oameni cu dragoste de Biserica lui Hristos, care, prin activitatea lor, au devenit emblematici pentru întreaga istorie a Banatului. Îi amintim aici pe episcopii Ioan Popasu (1865-1889) și Nicolae Popeea (1889-1908), ucenicii Marelui Mitropolit Andrei Șaguna și pe episcopul Miron Cristea (1910-1919), devenit primul patriarh al României. Aceștia au avut de înfruntat politica statului austro-ungar, defavorabilă Bisericii și instituțiilor românești. Cu toate acestea, Episcopia Caransebeșului a purtat stindardul spiritualității, dar și al culturii din Banat. Activitățile lor în slujba oamenilor și statornicia credinței lor sunt pilduitoare și astăzi. Ceilalți episcopi ai Caransebeșului, Iosif Badescu (1920-1933),

Vasile Lăzărescu (1934-1940) și Veniamin Nistor (1941-1949) deși au păstorit Episcopia Caransebeșului în condiții de libertate religioasă, au avut fiecare contribuția sa la ridicarea religioasă și materială a instituției bisericești din Banatul Montan. Anul 1949, anul desființării istoricei episcopii de Caransebeș, a fost un an trist pentru viața religioasă din România. Și alte episcopii sunt supuse aceluiași regim de exterminare din partea autorităților comuniste, recent instaurate. Dumnezeu a făcut dreptate în anul 1989, iar din anul 1994, firul întrerupt al episcopiei a fost reluat.

După înființarea din 1865, istoria Episcopiei Caransebeșului este coerentă și cunoscută prin volume și studii ale cercetătorilor. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, cu an de început la înființarea episcopiei (1865), a oferit celor interesați informații valoroase despre viața bisericească din Banat. Cu toate acestea, fondul arhivistic existent este în mare parte necercetat. Este datoria ierarhilor, preoților și a credincioșilor care sunt preocupați de trecutul Bisericii Ortodoxe Române să descopere și să întregescă istoria cunoscută până acum cu noi adevăruri ridicate din documente, pentru împlinirea și desăvârșirea faptelor și evenimentelor din trecutul Episcopiei Caransebeșului.

Odată cu instalarea noastră ca episcop al Caransebeșului, conștient de valoarea istorică pe care o are Eparhia încredințată, am studiat, după putere, faptele înaintașilor din scaunul episcopal, ale altor personalități bisericești, dar și evenimentele istorice prin care a trecut viața bisericească din această parte de țară. Așa au apărut studiile și articolele ce sunt cuprinse în această carte, pe care am intitulat-o *Mărturisire și devenire în Episcopia Caransebeșului*. Este într-adevăr o mărturisire a celor trecute și o evocare a devenirii în timp a Instituției noastre bisericești.

Studiile de față, în marea lor parte, au făcut obiectul prezentării în cadrul unor simpozioane din țară și străinătate, sau au fost publicate în *Calendarul Românilui*, *Foaia Diecezană* și alte volume editate de Episcopia Caransebeșului.

Nădăjduiesc ca prezentul volum să fie imbold spre cercetarea istoriei noastre bisericești pentru tinerii elevi seminariști și pentru studenții teologi, iar viața înaintașilor noștri să fie tuturor exemplu de credință și dăruire creștinească.

Autorul

SCURTĂ ISTORIE A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI (1865-1949)

Prin strădaniile marelui mitropolit Andrei Șaguna, la 8 iulie 1865, prin diploma imperială semnată de împăratul Franz Ioseph, s-a înființat Episcopia Caransebeșului.

Condițiile pentru întreținerea unei episcopii erau vitrege. Caransebeșul dispunea pentru episcopie doar de o casă dărăpănată, o moară dată în arendă și câteva iugăre de pământ. Începutul s-a anunțat a fi cu dificultate. Voia lui Dumnezeu a fost ca primul episcop al reînființatei eparhii să fie **Ioan Popasu**, fost protopop de Brașov și militant activ pentru drepturile românilor din Transilvania.

Acesta s-a dovedit un organizator și un administrator deosebit încă de la începutul păstoririi sale. Realizările sale au fost multe și însemnate pentru o perioadă relativ scurtă, cea a arhipăstoririi sale (1865-1889).

Imediat după instalare s-a îngrijit de mutarea secției românești a Institutului Teologic din Vârșeț, la Caransebeș (noiembrie 1865) și a adus aici doi profesori de teologie: George Peștean și Mihail Velceanu. Mai târziu, în 1876, după modelul școlilor teologico-pedagogice de la Arad și Oradea, a luat ființă la Caransebeș Institutul Teologic-Pedagogic, cu trei ani de studiu.

Între alte realizări ale providențialului episcop amintim cumpărarea unei clădiri de la Regimentul de Graniță din Caransebeș, care adăpostește și astăzi Centrul Eparhial și Reședința Episcopală a Caransebeșului, achiziționarea unei

tipografii (în 1885) și apariția publicației eparhiale „Foaia Diecezană“.

Tot episcopul Popasu a inițiat apariția publicației anuale „Calendarul Românilui”, cel mai longeviv calendar almanah, ce a apărut fără întreruperi până în 1948. Primul ierarh al reînființatei Episcopii a Caransebeșului s-a stins din viață în 1889 și a fost înmormântat în biserica „*Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul*” din Caransebeș, în fața Sfântului Altar pe care l-a slujit cu atâta dăruire.

Episcopul **Nicolae Popeea** s-a născut la 17 februarie 1826 în Satulung (lângă Brașov). A făcut studii la Blaj și a studiat dreptul la Cluj (1843-1846). De la Cluj, Popeea a plecat la Viena pentru a studia teologia, iar în 1848 a făcut parte din garda românilor brașoveni. În 1854, Andrei Șaguna l-a numit secretar consistorial și profesor la seminarul din Sibiu. La îndemnul mitropolitului Șaguna s-a călugărit. În 1870 a ajuns vicar, iar în anul următor arhimandrit.

În 1889, devenind vacant scaunul episcopal de la Caransebeș, Popeea a fost ales de Congresul Național Bisericesc, la 27 martie 1889, episcop al Caransebeșului, fiind hirotonit la Sibiu la 11 iunie. A sosit la Caransebeș în 1 iulie 1889, fiind primit bine de populația orașului, iar primarul Ioan Nemoianu a ținut o frumoasă cuvântare de bun venit. Întronizarea a avut loc în 2 iulie, cu participarea lui Ioan Mețianu – episcopul Aradului.

Ioan Popasu a pus o bază reală fondului de pensii al protopresbiterilor, asesorilor, officianților diecezani și profesorilor, apoi fondului preoțesc pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor. A zidit clădirea Institutului diecezan, a cumpărat domeniile din Mărghita Mare, Dezești și Vișag.

Ca scriitor, Popeea a desfășurat o rodnică activitate. A publicat în „Telegraful Român“ și în reviste vieneze. Activitatea sa literară a avut mai mult un scop practic decât științific. Nu trebuie uitată nici activitatea sa de istoric. A publicat volumul „Vechea mitropolie română ortodoxă a Transilvaniei și a părților Ungariei“, „Schiță biografică a Excelenței Sale Arhiepiscopului și Mitropolitului Andrei Baron de Șaguna“ (în „Telegraful Român“ începând din anul 1873), „Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna“ (1879), „Discursul de recepție la Academia Română, despre Șaguna rostit în ședința solemnă din 13/26 martie 1900 cu răspuns de Dimitrie A. Sturza“. A fost ales membru de onoare al Academiei Române la 13 septembrie 1877. Spre sfârșitul vieții, s-a opus acțiunii de deznaționalizare întreprinsă de contele Appony, refuzând să-i concedieze pe unii profesori cunoscuți pentru sentimentele lor românești. S-a stins din viață la 26 iulie 1908.

Episcopul **Miron Cristea**, următorul ierarh al Caransebeșului, a demonstrat fermitate în apărarea învățământului românesc din școlile confesionale: în 60 de comune au fost construite clădiri noi pentru școli și 300 de învățători au primit salarii.

Episcopul a militat și pentru realizarea unui fond de ajutorare al preoților, precum și pentru un alt fond pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor. A luptat pentru înființarea de biblioteci parohiale și a tipărit pe cheltuiala sa numeroase cărți și broșuri cu un conținut religios, moral, național, economic etc. Imediat după instalare, a sfințit bisericile din Sacu, Dalboșeț, Buziaș, Uzdin, Pătaș și Alibunar, iar în 1913 a sfințit noua biserică din Vârșeț. În 1911, a cercetat 50 de localități, iar în 26 dintre ele a oficiat Sfânta liturghie. În 1912, s-a pus temelia mănăstirii de la Românești, terminată după patru ani și sfințită

la 20 iulie 1925. În 1911, a sfințit și noua școală românească din Lugoj.

La Caransebeș, are loc în 26 octombrie 1918 ședința de constituire a Consiliului Național Român Local al cărui promotor a fost Miron Cristea, care a arătat că „lanțurile tiraniei maghiare au căzut de pe trupul românilor“.

La 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, Miron Cristea a ținut o excepțională cuvântare.

Delegația ce urma a prezenta Actul Unirii Transilvaniei cu România la București a fost compusă din Miron Cristea, Iuliu Hossu, Vasile Goldiș, Al. Vaida Voievod, cărora li s-au alăturat apoi Caius Brediceanu și Mihai Popovici.

Când scaunul de mitropolit primat a devenit vacant prin retragerea lui Conon Arămescu Donici, ochii țării s-au îndreptat spre episcopul de Caransebeș, revenit acasă și care, de departe, era cel mai încărcat de daruri duhovnicești, intelectuale și civice, cu un trecut curat, cu un palmares impresionant de lupte și realizări în slujba poporului român din Transilvania, popor care se străduia din greu să-și mențină identitatea națională, limba și credința. La 18/31 decembrie 1919, Marele Colegiu Electoral Bisericesc, întrunit în sala Ateneului Român din București l-a ales pe Miron Cristea ca mitropolit al Ungrovlahiei și ca primat al României.

Episcopul **Iosif Traian Bădescu** s-a născut la 15 mai 1858 în Șopotul Vechi (jud. Caraș-Severin). Tatăl său a fost învățător confesional, apoi preot. Bunicul său, Grigore, a fost preot în localitatea sa natală și a făcut parte din delegația preoților bănățeni care au participat la Marea Adunare Națională de la Lugoj din 15/27 iunie 1848 prezidată de Eftimie Murgu. A făcut studii la Orșova, Caransebeș, Lugoj și Seghedin. A urmat apoi

cursurile de filosofie și drept la Budapesta, pe care le-a absolvit în 1884.

Ca urmare a calităților sale, a fost remarcat de episcopul Ioan Popasu, care l-a trimis ca bursier la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Între 1888-1889, Traian Bădescu a urmat și cursurile de drept și pastorală la Facultatea de Teologie Romano-Catolică din Viena. Doctoratul în teologie l-a susținut la Cernăuți în 1889. În perioada cât a fost la Cernăuți, a fost coleg cu Iuliu Olariu, Gh. Popovici, P. Barbu, membrii ai Societății Academice Junimea.

După terminarea studiilor, este numit la 23 septembrie 1889 secretar consistorial la Caransebeș. La 21 octombrie 1890 a fost hirotonit diacon, iar la 6 ianuarie 1893, preot. La 23 mai 1902, protodiaconul Traian a intrat în tagma monahală la mănăstirea Hodoș-Bodrog, primind numele de Iosif. În 1903, episcopul Nicolae Popeea l-a ridicat la rangul de protosinghel, iar în anul 1919, Miron Cristea l-a hirotonit arhimandrit. Spre sfârșitul păstoririi episcopului Popeea, protosinghelul Iosif a îndeplinit funcția de secretar consistorial (septembrie 1889 – februarie 1909), casier (1898-1906), referent al senatului școlar (1899-1904) și prim consilier al senatului bisericesc (1903-1920).

Scaunul episcopal al Caransebeșului a rămas din nou vacant prin alegerea lui Miron Cristea ca mitropolit primat la 31 decembrie 1919.

Sfintirea noului episcop și instalarea au avut loc în catedrala din Caransebeș la 27 septembrie/10 octombrie 1920. Sfântul Sinod a comunicat Ministerului Cultelor și Artelor că a delegat pe Evghenie Piteșteanul – locțiitor de episcop al Argeșului – spre a lua parte la hirotonirea ca arhiereu a Prea Cuviosului Arhimandrit dr. Iosif Traian Bădescu.

Prin grija episcopului Bădescu au fost înălțate zidurile reședinței eparhiale, pe care a dotat-o în 1931 cu o capelă. A înființat în 1926 un atelier de lumânări pentru nevoile eparhiei, a reorganizat „Foaia Diecezană” și a înzestrat cu aparatură modernă tipografia diecezană ce fusese înființată de Ioan Popasu.

În 1930, episcopul Iosif a înființat „Biblioteca Religioasă Morală”, unde vor apărea articole cu înalt conținut moral, redactate în special de profesorii de teologie (32 de broșuri). În timpul păstoririi sale, continuă să apară „Foaia Diecezană” și „Calendarul Românului”.

Episcopul Iosif Traian Bădescu s-a stins din viață la 11 iulie 1933, în vârstă de 75 de ani.

Episcopul **Vasile Lăzărescu** a văzut lumina zilei la 1 ianuarie 1894 în satul Jadani (astăzi Cornești) și a primit la botez numele de Vasile. Localitatea Jadani (Cornești) este situată între Vinga și Timișoara.

Sub îndrumarea părinților și a învățătorului Mihai Vulpe, tânărul Vasile a terminat cursul de patru ani, între 1899-1903, la școala din comuna natală. Apoi este trimis la școala elementară maghiară din Dumbrăvița. După absolvirea clasei a V-a, în 1904, s-a înscris la Gimnaziul Maghiar din Timișoara. În 1912 și-a susținut examenul de bacalaureat.

În toamna anului 1912, s-a înscris la Facultatea de Teologie din Cernăuți, frecventată pe atunci de mulți tineri din Banat și din Transilvania. În 1914, studentul Vasile Lăzărescu, absolvent al anului al doilea la Cernăuți, a susținut examenul de diferență la Institutul Teologic din Arad, înscriindu-se în anul III, obținând, în 1915, „absolutorul teologic”. După ce a trecut examenul de calificare preotească, a fost promovat candidat pentru parohiile de clasa I și a ocupat postul de cancelist la Consistoriul din Arad.

În 1916, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie din Pesta, ca în anul următor să plece la Universitatea din Viena, unde va studia în continuare filosofia și pedagogia. După 1918, va continua studiile teologice la Cernăuți. Concomitent a absolvit aici și Facultatea de Litere și Filosofie. În 1920, Vasile Lăzărescu a ocupat prin concurs catedra de Dogmatică și Morală de la Academia Teologică din Sibiu.

După înființarea Academiei Teologice din Oradea, s-a mutat aici. Episcopul Roman Ciorogariu l-a prețuit în mod deosebit, hirotonindu-l diacon la 7 noiembrie 1926, apoi preot, deschizându-i-se astfel calea ocupării unor demnități bisericesti înalte.

Actul tunderii sale în monahism a avut loc în postul Paștelui din anul 1928, la mănăstirea Hodoș-Bodrog.

Fiind o personalitate cunoscută în Banat, după moartea episcopului Bădescu, privirile s-au îndreptat spre arhimandritul profesor dr. Vasile Lăzărescu. Congresul Electoral Bisericesc, întrunit la 21 octombrie 1933, a ales în scaunul episcopal al Caransebeșului pe Vasile Lăzărescu, cu majoritatea voturilor (166). La 31 decembrie 1933, Vasile Lăzărescu este hirotonit arhieru în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Festivitățile de întronizare au avut loc la Caransebeș, la 15 aprilie (Duminica Tomii) 1934.

Problemele materiale ale eparhiei au stat încă de la începutul păstoririi sale în atenția episcopului Vasile Lăzărescu. Prin grija sa a fost clădit în 1936 un internat nou, cu amenajările necesare.

Vor cunoaște o mare dezvoltare atelierul de lumânări, legătoria, tipografia și Editura Diecezană.

După o păstorire de șapte ani, episcopul Vasile Lăzărescu a trecut în anul 1941 în scaunul episcopiei Timișoarei, lăsând în urmă la Caransebeș o Academie Teologică reorganizată, care a dat Banatului câteva generații de preoți bine pregătiți pentru marea lor misiune pastorală.

Episcopul **Veniamin Nistor** s-a născut la 11 februarie 1886 în comuna Arpătac (lângă Brașov), primind la botez numele Virgil. Tatăl său, Dionisie Nistor (1861-1901), a fost preot.

A urmat Institutul Teologic din Sibiu, pe care l-a absolvit în 1909, după care a fost numit preot în parohia Vâlcele (jud. Covasna). Imediat după instalare, a renunțat la parohie. Primind o bursă, își va continua studiile la București, la Facultatea de Teologie, iar apoi la Cluj, unde va frecventa un an și jumătate Facultatea de Litere și Filosofie.

A fost hirotonit diacon celib la 9 iulie 1913 și presbiter la 15 august același an, de către mitropolitul Ioan Mețianu, pe seama Seminarului Nifon.

A fost secretar al Arhiepiscopiei Sibiului între 1922-1926, apoi a îndeplinit funcția de consilier referent, iar până în 1939 pe cea de consilier.

Bucurându-se de aprecierea mitropolitului Nicolae Bălan, preotul Virgil Nistor a fost hirotonit ca protopresbiter la 23 mai 1926. După ce și-a petrecut viața în celibat, a fost tuns în monahism la 7 aprilie 1940.

La 25 aprilie 1941, scaunul eparhial al Caransebeșului a devenit vacant prin înscăunarea episcopului Vasile Lăzărescu ca titular la Episcopia Timișoarei. Membrii adunării eparhiale s-au gândit la arhimandritul Veniamin Nistor.

În Duminica Rusaliilor, la 8 iunie 1941, a avut loc la Sibiu, în catedrala mitropolitană, slujba de sfințire ca arhiepiscop al lui Veniamin Nistor ca episcop al Caransebeșului.

La data de 14 iunie 1941, a avut loc investitura lui Veniamin Nistor ca episcop al Caransebeșului.

Episcopul Veniamin a acordat o importanță deosebită învățământului teologic.

Biblioteca eparhială, deschisă studenților teologi și preoților, a fost dotată, la venirea sa ca episcop, cu 50 de volume, iar de-a lungul anilor, numărul cărților a sporit mereu, mai ales după ce Ministerul Culturii a aprobat ca întreaga bibliotecă a fostului seminar teologic din Chișinău (6000 volume) și inventarul capelei acestei școli să treacă în patrimoniul Academiei din Caransebeș.

Prin Decretul din 5 februarie 1949 s-a hotărât ca Episcopia Caransebeșului să se contopească cu Arhiepiscopia Timișoarei, formându-se astfel Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului. În aceste condiții, episcopul Veniamin Nistor s-a trezit fără episcopie și obligat să plece.

Toate măsurile luate l-au obligat pe episcopul Veniamin Nistor să părăsească imediat eparhia pe care a condus-o 8 ani. S-a retras forțat la Alba Iulia, în localul fostei reședințe a episcopului armatei, episcopie ce fusese și ea desființată.

A încetat din viață la 5 februarie 1963, la vârsta de 77 de ani. A fost înmormântat lângă Schitul „Sf. Ioan Botezătorul“ din Alba Iulia.

REACTIVAREA EPISCOPIEI CARANSEBEȘULUI ȘI EPISCOPIA ARADULUI. PERIOADA EPISCOPULUI IOAN POPASU (1865-1889)

Biserica Ortodoxă Română din Transilvania a avut în secolul al XIX-lea o evoluție interesantă. Dacă în prima jumătate a veacului amintit întâlnim o situație nesigură și păguboasă pentru administrarea Bisericii românești transilvănene, în cea de-a doua jumătate putem vorbi de realizările însemnate ale lui Andrei Șaguna și ale urmașilor săi. Cea mai importantă realizare a acestei perioade a fost restaurarea Mitropoliei Transilvaniei și reînființarea Episcopiei Caransebeșului, lucru ce a dus la dezvoltarea vieții naționale, bisericești și culturale a românilor transilvăneni.

Caransebeșul, străvechi centru bisericesc al Banatului, și-a dobândit Episcopia prin diploma imperială din 8 iulie 1865: „*Caransebeșul, care și în timpuri vechi a avut episcopie de rit greco-oriental, decidem a-l împodobi de aici înainte cu scaun episcopal. Eparhia sa cuprinde toate parohiile românești care se află sau în viitor se vor afla, în teritoriul protopopiatelor: Caransebeș, Mehadia, Lugoj, Făget, Oravița, Jebel, Vârșeț, Palanca, Panciova și Ciacova*“.¹

¹ Nicolae Popeea, *Vechea mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei*, Sibiu, 1870, p. 225-226.

Condițiile pentru întreținerea unei episcopii erau vitrege. Caransebeșul dispunea pentru episcopie doar de o casă dărăpănată, o moară dată în arendă și câteva iugăre de pământ.² Începutul s-a anunțat a fi cu dificultate. Voia lui Dumnezeu a fost ca primul episcop al reînființatei eparhii să fie Ioan Popasu, fost protopop de Brașov și militant activ pentru drepturile românilor din Transilvania.³

Acesta s-a dovedit un organizator și un administrator deosebit încă de la începutul păstoririi sale. Realizările sale au fost multe și însemnate pentru o perioadă relativ scurtă, cea a arhipăstoririi sale (1865-1889).⁴

Imediat după instalare s-a îngrijit de mutarea secției românești a Institutului Teologic din Vârșeț la Caransebeș (noiembrie 1865) și a adus aici doi profesori de teologie: George Peștean și Mihail Velceanu. Mai târziu, în 1876, după modelul școlilor teologico-pedagogice de la Arad și Oradea, a luat ființă la Caransebeș un Institut teologic-pedagogic, cu trei ani de studiu.⁵

Între alte realizări ale providențialului episcop amintim cumpărarea unei clădiri de la Regimentul de graniță din Caransebeș, care adăpostește și astăzi Centrul eparhial și Reședința episcopală a Caransebeșului, achiziționarea unei tipografii (în 1885) și apariția publicației eparhiale „Foaia Diecezană”.⁶

² Prof. Toma Bulat, *Un secol de la reînființarea Episcopiei din Caransebeș*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7-9/1965, p. 557.

³ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1997, vol. III, p. 225.

⁴ Pe larg Pr. prof. dr. Zeno Munteanu, *Ioan Popasu restauratorul Episcopiei Caransebeșului*, în „Altarul Banatului”, nr. 7-9/1995.

⁵ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 225.

⁶ Pe larg Petru Călin, *Țiparul românesc diecezan din Caransebeș*

Alexandru Mocioni, exponent de marcă al românilor, a fost nemulțumit față de atitudinea mitropolitului Andrei Șaguna față de românii din Banat, care doreau ca Timișoara să devină reședință episcopală, lucru recunoscut de ierarhul de la Sibiu înainte de moarte, însă „*vrerea istoriei a făcut ca orașul Caransebeș să fie întărit din nou cu această demnitate*“.⁷

În aceeași vreme, la Arad, scaunul episcopal a fost reprezentat de ierarhi luminați: Procopie Ivașcovici (1853-1875) și Miron Romanul (1874-1898).⁸

Legătura dintre Episcopiile de Caransebeș și Arad a fost dată de statutul lor canonic, ambele fiind dependente de autoritatea bisericească de la Sibiu.

Aradul, însă, are o istorie mai zbuciumată, dată de condițiile istorice ale secolului al XVIII-lea, la începutul căruia Episcopia de la Ineu este transferată la Arad.⁹ Această experiență bisericească cuprinde perioada lui Isaia Diacovici (? - ?), Vichentie Iovanovici (1726-1731), Sinesie Jivanovici (1751-1768), Pavel Avacumovici (? - ?). În secolul XIX îi găsim pe Nestor Ioanovici (1828-1830) – primul episcop român al Aradului, Gherasim Raț (1835-1850) și Procopie Ivașcovici (? - ?), care, alături de Andrei Șaguna, a luptat pentru o situație mai bună a românilor ortodocși.¹⁰

(1885-1918), vol. I, Editura Banatica, Reșița 1996.

⁷ Viorel Dorel Cherciu, *Cadrul istorico-juridic la reînființarea Diecezei Caransebeșului în anul 1865*, în vol. *Societate și civilizație în Banatul istoric*, Ed. Mirton, Timișoara 2003, p. 241.

⁸ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 223-224.

⁹ *Episcopia Aradului – Istorie, viață culturală, monumente de artă*, Arad 1989, p. 30-31.

¹⁰ *Ibidem*, p. 50-56.

O altă legătură dintre nou înființata Episcopie de la Caransebeș și Episcopia Aradului a fost însăși ierarhul arădean din acea vreme, Procopie Ivașcovici, care, după origini se trăgea din marele neam Ivașcu din Goruia, județul Caraș-Severin.¹¹ De numele lui se leagă ridicarea actualei Catedrale Episcopale din Arad, restaurarea reședințelor episcopale din Arad și Oradea, precum și o interesantă activitate socială pusă în slujba văduvelor și orfanilor celor ce au luptat cu prețul vieții în Revoluția din anii 1848-1849.¹²

Procopie Ivașcovici a participat la hirotonia întru arhieru a episcopului Ioan Popasu, întâmplată la Sibiu, de praznicul Adormirii Maicii Domnului (15 august), în anul 1865. A doua zi, 16 august, în ședința Sinodului Mitropolitan de la Sibiu, Andrei Șaguna și episcopul Aradului au făcut îndrumări noului episcop în privința organizării și conducerii reînființatei episcopii. Cea mai importantă, credem că este referirea la Școala de Teologie Eparhială cu sediul la Vârșeț, care se recomandă a fi mutată la Caransebeș, sub stricta supraveghere a episcopului:

„Pentru îndeplinirea catedrelor profesionale, ce au fost și până acum sistematizate la același Institut, Prea Sfinția Sa părintele episcop diecezan va face timpuriu propunere la mitropolie, pe lângă arătarea și dovedirea calificării indivizilor componenți.

Salariile profesionale și alte spese ale susținerii aceluiași Institut, în sumele ce au fost și până acum taxate, până la despărțirea fondurilor ce românii din eparhiile Aradului și Caransebeșului le au comune cu sârbii, se vor cere din fondul

¹¹ *Ibidem*, p. 56.

¹² *Ibidem*.

respectiv , iar mai apoi se vor înapoia din fondul ce la împărțire va cădea pe partea acestor două eparhii române“.¹³

După instalarea episcopului Ioan Popasu la Caransebeș, colaborarea dintre Eparhia Aradului și cea a Caransebeșului se încadrează în duhul frățietății și al canonicității bisericești. Pentru Banat, problema bisericească principală, apărută după Congresul de la Karloviț și după reînființarea Mitropoliei Transilvaniei a fost despărțirea de sub autoritatea ierarhică a Bisericii sârbe. Trebuiau făcute cercetări pertinente privind numărul credincioșilor din localitățile mixte româno-sârbe, în urma cărora, cu acceptul autorității episcopale, comunitățile românești erau trecute sub jurisdicția Aradului sau a Caransebeșului, în funcție de împărțirea teritorială a acestora.

Într-o adresă către Episcopia Caransebeșului din anul 1890¹⁴, episcopul Procopie Ivașcovici prezintă deciziile Sinodului eparhial din Arad referitoare la cauza despărțirii credincioșilor români de sârbi. Se menționează faptul că unui delegat eparhial i se încredințează verificarea împărțirii corecte a comunității bisericești, iar aceasta, cu adresă, comunică episcopiei rezultatele anchetei. Procedul este acceptat și de Sinodul Eparhial Caransebeș, care îl trimite spre înștiințare Protopopiatelor de Panciova, Vârșeț, Biserica Albă și Ciacova, unde existau cazuri de separare.

În multe dintre comunele mixte despărțirea nu s-a putut face cu pace și bună înțelegere. Un exemplu este și parohia Ciacova unde, episcopul Procopie Ivașcovici, ca președinte al delegației

¹³ Prot. Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român din Caransebeș (1865-1927)*, Ed. Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2005, p. 20.

¹⁴ Arhiva Episcopiei Caransebeșului (în continuare A.E.C.), *Registrul de Procese Verbale ale ședințelor consistoriale ale Senatului Bisericesc*, nr. 514/1870.

congresuale române, delegă pe Dl. Constantin Rădulescu din Lugoj pentru rezolvarea despărțirii.¹⁵ Mai târziu înștiințează Episcopia de Caransebeș despre „*repunerea comunei Ciacova în pacea de mai înainte*“.¹⁶

În unele localități, dorința de despărțire era mare și erau iminente conflictele dintre credincioși. Într-o altă adresă, episcopul Procopie, în aceeași calitate de președinte al delegației congresuale române, roagă Sinodul Episcopiei Caransebeșului ca localitățile Jamu Mic, Gaiu Mic, Denta, Ciacova, Foeni, Alibumar, Satu Nou și Mramorac să fie îndrumate „*să aștepte și să rămână liniștite, în legătură frățească și creștinească, până când treburile despărțirii se vor perfecta la fața locului*“.¹⁷

La Mramorac, problemele despărțirii au fost mai delicate deoarece comunitatea bisericească de acolo a angajat un credit pentru cumpărarea unei case parohiale. Lucrurile s-au rezolvat în sensul că locuința a rămas preotului român, care a trebuit să despăgubească pe credincioșii sârbi.¹⁸

În 13 ianuarie 1874, episcopul Ioan Popasu este invitat la Sibiu, la alegerea noului episcop al Aradului, Miron Romanul.¹⁹

Colaborare între eparhiile de Arad și Caransebeș a fost și în privința problemelor de învățământ teologic. Până în 1865, preoții din parohiile Banatului studiau teologia la Arad. În anul 1866, Mitropolitul Andrei Șaguna cere Consistoriului din

¹⁵ A.E.C., *Protocolul ședințelor consistoriale ale Senatului Bisericesc*, nr. 16/1873.

¹⁶ A.E.C., *Ibidem*, nr. 20/1873.

¹⁷ A.E.C., *Ibidem*, nr. 34/1873.

¹⁸ A.E.C., *Ibidem*, nr. 316/1873.

¹⁹ A.E.C., *Ibidem*, nr. 1101/1873.

Caransebeș să facă o colectă de la parohii pentru Preparandia Arădeană.²⁰ Consistoriul se pronunță pozitiv și cere Aradului să comunice „*starea lucrurilor de acolo, pentru a o comunica protopopiatelor*“.²¹

După înființarea la Caransebeș a unei Școli de Teologie, a fost rândul Aradului să sprijine noua școală. Astfel că, în 1877, la un an după înființarea Institutului Pedagogic Diecezan, Preparandia Arădeană trimite spre folosul școlii patru exemplare din Normele pentru administrarea inventarului și planurile de învățământ necesare funcționării școlii.²² Tot de la Arad s-a primit Conscriptul ministerial pe comitat (referitor la școli)²³ și programa de economie pentru Institutul Teologic.²⁴

Întrajutorarea celor două eparhii s-a concretizat și în numeroasele colecte făcute mai ales pentru așezămintele culturale nevoiașe. Amintim aici ajutorul pe care Episcopia Aradului îl arată Școlii Superioare din Bozovici prin colecta făcută în eparhie pentru susținerea ei, la recomandarea Consistoriului din Caransebeș.²⁵ Caransebeșul, prin Circulara din 21 octombrie 1871, sprijină tot cu colectă din parohii (alimente și bani) Institutul Filantropic „Alumneul Român“ cu sediul la Timișoara, care avea ca scop susținerea tinerilor români lipsiți de mijloace

²⁰ A.E.C., *Registrul ședințelor consistoriale ale Diecezei Caransebeșului pe anul 1866*, nr. 303/1866.

²¹ A.E.C., *Ibidem*, nr. 1002/1866.

²² A.E.C., *Protocolul ședințelor consistoriale ale Senatului școlar*, nr. 64/1877.

²³ A.E.C., *Ibidem*, 253/1877.

²⁴ A.E.C., *Ibidem*, 288/1877.

²⁵ A.E.C., *Ibidem*, 512/1877.

materiale, care studiază gimnaziul sau altă școală reală ori industrială din Timișoara.²⁶

O altă față a colaborării dintre cele două episcopii a fost presa bisericească. În anul 1877, prin grija episcopului Ioan Mețianu, se înființează la Arad o tipografie eparhială și apare foaia bisericească „*Biserica și Școala*“, care purta subtitlul de „*organ oficial al eparhiilor Arad și Caransebeș*“. Episcopul Ioan Popasu, care abia mai târziu, în 1886, reușește să înființeze la Caransebeș „*Foaia Diecezană*“, își exprimă bucuria pentru apariția primului număr din „*Biserica și Școala*“ și o recomandă preoților.²⁷

Bucuria reușitei editoriale a Aradului este cuprinsă exemplar în Circulara protopopului Ștefanovici al Mehadiiei din 2 martie 1877: „*Cu binecuvântarea ilustrității sale, a Domnului episcop al nostru și a Prea Sfinției Sale Domnului episcop al Aradului, a ieșit în viață, încă din luna lui februarie, a.c. , în Arad, o foaie bisericească, școlară, literară și economică sub numirea „Biserica și Școala“, care apare în fiecare săptămână un număr și anume duminica... Necesitatea de mult simțită în viața noastră bisericească a unei atari foi ne îndreptățește a spera că această foaie va fi îmbrățișată cu căldură de clerul și intelectualitatea noastră... Totodată se dispune ca toate publicațiile organelor noastre bisericești, precum concurse pentru întregirea de stațiuni preoțești, edicte și citațiuni, scrisori de licitații, au de a se transmite și pune în viitor în amintita foaie „Biserica și Școala“ din Arad*“²⁸

²⁶ I.D. Suci, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Ed. Mitropoliei Banatului, vol. II, Timișoara, 1980, Doc. 552, p. 912.

²⁷ A.E.C., *Protocolul ședințelor Senatului bisericesc*, nr. 34/1877.

²⁸ I.D. Suci... , *op cit*, Doc. 575, p. 931.

O circulară asemănătoare a dat și Eparhia Aradului unde se arată că „*Biserica și Școala*“ este organul oficial al celor trei consistorii din Arad, Caransebeș și Oradea, iar dacă această foaie se va sprijini mai bine din partea publicului, se va edita în format mai mare și de două ori pe săptămână”.²⁹

Dacă ar fi să formulăm o concluzie a lucrării de față, putem spune că Episcopia Aradului, în duhul frățietății și al iubirii creștine, și-a adus cu prisosință obolul său la consolidarea Eparhiei de Caransebeș, reactivată în 1865. Românii din Banat, din întreaga parte de vest a țării și din Transilvania, din cauza vitregiilor istoriei au învățat că unitatea națională, credința și cultura sunt dătoare de sens pentru existența lor în duhul viețuirii creștine frățești.

²⁹ *Ibidem.*

EPISCOPUL IOAN POPASU

Episcopul Ioan Popasu s-a dovedit un organizator și un administrator deosebit încă de la începutul păstoririi sale. Realizările sale au fost multe și însemnate pentru o perioadă relativ scurtă, cea a arhipăstoririi sale (1865-1889).¹

Ioan Popasu s-a născut la 20 decembrie 1808, în Brașov. Studiile gimnaziale și le-a făcut la Brașov, Sibiu și Cluj, iar cele teologice la Universitatea din Viena (1832-1836). A fost protopop la Brașov (1836-1837), participant activ la revoluția din 1848 (unul dintre cei 10 secretari și membru al delegației românești trimisă la Viena) și unul dintre ctitorii Gimnaziului Românesc din Brașov (1850).² La deschiderea acestui liceu confesional, care continua tradiția culturală a Brașovului, protopopul Popasu a spus: „singura garanție a tuturor drepturilor naționale sunt și vor fi bărbații națiunii române, credincioși desăvârșiți prin școli și înzestrați cu științe solide, cari numai în școli se pot forma de cătră națiune după lipsurile ei”³.

Hirotonia întru arhiereu a episcopului Ioan Popasu, s-a oficiat la Sibiu, de praznicul Adormirii Maicii Domnului (15 august), în anul 1865. A doua zi, 16 august, în ședința Sinodului Mitropolitan de la Sibiu, Andrei Șaguna și episcopul Aradului

¹ Pe larg Pr. prof. dr. Zeno Munteanu, *Ioan Popasu, restauratorul Episcopiei Caransebeșului*, în „Altarul Banatului”, nr. 7-9/1995.

² Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 341.

³ Nicolae Cornean, *Monografia Eparhiei Caransebeș*, Caransebeș, 1940, p. 36.

au făcut îndrumări noului episcop în privința organizării și conducerii reînființatei episcopii. Cea mai importantă, credem că este referirea la Școala de Teologie Eparhială cu sediul la Vârșeț, care se recomandă a se muta la Caransebeș, sub stricta supraveghere a episcopului:

„Pentru îndeplinirea catedrelor profesionale, ce au fost și până acum sistematizate la același Institut, Prea Sfinția Sa părintele episcop diecezan va face timpuriu propunere la mitropolie, pe lângă arătarea și dovedirea calificării indivizilor componenți.

Salariile profesionale și alte cheltuieli ale susținerii aceluiași Institut, în sumele ce au fost și până acum taxate, până la despărțirea fondurilor ce românii din eparhiile Aradului și Caransebeșului le au comune cu sârbii, se vor cere din fondul respectiv , iar mai apoi se vor înapoia din fondul ce la împărțire va cădea pe partea acestor două eparhii române“⁴

Imediat după instalare s-a îngrijit de mutarea secției românești a Institutului Teologic din Vârșeț la Caransebeș (noiembrie 1865) și a adus aici doi profesori de teologie: George Peștean și Mihail Velceanu. La data de 8 octombrie 1865, episcopul Ioan Popasu anunță public, printr-un act oficial, că școala s-a mutat la Caransebeș, iar cursurile vor începe la data de 1 noiembrie 1865⁵. Om de cultură, episcopul Ioan Popasu hotărăște ca la această școală să fie acceptați elevi numai cu gimnaziu de opt ani și nu pe aceia care au numai patru clase. În acest sens specifică

⁴ Prot Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român din Caransebeș (1865-1927)*, Ed. Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2005, p. 20.

⁵ I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, vol. II, p. 874.

printre altele și acestea: „*Am hotărât tare și neclintit ca la acest curs teologic să nu se primescă alți tineri decât numai aceia care au învățat întâi gimnaziul public, opt clase gimnaziale, cu spor bun... De aceea părinții acelor tineri, cari au pregătirea hotărâtă să îndreptățează ca să nu mai strepeze și să cheltuiască în deșert venind la episcopie și făcând cereri ce nu se pot împlini nici într-un chip precât privesc la cursul teologic...*”⁶. La inițiativa episcopului Ioan Popasu, în anul 1876, în cadrul unui sinod eparhial, se hotărăște înființarea secției pedagogice, în acest sens dorindu-se un institut diecezan după modelul școlilor teologico-pedagogice de la Arad și Oradea și astfel a luat ființă la Caransebeș un Institut Teologic-Pedagogic, cu trei ani de studiu.⁷ În 1877, la un an după înființarea Institutului Pedagogic Diecezan, Preparandia arădeană trimite spre folosul școlii patru exemplare din Normele pentru administrarea inventarului și Planurile de învățământ necesare funcționării școlii.⁸ La cârma acestui institut au stat de-a lungul timpului numai teologi și oameni de vază ai Caransebeșului. Institutul Pedagogic a avut drept scop să pregătească tineri pentru a fi învățători confesionali. În cele patru cursuri totale sau patru clase, s-au predat cursuri diferite de patru cadre didactice și cinci substituiți. Examenul de capacitate de după absolvire se efectua înaintea unei comisii considerabile și a inspectoratului ministerial desemnat.⁹

⁶ Citat din actul decizional emis la 8 octombrie 1865 prin care episcopul Ioan Popasu anunța mutarea școlii clericale de la Vârșet la Caransebeș și condiții de admitere, în *Documente privitoare la Mitropolia Banatului*, p. 875.

⁷ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 225.

⁸ A.E.C., *Protocolul ședințelor consistoriale ale Senatului școlar*, nr. 64/1877.

⁹ A. Ghidiu, I. Bălan, *Monografia Caransebeșului*, Cluj, 1909, p. 216.

În ton cu vremurile, la Institutul Teologic de la Caransebeș, episcopul Ioan Popasu a înființat „*Societatea de cultură a tinerimii ortodoxe de la Institutul diecezan*”, în anul 1868¹⁰.

Până în anul 1887, Societatea a fost alcătuită numai din studenți teologi, apoi au fost primiți și studenți de la Institutul Pedagogic. După moartea episcopului fondator (1889) societatea s-a numit: „*Societatea de lectură Ioan Popasu a elevilor de la Institutul Teologic-Pedagogic din Caransebeș*”¹¹.

Între alte realizări ale providențialului episcop amintim cumpărarea unei clădiri de la Regimentul de Graniță din Caransebeș, care adăpostește și astăzi Centrul Eparhial și Reședința Episcopală a Caransebeșului, achiziționarea unei tipografii (în 1885) și apariția publicației eparhiale „*Foaia Diecezană*”.¹² La ceas inaugural, cu prilejul binecuvântării noii tipografii și a apariției primului număr al „*Foii Diecezane*” din data de 5/17 ianuarie 1886¹³, Filaret Musta relatează: „Nemuritorul episcop restaurator, în acea sâmbătă seara, din preajma Botezului Domnului al anului 1886, invitase la reședința episcopescă pe toți demnitarii eclesiastici, pe funcționarii și profesorii săi. Când Ioan Bartolomeiu apăru cu primul exemplar, urale nesfârșite cutremurară istorica reședință. Iar vlădica, cel nins de bătrânețe și de griji, cu lacrimi în ochi se înalță și începu să citească cu glas tare, coloană după coloană și nu se poate opri până nu termină

¹⁰ Constantin Brătescu, *Episcopul Ioan Popasu și cultura Bănățeană*, Ed. Mitropolia Banatului, Timișoara, 1995, p. 86.

¹¹ Pr. Conf. Dr. Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român Caransebeș 1865-1977*, Ed. Episcopiei Caransebeș, Caransebeș 2005, p. 108.

¹² Pe larg Petru Călin, *Tiparul românesc diecezan din Caransebeș (1885-1918)*, vol. I, Editura Banatica, Reșița, 1996.

¹³ Petru Călin, *op.cit.*, p. 23.

toate paginile. ... Căzând în genunchi, mulțumi Domnului că i-a ajutat să desăvârșească și acest deziderat al său. ... Îmbrățișează apoi pe toți colaboratorii săi.”¹⁴ Tot episcopul Popasu a inițiat apariția publicației anuale „Calendarul Românilui”, cel mai longeviv calendar almanah, ce a apărut fără întreruperi până în 1948.

Îndrumați, încurajați și sprijiniți de episcopul Ioan Popasu de la Caransebeș, în anul 1869, învățătorii din această eparhie pun bazele celei mai vechi și mai puternice organizații învățătorești - *Reuniunea învățătorilor români din dieceza Caransebeșului*, reuniune care a funcționat până în preajma Primului Război Mondial; în perioada interbelică s-a reorganizat sub numele **Asociația învățătorilor**.

Prin grija episcopului Ioan Popasu s-a construit în 1875 la Caransebeș și *Casina română*, unde au ținut prelegeri personalități ca Vasile Goldis, Ștefan Velovan și Patriciu Dragalina.

Primul ierarh al reînființatei Episcopii a Caransebeșului s-a stins din viață în 1889 și a fost înmormântat în biserica „*Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul*” din Caransebeș, în fața Sfântului Altar, pe care l-a slujit cu atâta dăruire.

¹⁴ Cornel Corneanu, *Foaia Diecezană împlinește 50 de ani*, în rev. „Foaia Diecezană”, nr. 1 din 1935, p. 5.

EPISCOPUL IOAN POPASU ÎN CONȘTIINȚA CARANSEBEȘENILOR – aspecte pastorale și filantropice –

Trecutul istoric se întemeiază, pe lângă cele scrise și pe unele povestiri rămase în graiul viu al poporului și păstrate din bătrâni, povestiri care, de multe ori, au rostul să limpezească anumite nedumeriri ale istoriei și să le întregească.

Prezenta lucrare este alcătuită pe istoria orală despre întemeietorul și organizatorul Episcopiei de Caransebeș, episcopul Ioan Popasu (1865-1889), istorie care a fost păstrată cu sfințenie de locuitorii Caransebeșului și care a fost consemnată în scris de învățătorul Pavel Jumanca, la anul 1936.¹

Despre începuturile Episcopiei și greutățile întâmpinate de episcopul Ioan Popasu la Caransebeș, la aproape 50 de ani de la trecerea în veșnicie a marelui ierarh, caransebeșenii spuneau: *Când a venit episcopul Ioan Popasu la Caransebeș, „nu avea unde să-și plece capul“. Bunii caransebeșeni au închiriat pentru dânsul și pentru treburile diecezei casa negustorului Stancovici, au rânduit acolo toate cele de trebuință, dar n-au avut cu ce plăti chiria. Și noul ierarh a acoperit toate cheltuielile dintru început din banii aduși de acasă, de la părinții săi care erau negustori.*

Fire întreprinzătoare, bine calculat și cu tărie de voință, episcopul Popasu s-a pus pe lucru, să facă totul din nimic. Și

¹ Manuscris donat **Arhivei Episcopiei Caransebeșului** de distinsul istoric, Domnul colonel Liviu Groza.

în această vreme rodul trudei sale s-a făcut cunoscut. A rostuit cumpărarea casei comandantului militar, din banii săi proprii, agonisiți cu înțeleaptă chibzuială. A cumpărat apoi celelalte clădiri, care formează și azi averea eparhiei Caransebeșului.²

Cu toate aceste greutăți, episcopul Popasu a găsit resurse să ajute și pe cei nevoiași care nu erau deloc puțini în condițiile istorice vitrege de la jumătatea secolului al XIX-lea. Pavel Jumanca amintește în manuscrisul său de faptele de dărnicie ale legendarului episcop:

Văduve de preoți și învățători, rămase pe drumuri, cu copii mici, fără avere și fără nici un ajutor de nicăieri, cereau în scris, sau veneau la reședință și plâneau cu durere mare și cumplită amărăciune nenorocita lor soartă. Și bunul arhipăstor punea mâna în ladă, lua, din daniile adunate acolo, sume frumoșele și le dădea: „Iacă, ia banii ăștia și ajută-te cum te-o îndemna Tatăl din ceruri și mai trimite câte o scrisoare și om face și noi ce-om putea, din ce ne-a dat Dumnezeu. Și-o să trimit eu poruncă la protopop să mai facă și ei ce-or putea pentru dumneata. Și nu pierde nădejdea în Părintele nostru ceresc. El e atotmilostiv și-o să te povățuiască pe căile cele bune ale vieții. Omul ce nu-și pierde credința și nădăjduiește până la sfârșit, se va mântui de toate nevoile lumii acesteia”.

Și veneau mereu oropsiții vieții și găseau aci întotdeauna un ajutor și dulci cuvinte de mângâiere și întărire în lupte cu valorile grele ale vieții.

Și avea vlădica Ioan Popasu scrisori multe, așa, de la om la om, și-i ruga pe protopopi și preoți să poarte grijă de nenorociții rămași în urma preoților și învățătorilor răposați,

² Pavel Jumanca, *Episcopul Ioan Popasu în legenda locală*, lucrare în manuscris, p. 3.

*să dea și ei acolo, împreună cu credincioșii, de la mână la mână și să întindă bucata de pâine celor flămânzi. Și îndemnul arhipăstorului găsea multe suflete cinstite și binevoitoare.*³

Greutățile materiale erau simțite cu asprime și la școlile românești profesionale, care trebuiau susținute de parohii. De cele mai multe ori școala era o clădire improprie, cu o singură încăpere și cu foarte multe obligații. În aceste condiții învățatorii erau slab retribuiți sau chiar lipsiți de plată. Una din principalele griji ale episcopului Popasu a fost școala românească, lucru observat cu prisosință din activitățile susținute pentru școli. Cu toate acestea, greutatea nu s-au sfârșit. În condiții de austeritate, nemulțumirile învățătorilor erau multe: *Veneau numeroase plângeri la reședința episcopescă și blândul și prea bunul ierarh se străduia din toate puterile să aline durerile și suferințele multe și grele. Scădea din al său, trimitea scrisori cu îndemnuri bune, rugăminți calde și stăruitoare, porunci aspre dacă se ivea cazul, către toți sfetnicii săi întru apostolat și le cerea mereu să se îngrijească de școală și de slujitorii acesteia.*

Veneau unii dintre învățători până la reședința vlădicească. Nu se pomenea să nu-i primească, cu fața senină, cu ochii buni îi asculta până la capăt. Și oamenii își dezlegau baierile inimii și-și spuneau toate durerile și toate greutățile ce le aveau.

Punea apoi mâna în ladă scotea de acolo o sumă oarecare, de obicei lua întreaga sumă ce-o avea dascălul în salariul său: „iacă aci, cârpește-ți sărăcia cum te-o îndemna Dumnezeu. Și nu te mai supăra pe sătenii dumneatale. Ar vrea și ei să fie bine, să te mulțumească și pe dumneata, dar numai Tatăl din ceruri știe că nu vor putea și n-au de unde da.

³ *Ibidem*, p. 6.

Suntem săraci, am ieșit de sub ierarhia sârbească, dezbrăcați de toate bunurile moștenite din bătrâni. Suntem siliți să clădim totul de la început, din temelii și toate din nimic. Ne zbatem și ne muncim ... să găsim căile cele mai bune și mai drepte spre rosturile noastre. Cu ajutorul bunului Dumnezeu le vom împlini pe toate. Numai să avem încredere în El și răbdare fără de margini. Credincioșii noștri de pe sate nu sunt oameni răi. Sunt necăjiți și ei. Au destule greutăți. Să ascultăm cu blândețe, să le vorbim cu înțelepciune și ne vor înțelege graiul și gândurile noastre. Și ce vom face toate acum e mai bine. Să nu ne pripim și să nu ne supărăm, căci nimic nu se poate face cu fruntea încruntată și nici cu vorbe goale și nerostite. Mai facem și noi ce-om putea, ne vom descurca cum ne-o ajuta Dumnezeu, cu chibzuială cinstită și răbdare multă, că așa ni-i nouă rânduit acum, până vom putea ieși deasupra nevoilor.

„Toate aceste necazuri să nu vă împiedice pe dumnezeavoastră învățătorii de la marile rosturi naționale pe care aveți să le îndepliniți. Adunați la școală, în cămăruța aceea întunecoasă și elevii săraci și înzestrați și dați-le cât mai multă învățatură de carte și-i îndemnați cu stăruință și dragoste pe căile arătate nouă de Sfânta Evanghelie a Mântuitorului.

Faceți ca să străbată în sufletele lor adevărurile de credință creștină și de cinstită și cuminte orientare în lume. Dacă am moștenit o stare de sărăcie și obercăială la întunec, să le deschidem ochii copiilor de aci ai neamului nostru să vadă lumina, s-o înțeleagă și să-și călăuzească pașii vieții pe drumul cel drept al adevărurilor sfinte al realităților pământești. Să cunoască rosturile toate ale trăirii lor în lume, să înșăptuiască întotdeauna numai cele bune și să se știe păzi de cele rele.

*Dumneavoastră, învățătorii, aveți o misiune sfântă. Urmați pilda Mântuitorului care s-a jertfit pentru binele lumii. Nu vă descurajați, ci dimpotrivă ridicați tot mai sus făclia învățaturii de carte ca să lumineze până în cele mai ascunse colțuri ale pământului românesc. Ridicați bietul nostru neam din obscuritatea în care l-au aruncat vremile și răutatea oamenilor și vom clădi pentru dânsul, pentru toată suflarea, o altă viață, mai luminată, mai îndestulată; ne vom așeza și mai în rând cu celelalte neamuri, care au fost mai norocoase și s-au înălțat deasupra noastră”.*⁴

Episcopul Ioan Popasu a și înfăptuit cele spuse. A înființat și susținut **Reuniunea învățătorilor români de la școlile confesionale ortodoxe române din dieceza Caransebeșului**, conștient de marea valoare pe care o au școala și cultura în genere, pentru afirmarea unei națiuni. Rezultatele au fost cuantificabile în timp: *Din căminele școlii noastre naționale au început să pornească tot mai multe raze de lumină, care au împânzit toate satele și au dat ființă, cu trecerea anilor, numeroaselor coruri, fanfare, case de cultură ... pe toate plaiurile bănățene unde au fost școli confesionale ocrotite de biserică.*

Ca dovadă limpede amintim aci o mică istorisire povestită de însuși episcopul Popasu, cu ocazia sinodului eparhial din anul 1878:

Aflându-se la o ședință de la Casa Magnaților, a venit la dânsul ministrul cultelor și instrucțiunii publice, Augustin Trefort, însoțiti de numeroși prieteni și, recomandându-l lor pe Popasu, le-a spus: „Acesta este episcopul care are cele mai bune școli din țară”. Întors acasă le-a istorisit aceasta deputaților din sinodul eparhial, spunând în același timp și următoarele

⁴ *Ibidem*, p. 7-9.

cuvinte: „Să știți însă dragii mei, că nu e bine, când potrivnicul te laudă“. Și proorocirea s-a întâmplat. În anul următor – 1879 – ministrul Trefort a venit cu legea prin care s-a introdus limba maghiară în școlile noastre confesionale.⁵

Implicare și ajutor oferea Ioan Popasu tuturor celor în nevoi: *Bunătatea sufletească de suflet a vlădicului Popasu nu se răsfrângea numai asupra nevoilor slujitorilor școlii și bisericilor. Se bucurau de prețiosul său ajutor și nevoiași de toată starea și toată chemarea, fără deosebire de limbă și lege. El nu făcea nici o deosebire între oameni. Vedea în fața lui nenorocirea și se silea s-o potolească. Mare era numărul celor ce erau ajutați de dânsul.*

Popasu nu se închidea în reședința sa. El trăia în frământările vieții sociale de tot felul și sprijinea toate bunele acțiuni de obștesc interes, ori de unde ar fi pornit acestea. În ceasurile libere se plimba însoțit de sfetnici de ai săi, pe străzile orașului sau dealungul trotuarului; urca dealurile Timișului. Lumea care-l întâlnea se oprea și cu capetele descoperite arătau cinstirea lor și venerația pentru înalta sa situație duhovnicească. Dar n-o făceau aceasta numai românii, ci toate neamurile ce trăiau pe aci, căci toți îl iubeau și-l respectau deopotrivă cu românii.

Se apuca și stătea de vorbă cu numeroși trecători: bătrâni, bărbați, femei, copii, din toate treptele sociale și de toate națiile. Și mai cu deosebire se apuca la vorbă cu cei sărmani și adeseori băga mâna în buzunar și puneă în palma nevoiașilor ajutoare însemnate de bani.⁶

⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁶ *Ibidem*, p. 11.

În preumblările sale prin oraș, sau pe dealurile și câmpiile ce-l împrejmuesc, se oprea unde vedea mai mulți oameni, adunați în fața caselor în zile de sărbătoare sau în toiul muncii lor de tot felul. Ridica pălăria și le da binețe. Se sculau oamenii, sau lăsau lucrul, își descopereau capetele și cu omenie cinstită ascultau cuvântul său pământesc, dulce și încurajator. Și întreba de toate ale lor preocupări și necazuri. Îi mângâia, le întărea credința și le da povețe. Nu alegea oamenii, nu făcea nici odată deosebire de origine și limbă. Și mai ales se oprea la cei amărâți și urmăriți de necazuri.⁷

*Înțeleptul episcop motiva atitudinea sa față de oameni cu grija pe care trebuie să o aibă un pastor sufletesc față de cei încredințați spre mântuire: *Și când stau de vorbă cu acești oropsiți de soartă, eu trag multe învățăminte de viață din necazurile și nenorocirile lor. Și ca să-și deschidă sufletele cu toată încrederea mă port eu așa cu ei, ca să-i apropii, să-i leg cu dragoste de mine, să-i aduc la pieptul meu, căci Mântuitorul însuși a spus: „Veniți la Mine toți cei osteniți, toți oropsiții vieții și eu vă voi ajuta pe voi“. Adevărurile sfinte numai așa își au rostul lor, dacă ele vor fi împlinite aci pe pământ în toate căile vieții noastre. Lumina cerească, căldura ce vine din zările înalte, dă viață aci pe pământ. Din ele cresc plantele și toate ființele pe care le auzi cântând imne de laudă creațiunii. De ce noi, cei chemați să împlinim aci învățăturile de credință, și cum face ca din lumina lor din căldura razelor lor să înfrumusețăm viața omenească, să înlăturăm răul din suflete, să împlântăm acolo dragostea curată față de oamenii noștri, din toată lumea aceasta Ce bine ar fi dacă toată omenirea ar urma cuvântul Evangheliei! N-ar mai fi ceartă, nici zăzanie, nici fapte rele, n-ar mai fi nici războaie, ci**

⁷ *Ibidem*, p. 16.

o viață de belșug, de împăcare, de mulțumire, de pace și fericire. Lumea aceasta este însă departe de toate acestea. Răutatea a copleșit cu totul dintru început toată ființa omenească.

Durerea cea mare e însă, că nici noi, duhovnicii, slujitori ai sfintelor altare, doftorii sufletelor, nu suntem ceea ce ar trebui să fim. Ne-a copleșit și pe noi păcatul. Chemarea noastră e cu totul alta...

Preoții au devenit niște năimiți fără conștiință. Vâltoarea murdăriilor omenești i-a răpit și-i poartă cu sine. Eu aș vrea să le fiu pildă de bun îndemn, Vreau să mă dăruiesc cu totul apostolatului meu. Mă silesc să urmez pilda și învățăturile Mântuitorului întru toate ale mele. Și iată de ce sunt așa cum sunt.⁸

Preocuparea de căpetenie – cum era și firesc – a episcopului Ioan Popasu a fost activitatea pastorală și conduita morală și socială a preoțimii. Preoții satelor aveau o pregătire teologică foarte sumară. În numeroase cazuri, toate cunoștințele lor se reduceau la cetirile din cărți și rânduielile de tipic. Împrejurările social-politice, cât și vitrega stăpânire ierarhică a sârbilor i-au determinat pe preoții satelor noastre să se alipească cu toată dăruirea lor de credincioșii a căror povățuire duhovnicească le era încredințată. Toată sarcina redeșteptării poporului la o conștiință cetățenească și națională cădea în sarcina preoțimii. Popasu și-a dat seama de rolul imens pe care-l avea preoțimea în educarea poporului și s-a preocupat de cultivarea conștiinței datoriei pastorale a acestora. Prin circulare, predici și prin conferințe periodice a dat mereu îndrumări și sfaturi. Mai existau însă și probleme: *Îi chema la dânsul pe cei ce se abăteau din calea dreptelor învățături și îndatoriri și cu vorba*

⁸ *Ibidem*, p. 17-18.

blândă se silea să le sădească în suflete conștiința datoriei lor duhovnicești. Le spunea că omul este supus ispitelor multe și grele din lumea aceasta plină de rele și păcate. Oameni suntem și noi. Dar se cuvine să ne oprim la vreme, să ne analizăm sufletele, să ne răscolim până în cele mai adânci cute ale sale conștiința noastră. La fiecare oră și în fiecare dimineață, mai bine zis în fiecare clipă să ne întrebăm: o așa suntem așa cum se cuvine să fim? Noi nu ne putem lăsa în voia valurilor pline de răutăți și patimi. Preotul poartă cu sine harul dumnezeiesc primit la sfințire și e dator să se poarte pe măsura chemării ce i s-a încredințat. Noi nu suntem oameni de rând. Noi trebuie să plutim deasupra vâltorilor și vijeliilor lumești, ca să le putem domoli, ca să le putem îmblânzi, să călăuzim lumea... prin labirintul vieții celei de toată ziua, cu întunecatele rele ispite și pilde degradatoare. Preotului i s-a încredințat făclia luminată a lui Hristos. S-o poarte pretutindenea cu sine, să călăuzească, să lumineze căile credincioșilor spre adevărurile evanghelice propovăduite de Mântuitorul, căci cei ce umblă în lumină curată nu se pot poticni, ei vor merge înainte spre țărmurile înflorite ale vieții creștinești. Noi, preoții, însă se cuvine, în primul rând, să dăm pildă vieții noastre. Să enumerăm noi mai întâi și mai cu cinstită conștiință, învățăturile și adevărurile evanghelice. Că numai văzând faptele bune, lumina pe care noi o purtăm și cetirile din cărțile sfinte, vor fi de bun folos obștesc... De mulți amar de ani, cine le mai știe numărul, poporul nostru a trăit într-un cumplit întunerec. Se cuvine să-l ridicăm cât mai sus, spre lumină mai înaltă, spre orizonturi cât mai largi, ca să vadă, să înțeleagă rosturile toate ale frământărilor sociale, să se știe orienta cu pașii săi în lumea aceasta. Și noi, preoții, să fim și aci alături de ei, de turma ce ni s-a încredințat spre păstorire.

Să cercetăm mereu, să cetim, să studiem fără nici o zăbavă și fără osteneală, toate problemele de viață să ne știm noi înșine orienta în frământarea lor.

Se vor ridica mulți apostoli mincinoși, care vor căuta să tragă folos din toate împrejurările. Să stăm mereu de veghe, să nu lăsăm lupul să intre în staulul oilor, să ne răpească din turmă, căci de fiecare oaie pierdută vom răspunde în fața lui Dumnezeu și în fața istoriei.

Toate problemele de viață ale neamului să ne străduim să le deslegăm noi, să nu le lăsăm în sarcina străinilor răi și lacomi. Căci va veni vremea când vom fi duși în fața judecății celei de sus și a celor de jos... Și ce vom ști răspunde atunci. Vom putea noi spune cu cuvântul Mântuitorului: „Da, acum din câți mi i-ai încredințat mie pe nici unul nu l-am pierdut”.⁹

Către preoții care nu ascultau îndemnul părintesc, cuvintele episcopului erau mai muștrătoare: Părinte, când ți s-a încredințat darul păstoririi s-a grăit și s-a accentuat cu glas tare „Vrednic este!“ Deci se cuvine să îplinești această lege. Și dacă această vrednicie a slăbit, dacă vocația dumneatale nu-ți mai îngăduie să-ți îplinești chemarea, părăsește-o, dă-o altuia mai vrednic. Cu îndatoririle preoțești năimiți nu pot fi. O să urmăresc, fiule, vrednicia și împlinirea îndatoririlor dumneatale îndeaproape și dacă oi vedea că dumneata nu-ți mai înțelege misiunea o să te dezleg ca să poți să-ți urmezi calea dumneatale cu alte îndeletniciri. În cariera preoțească nu vei mai avea ce căuta.

Și mulți erau preoții care-și cercetau sufletul și faptele și ce sileau să se abată de pe povârnișul pe care au pornit. Și ierarhul îi urmărea, îi încuraja, le ajuta și se îndreptau, și

⁹ *Ibidem*, p. 20-21.

porneau pe calea cea bună și dreaptă. Numai rar de tot era nevoie de măsuri mai aspre. Și dacă era cazul, le aplica cu cea mai necruțătoare hotărâre.¹⁰

Pentru a supraveghea cât mai bine activitatea preoților din eparhia sa, episcopul Ioan Popasu pleca adeseori în vizite inopinate, fără să anunțe pe cineva: *Lua o trăsură de piață și făcea câte o plimbare, îmbrăcat în haină preotească mai modestă, sărăcăcioasă chiar. Lumea satelor nu-l cunoștea întotdeauna. Sta de vorbă cu oamenii pe care-i întâlnea la munca câmpului sau în vatra satului. Uneori o lua pe jos, se oprea între copii, femei și, mai cu seamă, îi plăcea să asculte pe bătrânii sfătoși când povesteau din cele trecute vremi. Afla astfel multe și de toate din viața satului și necazurile omenești. La glasul său domol și părintesc, oamenii își deschideau sufletul. Și vlădicul afla toate împrejurările traiului lor necăjit și purtarea cârmuitorilor locali, bisericești și de administrație politică.*¹¹

Se întâmpla să mai găsească și preoți care nu-și făceau datoria față de credincioși și atunci aplica aceluia o corecție nu tocmai comodă, și de cele mai multe ori, publică. Tradiția orală a caransebeșenilor consemnează cazul unui preot din apropierea Caransebeșului care a nu a fost găsit în ceas de vecernie la slujbă, din pricină că era ocupat cu munca ogorului. Episcopul a chemat pe învățător și pe crâșnic și a început vecernia. La auzul clopotelor preotul s-a îndreptă spre biserică a ajuns chiar la finalul slujbei. Episcopul l-a întâmpinat cu cuvintele: *Părinte, dacă dumneata ești ocupat cu atâtea treburi ale lumii deșarte și stăpânit de lăcomie pentru avere, nu poți să-ți împlinești datoriile dumneatale, trimite-mi mie vorbă și-o să vin să-ți țin*

¹⁰ *Ibidem*, p. 22.

¹¹ *Ibidem*, p. 23.

*eu locul, că mult nu ne este îngăduit să stricăm rânduielile cele bune, moștenite din bătrâni. Turma încredințată nouă se cere păstorită spre lumină și adevăr. Și cine nu înțelege rostul său aci, să se lase de chemarea sa, că-i mai bine așa și pentru el și pentru marea obște a credincioșilor.*¹²

O altă întâmplare asemănătoare este istoristă cu privire la un preot care nu a făcut înmormântarea fără „cuvenita” taxă. Episcopul a fost și a oficiat slujba prohodului, iar preotul de rușinea întâmplării a cerut transfer din eparhie.¹³

Despre moartea episcopului întâmplată la 5 februarie 1889, tradiția orală consemnează: *Episcopul Ioan Popasu a murit ca un sărac. Tot ce-a avut a dat cu amândouă mâinile. Tot câștigul, toate beneficiile chemării sale înalte au fost cheltuite pentru înfrumusețarea eparhiei sale și pentru ajutorarea celor năpăstuiți de soartă. Când întâlnea în calea sa nenorociri și amărăciuni, dăruia tot ce avea. Și au fost atâtea cazuri, când buzunarele sale rămâneau goale, nu avea nici măcar cu ce să-și acopere trebuințele sale proprii.*

*Așa l-a găsit și moartea. Și atunci comunitatea bisericească română a orașului Caransebeș și-a luat asupra sa toate cheltuielile de înmormântare. Era o pioasă recunoștință față de memoria celui ce a dat, neamului vlădicesc de odinioară o nouă viață și o strălucire de mare preț.*¹⁴

¹² *Ibidem*, p. 26.

¹³ *Ibidem*, p. 28-33.

¹⁴ *Ibidem*, p. 35.

MITROPOLITUL ANDREI ȘAGUNA AL SIBIULUI ȘI EPISCOPUL IOAN POPASU AL CARANSEBEȘULUI. ASPECTE DIN CORESPONDENȚĂ.

Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și prin extensie întreaga Biserică Românească prăznuiește în anul 2008 bicentenerul nașterii unei personalități ilustre a vieții bisericești din secolul al XIX-lea, personalitate care prin lăsamintele sale organizatorice și cărturărești a străbătut timpul și ne îndreptățește pe noi, urmașii, să-i fim recunoscători. Este lesne de recunoscut, după această scurtă descriere, că este vorba de Mitropolitul Ardealului, Andrei Șaguna, născut la 20 decembrie 1808 în localitatea Mișcolț din Ungaria,¹ providențialul arhieru al românilor transilvăneni într-o perioadă grea a istoriei naționale.

Una dintre cele mai însemnate realizări a vrednicului de pomenire Andrei Șaguna a fost restaurarea Mitropoliei Transilvaniei, și reînființarea Episcopiei Caransebeșului, lucru ce a dus la dezvoltarea vieții naționale, bisericești și culturale a românilor transilvăneni.²

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., vol. 3, București, 1997, p. 225.

² P.S. Lucian, episcopul Caransebeșului, Mihaela Vlășceanu, Pertu Bona, *Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Caransebeș*, Editura Brumar, Timișoara, 2008, p. 8.

Primul episcop al Caransebeșului rânduit de mitropolitul Șaguna a fost Ioan Popasu, născut și el tot în 20 decembrie 1808, în Brașov. Studiile gimnaziale le-a urmat la Brașov, Sibiu și Cluj, iar cele teologice la Universitatea din Viena (1832-1836). A fost protopop la Brașov (1836-1837), participant activ la revoluția din 1848 (unul dintre cei 10 secretari și membru al delegației românești trimisă la Viena) și unul dintre ctitorii Gimnaziului Românesc din Brașov (1850).³ Calitățile lui teologice și activitatea națională românească purtată ca preot și protopop în eparhia Sibiului, l-au îndemnat pe mitropolitul Șaguna să-l propună pe protopopul Ioan Popasu ca episcop la Caransebeș, loc în care a desfășurat o activitate bisericească și națională de proporții.

Corespondența purtată între cei doi mari ierarhi ai Bisericii Transilvănene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea este relevantă pentru a demonstra temeinica prietenie, dar și stima reciprocă.

Imediat după hirotonia întru arhiereu a lui Ioan Popasu și sosirea lui la Caransebeș, mitropolitul Șaguna îi trimite o scrisoare personală pe care o semnează „*cu deosebită cinstire fiindu alu Preasfinției Tale credințiosu frate în Hristos, Andrei*”, prin care îl înștiințează că „*Înaltu Ministeriu de război prin hârtia sa din 28 august a.c.... mă încunoștințează pe mine în urma reprezentăției ce am dat-o în 13 august a. c...., în privința diplomei de confirmațiune, a zilei de instalațiune și a cortelului Prea Sântției Tale*”.⁴ Bucuria instalării unui episcop la Caransebeș, dar și teama de intervenția autorităților pentru

³ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 341.

⁴ Arhiva Episcopiei Caransebeșului (A.E.C.), *Fond Episcop Ioan Popasu*, Corespondență din 27 august 1865, nenumerotat.

diminuarea solemnității de instalare de la Caransebeș reiese din tonul mitropolitului.

Corespondența oficială cu privire la instalarea de la Caransebeș și la desfășurarea oficială a manifestărilor se rezumă la scrisoarea din 15 septembrie 1865: „*Fiindcă, precum mă înștiințează înaltul Minister de război din 21 Sept. a.c. Nr. 3312, Maiestatea Sa s-a îndurat a denumi de Comisar împărătesc, la actul instalării nou înființatei Eparhii a Caransebeșului, și la cel al instalării Preasfinției Tale, pe ilustrul Domn General maior Anton Baron de Benco, pentru aceea am poftit pe Preasfinția Sa, fratele Episcop Procopiu al Aradului, ca din partea provinciei noastre mitropolitane să binevoiască a interveni la acea solemnitate în calitate de Mandatar arhiepisco-mitropolitan. Și având încredere că Frăția Sa va primi asupra-și această misiune onorifică, nu întârziu a încunoștința aceasta și pe Preasfinția Ta, ca să Vă înțelegeți laolaltă precum și cu lăudatul Domn Comisar împărătesc pentru sorocul țienândeii acelei festivități*”.⁵

Pe verso la această scrisoare stă manuscris răspunsul Episcopului Ioan Popasu: „*La Prea stimata scrisoare a Excelenței Voastre cu datul 15 Septembrie a.c...., prin care binevoiți a-mi face cunoscut că ați hotărât de mandatar metropolitan la instalațiunea mea pre Preasfințitul Domn Episcop al Aradului și al meu iubit în Christos frate Procopiu Ivacskovics, vin întru adâncă reverință a aduce la înalta cunoștință a Excelenței Voastre că de zi pentru instalarea mea, s-a defipt Duminica din 31 Octombrie/12 Noembrie 1865, în înțelegerea ce am avut cu ilustrul Domn Comisar împărătesc General-Majorul Anton Baron de Benko de Boinik, carele în zilele trecute având o*

⁵ Petru Bona, *Episcopia Caransebeșului. Contribuții istorice*, Ed, Marineasa, Timișoara, 2006, p. 261-263.

călătorie oficioasă în părțile acestea, m-a onorat cu prezența Sa la Caransebeș.

Altă zi mai aproape nu se putu determina, fiindcă Ilustrul Domn General-Major până atunci este ocupat cu afaceri oficioase, și anumit cu vizitarea regimentelor confiniare.

Festivitățile ce se vor observa cu ocaziunea aceasta, binevoști Excelența Voastră a le vedea din programa acelora aici sub./ alăturată. Eu, prin intimațiunea comandai generale provinciale ddto 26 Septembrie a.c. Nr. 5377, sunt îndreptat a mă ține strâns de prescisele declaratoriului iliric (de la 1779) privitoare la instalarea episcopilor greco-răsăriteni din Ungaria și Banat.

Totdeodată îmi luai voia a trimite și Prea Sfinției Sale Domnului mandatar metropolitan un exemplar al acestui program, cu care atât Domnul comisar instalator împărătesc, cât și autoritățile de aici s-au declarat de învoite.

Primiți, Excelența Voastră Înalt Prea Sfințite, Prea Demne al meu Arhiepiscop și Mitropolit, asigurarea profunde mele stimi și venerațiuni, pre lângă care întru adâncă reverință... Caransebeș, 3 Oct. Vechiu 1865”⁶

O altă scrisoare personală a mitropolitului Șaguna către episcopul de la Caransebeș, datată 24 iunie 1866, din Sibiu, vorbește despre problemele de sănătate ale ierarhului de la Sibiu, greu încercat de boală: „*vin a înștiința pe Preasânția Ta, că cu ajutorul lui Dumnezeu voi pleca în 1 Iulie a.c. la Băile din Mehadia, având lipsă de ele, spre alinarea reumatismului, ce mă necăjește în piciorul cel stâng, și că acolo voi petrece 4-5 săptămâni*”⁷. O altă scrisoare venită de la Sibiu detaliază drumul

⁶ Ibidem.

⁷ A.E.C., Fond Episcop Ioan Popasu, Dosar 124 / 1866, nenumerotat.

pe care îl va urma mitropolitul în trecerea spre Băile Mehadiei: „*La Caransebeș voi sosi seara vineri în 2 iulie, și sâmbătă până după rugăciunile de seară, la care voi lua parte și eu, voi petrece acolo, și apoi cu trenul ... voi pleca către Mehadia, ca dis-de-dimineață în răcoare să ajung acolo. Înoiescu și acum convingerea mea, că adecă voi să călătoresc în incognito, fără cel mai mic zgomot și ovație*”⁸.

Respectând dorința mitropolitului, episcopul Ioan Popasu o adresă către protopopiatele Făget, Lugoj, Caransebeș și Mehadia, referitor la vizita Mitropolitului Șaguna, menționând că acesta dorește „*să călătorească incognito..., fără de a i se ieși înaintea cineva spre întâmpinare și fără a i se face cuvântări de bineventare*”⁹.

Episcopul dispune tragerea clopotelor în toate localitățile prin care va trece mitropolitul, acesta fiind întâmpinat și însoțit numai de protopop, fără a ști nimeni altcineva.¹⁰

Tot neputințele trupești ale mitropolitului au provocat o altă scrisoare către episcopul diecezan de la Caransebeș, în 3 decembrie 1866, scrisoare prin care îl roagă pe Ioan Popasu să-l reprezinte la Pesta în problemele Bisericii românești din Transilvania: „*Prea Sfințite Domnule Episcop, vin să vă dau de știre, că eu pătimesc de durerea de picioare, ca acum mi s-au și umflat din care cauză doctorul nicidecum nu-mi iartă să călătoresc la Pesta, despre care împrejurare am făcut și prezidiului dietal înștiințare; și acum o fac aceasta și Prea Sfinției Tale cu aceia, că eu las în voia Prea Sfinției Tale a merge sau ba, acum la Pesta și a lua parte la dezbatereri... La toată*

⁸ *Ibidem.*

⁹ A.E.C., *Fond Episcop Ioan Popasu, Corespondență*, nenumerotat.

¹⁰ *Ibidem.*

întâmplarea m-aș bucura dacă Prea Sfinția Ta ai avea bunătatea a mă înștiința despre cele ce vei afla de bine în această cauză”¹¹

Colaborarea între cei doi ierarhi s-a desfășurat și pe plan cultural. Într-o scrisoare din 22 august 1872, mitropolitul Șaguna cere episcopului Popasu să se pronunțe asupra cărții *Manualul de studiu al pastoralei*, pe care l-a scris pentru școlile de teologie: „*rog pe Prea Sfinția Ta a-mi da părerea despre ea, (Manualul de studiu al pastoralei n.n.)... că aflase bunu și scopului corespunzător opul acesta, de a se prescrie de studiu ordinariu pentru seminarele noastre?*”¹². Aceasta denotă grija marelui mitropolit pentru școlile românești, în general, și pentru cele teologice, în special, pentru acestea din urmă fiind și un pionier al manualelor școlare.¹³

Corespondența administrativ-bisericească ocupă un loc aparte în contextul problemelor de ordin religios întâmpinate de românii din Transilvania și, mai ales, din Banat, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Una din cele mai stringente probleme ale românilor bănățeni a fost despărțirea de ierarhia sârbă, lucru întâmplat cu mari greutăți și într-un timp foarte îndelungat. Și în preajma anului 1900, la 35 de ani după reînființarea Mitropoliei de la Sibiu și a Episcopiei de Caransebeș, mai existau, ce-i drept, sporadic, probleme legate de despărțirea ierarhică și împărțirea bunurilor bisericești. De multe ori, românii au fost nevoiți să renunțe la locașurile de cult construite de înaintași și la proprietățile bisericii lor și să urmeze un nou început. Pentru exemplificare, vom cita dintr-o scrisoare trimisă de episcopul Popasu la Sibiu, prin care ruga pe mitropolitul Șaguna să ajute

¹¹ A.E.C., *Fond Episcop Ioan Popasu, Corespondență*, nenumerotat.

¹² *Ibidem*.

¹³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 90 ș.u.

românii din Biserica Albă, o localitate importantă a eparhiei și sediu de protopopiat. Astăzi, localitatea se află în Serbia, în imediata vecinătate a frontierei cu România. „*Cu respectuoasa mea reprezentatiune din 20 Faur a. c. Nr. 207, mi-am luat voia a aduce la părintească cunoștință a Excelenței Voastre, că românii noștri răsăriteni dreptmăritori din Biserica Albă s-au despărțit de tot de ierarhia străină și s-au alcătuit în o comună bisericească curat română, pusă jurisdicției canonice a Mitropoliei dreptmăritoare răsăritene române respective a acestei de Dumnezeu scutite Episcopii a Caransebeșului.*

Comuna aceasta dintâiu, care s-a format din românii despărțiți de ierarhia sârbească din comunitățile mestecate, stă numai din 500 de suflete, dintre carii partea cea mai mare este scăpătată și neavută, mai ales din cauza îndelungatului proces de 80 de ani, ce-au trebuit să-l poarte cu spesele lor acești români, pentru ca să poată introduce în biserică și școală și limba lor națională română. Apoi banii de despăgubire, ce i-au căpătat dânșii dela sârbi, de abia le-a ajuns să-și cumpere locul pe care doresc ei a-și zidi biserică și așa neavând dânșii capitalul ce se cere pentru zidirea unei sante biserici, se văd proprii constrânși a alerga la mărinimosul ajutor al celor de o credință și de un sânge cu ei.

Pe temeiul acestora vin cu adânc respect a traanspune spre grațioasa mai departe dispunere Excelenței Voastre, pre lângă cea mai călduroasă recomandațiune aici sub./. în orgine alăturată petițiune a reprezentanților parohiei dreptmăritoare române din Biserica Albă, prin care se roagă dânșii prea umiliți de Excelența Voastră, ca să Vă îndurați a pune la cale în Archidieceză o colectă de bani pentru înlesnirea edificării unei biserici dreptmăritoare răs. române, în desmenționata parohie

română din Biserica Albă.”¹⁴ Rugarea episcopului Popasu a fost făcută în urma ședinței Consistoriului diecezan din 15 mai 1869, ședință în care a fost dezbătută situația românilor din Biserica Albă.

Luând în considerare doar câteva aspecte de corespondență amintite aici, trebuie să afirmăm cu toată tăria că cele două personalități ale vieții bisericești din Transilvania, după rânduiala lui Dumnezeu născute în aceeași zi de 20 decembrie a anului 1808, și-au împlinit în mod armonios destinele spirituale, culturale și patriotice, pentru binele Bisericii lui Hristos și pentru ridicarea nației române.

¹⁴ Petru Bona, *Episcopia Caransebeșului. Contribuții istorice*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2006, p. 327-328.

EPISCOPUL NICOLAE POPEEA (1926–1908)

Alături de Ioan Popasu, Nicolae Popeea a fost un ucenic adevărat al mitropolitului Andrei Șaguna.¹

S-a născut în Satulung lângă Brașov, în 17 februarie 1826, dintr-o familie preoțească.² Nicolae Popeea a moștenit de la părinții săi credința profundă, înflăcărata dragoste de neam și corectitudinea în purtare. Tatăl său a fost „binemeritul paroh din Satulung, Neagoe Popeea, iar mama Voica, născută Verza-Popovici“.³

Prin botez, a primit numele Neagoe, pe care, însă, în clasele inferioare, îl schimbă în Nicolae și acest nume i se dă și la intrarea în cinul monahal în mod canonic.

Școala elementară a făcut-o în localitatea natală, clasele gimnaziale inferioare în Brașov, iar clasa numită „Poetică“ precum și primul curs de filozofie le-a făcut la Blaj. Cursul al doilea de filozofie, împreună cu cele de drept le-a absolvit în Cluj în anul 1846.⁴

„În colaborare cu Alexandru Pop, cu C. Săcăreanu și cu alți colegi ai săi, tânărul Popeea se afla printre inițiatorii unei mișcări culturale românești, întemeind în 1845 o societate studentească

¹ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1994, p. 225.

² *Ibidem*.

³ A Ghidiu, I. Bălan, *Monografia Caransebeșului*, Cluj, 1909, p. 147.

⁴ *Ibidem*, p. 147.

de lectură care își avea organul său literar manuscris intitulat „*Aurora sau zorile pentru minte și inimă*“.⁵

Redactorii acestei foiețe erau Nicolae Popeea și Alexandru Papiu Ilarian⁶.

De la Cluj, Popeea pleacă la Viena să studieze teologia între anii 1846-1848, dar valurile vremii nu-i dau răgaz să se adâncească în problemele disciplinelor teologice, ci-l cheamă la luptă în câmp deschis. Îl găsim în 1848 în rolul de căpitan la garda românilor brașoveni, reușind la început să respingă atacul dușmanilor înverșunați.

După absolvirea teologiei a intrat în 1849-1850 în oficiul de stat, mai întâi în funcția de cancelist la locotenența transilvăneană, mai târziu ca protocolist și concipist la Prefectura din Deva, iar în 1852 a fost numit actuar și îndată după aceea adjunct la judecătoria regională din Șomcuta Mare, în care oficiu a rămas până în 1856.⁷

În 1856, după ce a parcurs gradele ierarhiei de diacon, protodiacon, presbiter și protosincol, mitropolitul Șaguna l-a numit secretar consistorial, profesor de teologie și administrator protoprezbiterial al tractului Nocrichiului, în care funcții a fost până în anul 1869 inclusiv.

În sinodul arhidiecezan din 1870, Andrei Șaguna l-a numit vicar episcopesc, iar în 1871 l-a hirotosit arhimandrit.

După moartea mitropolitului Șaguna, o seamă întreagă dintre cei mai de valoare bărbați (Ioan Pușcariu, Nicolae Cristea, Zaharia Baiu, Dr. Ioan Borcea și alții) l-au considerat pe Nicolae Popeea ca fiind cel mai vrednic de a călca pe urmele marelui

⁵ I. Lupaș, *Episcopul Nicolae Popeea*, Tipografia eparhială ortodoxă română, Sibiu, 1933, p. 4.

⁶ *Ibidem*.

⁷ A. Ghidiu, I. Bălan, *op. cit.*, p. 147.

său dascăl și protector. Nu a putut ocupa înalta funcție din motive lesne de înțeles, fiind un militant activ pentru drepturile românilor.⁸

În perioada următoare, Nicolae Popeea îndeplinește onorifice și importante misiuni: deputat în dieta Transilvaniei (1863-1865), la senatul imperial din Viena și asesor la Consistoriul Mitropolitan (? - ?).

S-a numărat printre fondatorii și inițiatorii *Asociației pentru literatura română și cultura poporului român*, al cărei președinte a și fost. A fost membru fondator al *Reuniunii pentru crearea unui fond de teatru român*, membru fondator și protector al *Reuniunii învățătorilor*, membru pe viață al *Uniunii române agronomice* din Comitatul Sibiului, precum și membru al mai multor societăți literare.⁹

A fost președintele Comitetului Național Românesc pentru Partidul Național din Transilvania. În anul 1881 a convocat Adunarea Națională Politică, la care au participat și românii din Ungaria și Banat. În această adunare, a fost ales din nou președinte al Comitetului Național din Ungaria și Transilvania.¹⁰

În 27 martie 1889, Nicolae Popeea a fost ales în unanimitate prin Sinodul electoral ținut sub prezidiul mitropolitului Miron Românul, prin decretul legal din 1-13 iunie și întărit prin gramata mitropolitană din 11-13 iunie, iar în 11 iunie a fost hirotonit în Sibiu ca episcop al Diecezei Caransebeșului.¹¹

Înscăunarea a avut loc în 2 iulie. „Foaia Diecezană” din acea vreme nota la venirea lui Nicolae Popeea în scaunul episcopal al Caransebeșului: „Sinodul a ales cu aproape

⁸ I. Lupaș, *op. cit.*, p. 6.

⁹ A. Ghidiu, I. Bălan, *op. cit.*, p. 148.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 48.

totalitatea voturilor de episcop pentru scaunul vacant al Eparhiei Caransebeșului pe preacuvioșia sa părintele arhimandrit și vicar episcopesc Nicolae Popeea, un bărbat cunoscut și stimat pentru trecutul și activitatea sa prestată în serviciul Bisericii în decursul unui lung șir de ani. Două momente sunt în cazul de față care dau acestui act o deosebită valoare, și anume: s-a constatat că ori de câte ori se vorbește de interese mari și de chestiuni vitale în biserica noastră, oamenii chemați a lucra în serviciul acestei sfinte instituții sunt un cuget și o simțire, iar al doilea moment este că prin alegerea ca episcop a părintelui arhimandrit Nicolae Popeea s-a constatat din nou, că la noi în Biserică se prețuiesc serviciul și meritele câștigate prin activitate și zelul depus în serviciul acestei instituții. Felicităm deci atât pe alegători cât și pe alesul clerului și al poporului.”¹²

Situația bisericească și atmosfera pe care a găsit-o Nicolae Popeea la Caransebeș nu au fost dintre cele mai fericite. Însă, răbdător, cu tact și înțelepciune, repede s-a făcut ascultat și apreciat de bănățeni.

Realizările sale vreme de 19 ani – cât a păstorit Episcopia Caransebeșului – au fost însemnate, deși perioada în care și-a desfășurat activitatea a fost una din cele mai grele pentru națiunea română și Biserica Ortodoxă din Monarhia Austro-Ungară.

Cel dintâi lucru pe care l-a făcut a fost înființarea fondului de pensie al protoprezbiterilor, al asesorilor și al oficianților diecezani și al profesorilor. A urmat apoi fondul preoțesc pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor acestora.¹³

Vechea reședință episcopală unde era adăpostit Institutul Pedagogic, aflându-o aproape în ruină, iar din punct de vedere

¹² „Foaia Diecezană”, nr. 15, 9-21 aprilie 1889, p. 1.

¹³ A. Ghidiu, I. Bălan, *op. cit.*, p. 150.

igienic gășind-o deloc corespunzătoare, Nicolae Popeea a construit un Institut Diecezan. Tot acum s-a înființat și Internatul Teologic și Pedagogic din Caransebeș, cu sprijinul său moral și material.¹⁴

Distincția cea mai merituosă primită de Nicolae Popeea a fost alegerea ca membru activ al Academiei Române. Numirea nu a fost gratuită, ea venea în urma eforturilor îndelungate pentru apărarea și consolidarea limbii române și a credinței strămoșești, fapte consemnate în lucrările lui Nicolae Popeea: „Vechea Mitropolie Ortodoxă Română a Transilvaniei“ (1870), „Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei baron de Șaguna, sau luptele naționale-politice ale românilor“ (1846-1873) (1889), studii și articole publicate în „Telegraful Român“ și în „Foaia Dieceaznă“. „Pe baza acestor lucrări, Academia Română l-a ales membru activ în 1899, fiind al doilea episcop – după Melchisedec de la Roman – care s-a învrednicit de această cinste“.¹⁵

Foaia oficială a acordat foarte mare atenție acestui moment unic, atât în viața lui Nicolae Popeea, cât a Eparhiei Caransebeșului: „După știrile aduse după foile din România, P.S. Sa Episcop Nicolae Popeea a fost primit cu multă căldură și amabilitate din partea academicienilor și demnitarilor bisericești de acolo“.¹⁶ Alt articol scria: „a fost primit joi 9 martie, în audiență la Majestatea Sa regele Carol cu care a discutat ¾ ore în modul cel mai amabil despre starea bisericilor și a școlilor din eparhie. P.S. Sa însoțit de preacuvioșia sa părintele arhimandrit Filaret Musta, a făcut o vizită joi 9 martie la Î.P.S. Mitropolit al Moldovei.“¹⁷

¹⁴ *Ibidem*, p. 150.

¹⁵ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 226.

¹⁶ „Foaia Diecezană”, nr. 12, martie 1901, p. 1.

¹⁷ *Idem*, p. 1.

„Foaia Diecezană“ ne face cunoscute numele persoanelor ilustre care au participat în sala de ședințe festive a Academiei Române la primirea lui Nicolae Popeea: A. Naum, V. Maniu, Ad. Xenopol, I. Vulcan, Dim. A. Sturdza, Dr. Felix, B. Hașdeu, Spiru Haret, Dr. Victor Babeș, I. Negruzzi, Dr. Tocilescu, I. Bogdan și alții.¹⁸

Fericitul eveniment a fost sărbătorit în Episcopia Caransebeșului astfel: *„Conduși de sentimente de stimă și venerațiune, fruntașii din centrul diecezei noastre, membrii Consistoriului al institutelor diecezane și preoțimea locală, n-a lăsat nefolosită ocazia binevenită de a felicita în ziua de Florii pe P.S. Sa pentru înalta distincție“*.¹⁹

Aflăm din paginile Foi Diecezane că Episcopul Nicolae Popeea a fost sărbătorit cu cele mai alese gânduri de bine și că a primit din partea părintelui arhimandrit Filaret Musta, felicitări, cuvinte de laudă și mulțumire, urări de sănătate, putere fizică și sufletească întru mulți ani, spre binele și prosperitatea Bisericii naționale.

Nicolae Popeea a fost și un mare sprijinitor al învățământului din Episcopia Caransebeșului. A întemeiat internatul Institutului Teologico-Pedagogic din Caransebeș, după cum mărturisea: *„... Am mai cumpărat o casă cu grădină, iar casele existente le-am adaptat și pe locul gol am zidit unele încăperi, așa că zidurile acestea întrunesc toate cerințele unui internat, în care își au 50 de elevi locuința lor“*.²⁰

¹⁸ „Foaia Diecezană”, nr. 12/1900, p. 1.

¹⁹ *Ibidem*, p. 2

²⁰ „Foaia Diecezană”, nr. 41/1901, p. 1.

Încurajarea învățaturii la copiii de la țară, în special a celor săraci, care nu puteau să-și onoreze datoriile față de internat, s-a făcut prin subvenționarea șederii în internat.

Susținute și conduse de episcopie, Institutul Seminarului și Liceul Pedagogic, ca și școlile satești confesionale, au desfășurat o intensă activitate de organizare, instruire și educare în duh românesc. Între cei care n-au precupețit nici timp, nici osteneală se numără profesorii cărturari Mihai Velceanu, George Peștean, Ștefan Velovan, Ion Ionașiu, Vasile Goldiș, Vasile Mândreanu, Dr. Iosif Olariu, Dr. George Popovici, Dr. Ioan Sârbu, Andrei Ghidiu, Patriciu Dragalina, Filaret Musta, Dr. Cornel Corneanu, Dr. Petre Barbu, nume rămase în trecutul nostru politic, în literatura istorică, pedagogică, teologică, în beletristică, folclor și muzică^{.21}

Meritul pentru aceste realizări cu urmări benefice asupra învățământului românesc revine lui Nicolae Popeea, „episcopul care s-a înconjurat de minți luminate, de oameni de cultură, de popor, toți identificându-se cu aspirațiile cele mai nobile ale românilor bănățeni, hotărâți să apere școala ca locaș sfânt al conservării limbii, al tradițiilor neîntinate și al conștiinței de neam^{.22}

În ziua de 26 iunie/8 august 1908, episcopului Nicolae Popeea a trecut la cele veșnice și fost înmormântat în cimitirul Sf. Ioan din Caransebeș.

²¹ Pr. Gheorghe Naghi, *Mișcarea memorandistă și clerul din Banat*, în rev. „Mitropolia Banatului”, 1-3/1980, p. 146.

²² Constantin Brătescu, *Episcopul Ioan Popasu și cultura bănățeană*, Timișoara, 1995, p. 85.

MOMENTE DE RĂSCRUCE ÎN EPARHIA CARANSEBEȘULUI: ARHIEREUL FILARET MUSTA (1839-1930)

După moartea episcopului Ioan Popasu (1889), opțiunile bănățenilor pentru ocuparea scaunului de Ierarh la Caransebeș se îndreptau spre protosinghelul Filaret Musta. Episcopul Popasu, care, de altfel, l-a ajutat să-și completeze studiile, și-a dat seama de calitățile excepționale ale acestui modest călugăr bănățean și a văzut în el pe urmașul lui. Din acest motiv îl tunde întru monah în 1875 și, în același an, îl avansează protosinghel. La 1889 împlinise 50 de ani, deci era un om cu viața verificată.

Cu toate acestea, mitropolitul de la Sibiu, Miron Romanul, a venit la Caransebeș să conducă alegerile tocmai pentru a împiedica alegerea lui Musta. El voia, cu orice preț, să scape de opoziția lui Nicolae Popeea, vicarul episcopal de la Sibiu, pentru că deosebirile de gândire dintre ei în problemele național-politice erau prea adânci și chiar păgubitoare pentru bunul mers al treburilor Mitropoliei Sibiului și de aceea a ales ca soluție promovarea vicarului său. Același Miron Romanul a intervenit la autoritățile de stat pentru a fi recunoscut în scaunul de la Caransebeș, Nicolae Popeea.¹

¹ Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de Biserica Românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Sibiu, 1986, p. 68-70.

În anul 1908, în 8 august, scaunul episcopal devine din nou vacant, astfel încât, mitropolitul Ioan Mețianu a convocat sinodul eparhial electoral pentru ziua de 4 octombrie 1908, delegând cu conducerea lui pe episcopul Ioan Papp al Aradului. Membrii Partidului Național Român susțineau candidatura arhimandritului Filaret Musta, care fusese investit și cu atribuțiile de vicar al eparhiei de către episcopul Popeea.

Sinodul extraordinar al eparhiei, în ședința din 4 octombrie 1908, alege cu o mare majoritate de voturi (41 din 57) pe arhimandritul vicar Filaret Musta, care se bucura de stima și încrederea tuturor credincioșilor. Potrivit rânduielilor canonice prevăzute și în Statutul Organic, la 9 octombrie 1908, Sinodul Episcopal al Mitropoliei a făcut examinarea canonică a noului ales și a înaintat actul pentru confirmare din partea împăratului. Ministrul Apponyi nu avea însă nici o grabă, dar, mai ales, nici un interes, ca să fie promovat în scaunul de la Caransebeș un ierarh cu aceleași vederi în problema națională ca și episcopul Nicolae Popeea. Drept aceea, după o amânare de șase luni, la 8 aprilie 1909, s-a primit un rescript din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, prin care mitropolitul a fost înștiințat că „Majestatea Sa Regele nu s-a îndurat a întări alegerea”.²

Din aceste pricini, la 12 iulie 1909, se organizează noi alegeri care, de data aceasta, sunt conduse chiar de Filaret Musta. Dar și în această alegere învinge candidatul susținut de Partidul Național Român, Iosif Traian Badescu, căruia Sinodul i-a acordat 32 de voturi din 55. Din motive neprevăzute, Sinodul Episcopal i-a făcut examinarea canonică abia în 31 august 1909,

² *Ibidem.*

înaintând actul alegerii pentru confirmarea imperială.³ Guvernul, prin contele Apponyi, îi refuză confirmarea deoarece, ca și Filaret Musta, Badescu era sprijinitor al ideii naționale, ceea ce nu era pe placul Guvernului.

Cazul de la Caransebeș, cu infirmarea celor mai capabili clerici de a ocupa scaunul episcopal, a stârnit, pe lângă numeroasele proteste, și indignarea opiniei publice românești, care acuza, în primul rând, pe mitropolitul Ioan Mețianu de situația creată. Acuzațiile erau întemeiate, deoarece atitudinile oscilante și oportuniste ale mitropoliților Miron Romanul și Ioan Mețianu au dat prilejul Guvernului maghiar să încalce tot mai mult autonomia bisericească a românilor și sârbilor. Deși Statutul Organic prevedea ocuparea scaunului episcopal în decurs de trei luni de la vacantarea lui, se împlinise un an fără ca acesta să fie preluat.

În toiul acestei agitații, se convoacă a treia adunare a Sinodului eparhial electiv în data de 4 decembrie 1909, dispunându-se ca cei aleși dar neconfirmați să nu mai poată candida. Sinodul electoral a fost condus tot de Filaret Musta, care în deschidere rostește:

„Ne întrunim astăzi din nou pentru a ne exercita un drept cardinal, alegerea de episcop, garantat prin legea noastră fundamentală, prin statutul nostru organic. Este, domnilor deputați, primul caz în Biserica noastră, că votul sinodului eparhial în două rânduri după oalta n-a obținut sancționarea prea înaltă a Majestății Sale. Cazul acesta ne însuflă îngrijire. Istoria este chemată să delucidizeze starea lucrurilor, să se restabilească responsabilitățile pentru înfrângerea voturilor,

³ I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977, p. 204.

prin care s-a exprimat dorința Bisericii pe lângă asistența Sfântului Duh. Noi, domnilor deputați, în fața situațiunii ce ni s-a creat, nu putem să facem altceva decât să luăm cu omagială supunere la cunoștință hotărârea prea înaltă a Majestății Sale, cu care nici alegerea de episcop efectuată în al doilea sinod eparhial electoral celebrată în 29 iunie a. c. n-a binevoit a confirma și să procedăm la o nouă alegere de episcop, acum a treia, pentru această mult cercată dieceză a Caransebeșului. Hotărârea prea înaltă veți binevoi a o afla din raportul ce se va prezenta din partea Conzistoriului diecezan.

Mie mi-a revenit onoarea să conduc și acest sinod eparhial electoral în calitate de mandatar mitropolitan și, deși aș dori să mă estind mai pe larg asupra situațiunii, împrejurările nu-mi permit, căci fără îndoială aș trebui să ating corzi, care ar da sunet poate neplăcut pentru unele urechi, și așa s-ar putea presupune că din mine nu vorbește omul neinteresat, ci cel ce se simte vătămat, și aceasta este departe de mine.

Totuși trebuie să mai ating un moment, și anume, dacă am zis mai sus că acesta este primul caz în Biserica noastră, când votul Sinodului eparhial, în două rânduri dupăolaltă, n-a obținut sancționarea preaînaltă trebuie să accentuez cu multă mâhnire sufletească că tot primul caz în Biserica noastră când sedisvacanța durează peste normele canonice. Înțeleg, domnilor deputați, primul caz după încheierea periodului întunecos de suferințe grele ale Bisericii și respective după răsărirea luminoasă a vieții constituționale a Bisericii noastre greco-orientale române. Credem, domnilor deputați, că astăzi ar fi imposibil așa ceva, dară durere, iată că s-a întâmplat, căci contrar normelor canonice și a Statutului nostru organic, sunt trecute 15 luni de la răposarea fericitului în Domnul episcop

Nicolae Popeea și noi tot în sbuciumări sufletești ne aflăm, spre nespusa daună a vieții noastre bisericești și a moralului public. Mi se pare, domnilor deputați, că suntem aruncați iarăși în era înainte de 1848. Și în această privință, istoria nepărtinitoare este chemată de a steaveri responsabilitățile și am convingerea că le va și steaveri.

Pe lângă acestea, implorând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra Dumneavoastră, domnilor deputați, declar deschis al treilea sinod eparhial.”⁴

Fruntașii românilor erau îngrijorați de soarta Bisericii, care, prin lunga perioadă de vacantare a scaunului episcopesc, era amenințată cu pierderea prestigiului în fața credincioșilor. Între cei doi candidați de la Sibiu, protosinghelul Elie Miron Cristea și directorul Institutului teologic Iosif Iuliu Olariu, învinge candidatul susținut de Valeriu Braniște, protosinghelul Miron Cristea.

Campania dezlănțuită de presa șovinistă maghiară împotriva noului episcop de Caransebeș, convenea cercurilor guvernamentale ungurești, dar nu era împărțită de Curtea de la Viena și, în special, de moștenitorul tronului, arhiducele Francisc Ferdinand, care îl cunoștea și aprecia pe Miron Cristea, dorind să-l aibă colaborator în viitoarea lui domnie. Pe de altă parte, guvernul dualist știa că Biserica Ortodoxă Română nu va alege niciodată instrumente servile care să lucreze împotriva ființei sale, apărându-se de toate uneltirile guvernamentale. Aspectul pozitiv al situației a fost acela că teribilul șovinist, contele Apponyi, ministrul instrucției publice, a fost înlocuit cu contele I. Zichy, care era considerat ca o persoană devotată moștenitorului tronului.

⁴ Petru Călin, *Tiparul românesc din Caransebeș, 1885-1918*, vol. II, Editura Ionescu, Caransebeș, 2003, p. 223-224.

Lui i se datorează zădărnicierea insinuărilor presei maghiare pe care le arată neîntemeiate, drept aceea îi propune împăratului să confirme cea de-a treia alegere episcopală. Suveranul dispune, după cum este sfătuit, și, în ziua de 21 aprilie 1910, noul episcop a depus la Viena jurământul de fidelitate în fața bătrânului împărat Francisc Iosif I.⁵

În anul 1919, când episcopul Miron Cristea devine mitropolit primat, privirile bănățenilor s-au îndreptat tot spre Filaret Musta, dar, considerându-se a fi prea bătrân, a renunțat în favoarea colegului său mai tânăr Iosif Traian Badescu.⁶

Pentru nedreptățile pe care le-a îndurat și pentru dragostea cu care a slujit Biserica și neamul, în anul 1921, Filaret Musta „urcă ultima treaptă, după ce 51 de ani servise Biserica în aureola celui mai admirabil chip al umilinței și a unei proverbiale modestii, aceea a arhieriei, după care n-a alergat niciodată.”⁷

Expresie clasică a călugărului adevărat, arhierul Filaret a confirmat prin trăire înaltele principii după care s-a călăuzit în lunga sa viață. Prețios și devotat ajutor episcopilor, a fost apreciat și respectat ca un adevărat episcop.

⁵ Ion Rusu Abrudeanu, *Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul României Dr. Miron Cristea, Înalt Regent, Omul și faptele*, Ed. Cartea Românească, București, 1929, p. 173-174.

⁶ Gh. Jurma, Vasile Petrica, *Istorie și artă bisericească*, Ed. Timpul, Reșița, 2000, p. 189.

⁷ I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p. 230.

CELE TREI CANDIDATURI ALE PROTOSINGHELULUI DR. IOSIF IULIU OLARIU PENTRU OCUPAREA SCAUNULUI DE EPISCOP AL CARANSEBEȘULUI

Simpozionul Internațional Teologie și Rugăciune. Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare Caransebeș, 28 aprilie 2009

După terminarea celor cinci ani de studii în urma cărora a acumulat o vastă cultură teologică de la marii profesori ai vremii, devenind și doctor în teologie, Iuliu Olariu se întoarce la Caransebeș pentru a sluji învățământul teologic de aici. Dorința lui era să își întemeieze o familie, iar mai apoi să se facă preot pentru a-i sluji lui Dumnezeu.

Pe plan didactic, dr. Iuliu Olariu își îndeplinește scopul, devenind profesor provizoriu la Institutul Teologic din Caransebeș, cu data de 1 Septembrie 1885. Peste trei ani, în 1888, dr. Iuliu Olariu este numit profesor definitiv al acestui institut și tot acum este numit și director al institutului în locul arhimandritului Filaret Musta.¹ A slujit învățământul teologic din Caransebeș până la moartea sa (6 decembrie 1920), excepție făcând anul școlar 1917-1918 când a activat ca director al Institutului Teologic din Arad.²

La puțină vreme după venirea la Caransebeș, în 1886, se căsătorește cu Anica Popovici, sora profesorului de muzică

¹ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *Dr. Iosif Iuliu Olariu*, în „Mitropolia Banatului”, anul XI, nr. 7-12/1961, p. 64.

² Arhiva Episcopiei Caransebeșului (A.E.C.), *Fond III*, Dosar 151/1917, nenumerotat.

Nichi Popovici. Însă, la un an de la căsătorie, soția îi moare. Rămas văduv, el își poartă această cruce a văduviei cu resemnare și cu multă demnitate.³

Pentru a nu-i adânci tristețea sufletească pe care o avea după moartea soției sale, episcopul Ioan Popasu, care a avut grijă de el încă de la începerea studiilor sale teologice, îl hirotonește preot în data de 1 februarie 1887. Hirotonia a avut loc în Catedrala Episcopală din Caransebeș, în fața multor credincioși și în prezența unui mare sobor de preoți.

După șase ani de la hirotonia întru preot, profesorul Iuliu Olariu s-a hotărât să intre în rândul monahilor luându-și numele de Iosif, așa cum îl chemase și pe tatăl său, care i-a fost în permanență un exemplu viu.⁴ Intrarea în monahism, studiile temeinice de teologie și calitățile sale didactico-cărturărești l-au făcut pe dr. Iuliu Olariu să îndeplinească condițiile pentru accederea la un scaun de ierarh.

După moartea episcopului Nicolae Popeea (1908), scaunul episcopal de la Caransebeș a fost dorit de mulți: de arhimandritul Augustin Hamsea, care era rudă apropiată cu mitropolitul Ioan Mețianu, de arhimandritul Filaret Musta, de protosinghelul dr. Traian Badescu și de protosinghelul Iosif Iuliu Olariu. Ministru al cultelor în acea vreme era contele Albert Appony, care, împreună cu mitropolitul Ioan Mețianu, vroiau să îl impună pe arhimandritul Hamsea drept administrator al diecezei Caransebeșului.⁵ Acest lucru nu s-a putut întâmpla, deoarece în baza

³ Pr. Prof. Ionel Popescu, *Protosincelul Dr. Iosif Iuliu Olariu - 75 de ani de la moartea sa*, în „Calendarul Românilor pe anul 1995”, Ed. Esotera, București, p. 194.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Dr. Cornel Cornean, *O pioasă aniversare*, în „Foaia Diecezană”, anul XLVIII, nr. 48/1933, p. 1.

articolului 118 din Statutul organic al Bisericii aflat atunci în uz⁶, conducerea diecezei îi revine vicarului Filaret Musta, iubit și stimat de toți demnitarii și de credincioșii români din Banat.

Prima candidatură la scaunul de episcop al Caransebeșului a profesorului doctor în teologie Iosif Iuliu Olariu a fost depusă în 1908, după trecerea la cele veșnice a episcopului Nicolae Popeea.

În prima sa încercare pentru a ocupa această demnitate, l-a avut drept contracandidat pe arhimandritul Filaret Musta.⁷ La acest sinod extraordinar, care a avut loc în data de 21 septembrie 1908, au participat oameni de vază ai eparhiei, printre care: Ioan Budințianu, Patriciu Drăgălina, baronul Duca de Cadar, Alecsiu Onțiu, dr. Stefan Petrovici, dr. Ioan Sîrbu, Ilie Trăilă ș.a. În deschiderea acestui sinod extraordinar, marele bănățean Coriolan Brediceanu a spus: „*Antecesorii noștri au luptat prin secolii pentru câștigarea autonomiei noastre... Astăzi fiind cu toții în fața actului unui nou episcop de Caransebeș, trebuie să dam dovadă că numai conduși de binele și adevăratele interese ale Bisericii, ne vom da voturile noastre. Așteptăm și suntem siguri că votul venerabilului sinod va fi respectat. În această declarație se cuprind convingerile noastre în acest moment solemn...*”⁸

Rezultatul acestui sinod extraordinar este înscris în actul nr. 5046 B/1908: „*Protocolul sinodului extraordinar al alegerilor episcopale. Prezenți: 57 deputați; arhimandritul Filaret Musta, 41 voturi; protosinghelul dr. Iosif Iuliu Olariu, 13 voturi. Trei bile albe. Episcopul Ioan I. Papp proclamă ales ca episcop al Caransebeșului pe arhimandritul Filaret Musta*”⁹

⁶ *Ibidem*, p. 2.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria*

Cu toate că episcopul Ioan I. Pap îl proclamă pe arhimandritul Filaret Musta episcop, lucrurile nu au decurs în continuare în favoarea sa. Au urmat șase luni de grele așteptări pentru a ști dacă guvernul maghiar de la Budapesta va confirma alegerea noului episcop de Caransebeș. Toată această așteptare a fost în defavoarea arhimandritului Filaret Musta. În data de 31 martie 1909, sosește actul mitropolitului Ardealului cu rezoluția guvernului din 2 aprilie 1909 prin care se notifică următoarele: „*Majestatea Sa Apostolică n-a aflat de bine a confirma alegerea de episcop, efectuită în 21 septembrie 1908*”.¹⁰

În urma acestei decizii de neconfirmare a arhimandritului Filaret Musta, se întrunește un nou sinod electoral în data de 29 iunie 1909. Candidați sunt cei doi doctori în teologie, protosinghelii Iuliu Olariu și Traian Badescu. Guvernul maghiar de la Budapesta emite un act în 13 iunie 1909, nr. 3550, prin care hotărăște următoarele: „*Deoarece regele Ungariei nu a aflat bine să confirme alegerea de episcop efectuită în sinodul eparhial electoral din data de 21 septembrie 1908 se convoacă din nou sinodul extraordinar al eparhiei Caransebeșului pentru alegerea de episcop, în data de 29 iunie 1909 a.c. la sărbătoarea Sfinților apostoli Petru și Pavel la biserica Catedrală din Caransebeș*”.¹¹

Acest sinod s-a deschis cu o declarație a arhimandritului Filaret Musta, care spunea: „*Nici cea mai ideală organizație nu va corespunde și nu corespunde scopului, dacă ea nu este respectată de membrii respectivei organizațiuni... Nimeni să nu caute a depăși aceste margini căci se face vinovat înaintea*

Mitropoliei Banatului, vol. II, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara 1980, p. 977.

¹⁰ Dr. Cornel Cornean, *art .cit.*, p. 3.

¹¹ I. D. Suciuc, R. Constantinescu, *op .cit.*, p. 979.

lui Dumnezeu, înaintea fericiților noștri înaintași și înaintea următorilor noștri. Cu atât mai mult se face acela care pune mâna de a clătina fundamentul pe care este întocmită clădirea noastră constituțională bisericească... ”.¹²

Și de această dată, soarta i-a fost defavorabilă protosinghelului Iuliu Olariu, care nu a obținut mai multe voturi decât contracandidatul său, protosinghelul Traian Badescu, care era de partea naționaliștilor, foarte puternici la acea vreme. Actul care s-a emis la data de 29 iunie 1909, după terminarea sinodului eparhial, stipula: „*Protocolul sinodului extraordinar pentru cea de a doua alegere de episcop al Caransebeșului. Prezenți: 57 deputați. Au votat pentru Iosif Traian Badescu, 32 deputați; pentru dr. Iosif Iuliu Olariu 22 de voturi. O bilă albă. Cei doi candidați nu au votat*”.¹³

După acest sinod eparhial, s-a așteptat din nou confirmarea noului episcop ales, protosinghelului Traian Badescu. Precum nu a fost întărită alegerea de episcop a arhimandritului Filaret Musta, tot așa n-a urmat nici confirmarea alegerii protosinghelului Traian Badescu, deși unii guvernamentali interveniseră ca alegerea acestuia din urmă să fie confirmată. Alții guvernamentali s-au împotrivit și au și învins, căci la propunerea ministrului cultelor, împăratul Franz Iosef a refuzat confirmarea alegerii de episcop făcută cu sprijinul curentului național al românilor din eparhia Caransebeșului.¹⁴

Neconfirmarea oficială a alegerii protosinghelului Traian Badescu pentru scaunul de episcop al Caransebeșului este

¹² Textul întregii declarații în Nicolae Corneanu, *Monografia Eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940, p. 46-47.

¹³ I. Suciș, R. Constantinescu, *op. cit.*, p. 981.

¹⁴ A. Moacă, *Analiza unei lupte*, în „Foaia Diecezană”, an XLVIII, nr. 51, Caransebeș, 17 Decembrie 1933, p. 3.

anunțată de arhimandritul Filaret Musta: „nici de această dată, regele nu s-a îndurat să confirme alegerea noului episcop, în persoana protosinghelului Traian Badescu”.¹⁵ Apoi, arhimandritul Filaret Musta, care era și vicar al episcopiei, convoacă al treilea sinod eparhial în data de 21 noiembrie, pentru alegerea unui alt episcop.

Cea de-a doua alegere pentru scaunul episcopal de la Caransebeș după moartea episcopului Popeea a evidențiat o rivalitate între Iosif Iuliu Olariu și Iosif Badescu, rivalitate despre care contemporanii spuneau că era mai veche și că a început odată cu promovarea lui Iosif Traian Badescu¹⁶ de către episcopul Popeea.

Situația de contracandidați la episcopat a tensionat și mai mult relațiile dintre cei doi. Prietenii lui Iosif Traian Badescu, care erau în mare parte naționaliști, duceau o luptă acerbă cu adepții guvernamentali. Badescu se orienta tot mai mult către naționaliști și era considerat exponentul lor. Aceștia dețineau în acele timpuri majoritatea în consistoriul eparhial, dar și în sinod. De partea cealaltă, Iosif Iuliu Olariu căuta să se apropie cât mai mult de guvernamentali pentru a forma polul opus.¹⁷

Protosinghelul Iosif Traian Badescu, voia să câștige cât mai mulți alegători – aceștia fiind în mare parte naționaliști – ca prin voința și votul lor să forțeze mâna guvernului pentru a i se confirma alegerea. Pe de altă parte, protosinghelul Iosif Iuliu Olariu a avut o tactică exact opusă față de contracandidatul său, protosinghelul Traian Badescu. El a fost de părere că, dacă va deține tot sprijinul din partea guvernamentalilor, acest lucru va

¹⁵ I. D. Suciu, R. Constantinescu, *op. cit.*, p. 980.

¹⁶ A. Moacă, *art. cit.*, p. 3.

¹⁷ *Ibidem*, p. 2.

avea o repercusiune favorabilă asupra alegerii din sinodul eparhial.¹⁸

Cu alte cuvinte, fiecare dintre cei doi, ambii buni români, a acționat diplomatic, dar fiecare în felul său. Ambii aveau același ideal și scop: să ajungă episcop al Caransebeșului. Dr. Traian Badescu credea că va ajunge episcop cu votul universal din sinodul care era favorabil curentului național, pe când dr. Iuliu Olariu își punea toată speranța în guvern, crezând că acestuia îi stăteau la dispoziție mijloace pentru a-și impune voința.¹⁹

Aurel Moaca, consilier eparhial, scria într-un articol pe care l-a publicat în Foaia Diecezană după moartea episcopului Iosif Badescu: „... *ca unul care am stat cu acești doi bărbați distinși ai eparhiei, în legături prietenești, și cunosc în amănunt fazele luptei ce s-a dat cu îndârjire în jurul scaunului episcopesc al Caransebeșului, fie-mi permis să fac constatarea că ar fi un neadevăr, a afirma că toți aderenții dr. Iuliu Olariu au fost exclusivi guvernamentali. Cunoșteam aderenți înfocați ai lui Olariu care erau naționaliști înflăcărați, precum în același timp oameni de-ai lui Badescu care aveau legături cu guvernul*”.²⁰

După cele două sinoade, în care s-au ales doi episcopi diferiți, arhimandritul Filaret Musta și protosinghelul Traian Badescu, dar care nu au fost confirmați, bănățenii își îndreaptă din nou privirile spre Ardeal pentru a alege un episcop care să îi urmeze episcopilor Ioan Popasu și Nicolae Popeea. În acest sens se hotărăște aducerea lui Miron Cristea în eparhia Caransebeșului pentru a candida la scaunul arhieresc, avându-l contracandidat pe protosinghelul Iosif Iuliu Olariu.

¹⁸ Dr. Cornel Cornean, *art. cit.*, p. 3.

¹⁹ *Ibidem*, p. 2.

²⁰ A. Moacă, *art. cit.*, p. 3.

În data de 21 noiembrie, are loc sinodul extraordinar pentru alegerea episcopului de Caransebeș, acesta fiind prezidat de venerabilul protopop al Mehadiei, Mihai Popovici. Și de această dată, protosinghelul Iosif Iuliu Olariu este învins la voturi de contracandidatul său Miron Cristea, acesta având cu șapte voturi mai mult decât el.²¹

În actul emis în urma acestui sinod extraordinar se nota: „*Protocolul sinodului extraordinar pentru cea de a treia alegere de episcop la Caransebeș. Prezenți: 58 deputați. Au votat pentru dr. Miron Cristea, 31 deputați. Pentru protosinghelul Iosif Iuliu Olariu 24 deputați. Trei bile albe. Se declară ales protosinghelul Miron Cristea*”.²² După acest sinod, guvernul maghiar de la Budapesta, confirmă alegerea noului episcop dr. Elie Miron Cristea. La sfârșitul sinodului, arhimandritul Filaret Musta declara: „*Acesta este primul caz în Biserica noastră, când votul sinodului eparhial dat pe lângă asistența Sfântului Duh în două rânduri după o altă a fost înfrânt...*”.²³ Dr. Elie Miron Cristea este confirmat ca episcop al Caransebeșului de către arhiducele Francisc Ferdinand, la intervenția prietenului său I. C. Brătianu, prin regele Carol I. Această confirmare este dată prin actul cu nr. 41502 din 29 aprilie 1910.²⁴

Cele trei candidaturi la scaunul de episcop i-au fost nefaste protosinghelului Iosif Iuliu Olariu, nefiind ales cu majoritate de voturi în cadrul niciunua dintre cele trei sinoade. Acest lucru însă nu l-a împiedicat pe protosinghelul Iosif Iuliu Olariu să-și continue activitatea ca profesor și director în cadrul Institutului Teologic din Caransebeș.

²¹ Cornel Cornean, *art. cit.*, p. 3.

²² I. D. Suciu, R. Constantinescu, *op. cit.*, p. 981.

²³ Cf. A. Moacă, *art. cit.*, p. 4.

²⁴ I. D. Suciu, R. Constantinescu, *op. cit.*, p. 982.

ORGANIZAREA ADMINISTRATIV- BISERICESCĂ A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI DUPĂ INSTALAREA EPISCOPULUI MIRON CRISTEA

Episcopul Miron Cristea, prin întreprinderile administrative pe care le-a desfășurat în Episcopia Caransebeșului, imediat după instalarea în istoricul scaun vlădicesc, s-a dovedit un desăvârșit organizator al episcopiei încredințate. Fiind un spirit practic, a căutat să răspundă tuturor problemelor ivite în cuprinsul eparhiei, acționând cu un spirit viu, plin de inițiativă și dând dovadă de un foarte bun simț organizatoric.¹

În perioada grea în care a păstorit, nevoile Bisericii românești erau multe și mari. Abilitățile cu care a reușit întotdeauna să facă față provocărilor politice contrare idealurilor sale, l-au individualizat ca un ierarh iubitor de Biserică și neam, iubitor de Dumnezeu și de oameni. A lucrat cu râvnă și cu suficient spor pentru luminarea clerului și poporului, pentru ridicarea moralului și întărirea disciplinei preoților, pentru dezvoltarea așezămintelor bisericesti, culturale și economice, s-a străduit să echilibreze și să înmulțească fondurile fundațiilor culturale și să restabilească pacea între partidele opozante.²

¹ Ioan Mățu, Marciana Corici, Mironică Corici, *Foia Diecezană – Caransebeș (1886-1918). Aspecte socio-culturale*, Ed. Helicon, Timișoara, 1999, p. 130.

² Ilie Șandru, Valentin Boroda, *Patriarhul Miron Cristea*, Casa de editură „Petru Maior”, Târgu Mureș, 1998, p. 95.

Încă din discursul său întâmplat la hirotonia întru episcop s-au conturat ideile sale de păstorire, idei care denotă o personalitate îndrăzneată și dornică de munca în ogorul Domnului: *Făgăduiesc însă, că – precum până acum, așa și de aici înainte – credința și legea strămoșească, limba și cultura românească, dragostea și înaintarea patriei străbune, vor fi stelele conducătoare ale activității mele.*³

În cuvântarea de deschidere a Sinodului eparhial al Episcopiei Caransebeșului, imediat după instalarea ca episcop, Miron Cristea a cerut colaboratorilor săi sprijinul pentru împlinirea aspirațiilor sale spunându-le: *Ne așteaptă pe toți munca încordată, dar aceasta n-are să ne descurajeze, din contră să ne întărească dorul de muncă izvorât și din conștiința, că nouă, generației de azi și mâine, ne-a rezervat Dumnezeu acest teren de muncă, ca să ... ne putem câștiga merite pentru biserică, popor și patrie și nume în fața celor de azi și a celor din viitor... Vă sfătuiesc îndeosebi pe toți, împreună muncitorii în câmpul vast al eparhiei, ca în toate afacerile activității publice, ce Vi s-a încredințat în organismul bisericii, să căutați a fi drepti față de oricine, căci o purcedere dreaptă trebuie să mulțumească și pe cei eventual loviți cu strictețea meritată.*⁴

Cuprins de un așa mare zel pastoral, perioada de după instalarea sa a reprezentat pentru Episcopia Caransebeșului o reînviore administrativă. Ne vom referi în continuare la câteva măsuri administrative bisericesti ale providențialului ierarh, din cuprinsul anului 1910.

³ Cuvântarea este publicată în *FD*. nr. 17 / 25 aprilie 1910, p. 3-6.

⁴ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco-ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea II, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii în 25 aprilie 1910, Tiparul Tipografiei diecezane, Caransebeș 1910, p. 33.

În urma ședinței Sinodului eparhial ținută în 19 aprilie 1910, s-a discutat propunerea Consistoriului diecezan cu privire la crearea unui fond de pensie și de ajutorare al eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului, pentru toți cei care servesc Bisericii, fond ce urma să se întemeieze urmând cinci etape principale, stabilite de Consistoriul diecezan, pe baza unui studiu amănunțit. Dr. Valeriu Braniște a arătat în discursul său că însuși episcopul a întocmit pentru acest fond un proiect de statut. După o discuție mai lungă și de un deosebit interes, la care au luat parte deputații Avram Corcea, Dr. Petru Ionescu, Dr. Iosif Traian Bădescu, Dr. George Popoviciu, Dr. George Dobrin, Dr. Ștefan Petroviciu și Dr. Nicolae Ionescu și după clarificările făcute de episcopul eparhial, s-a hotărât contopirea „Fondului de pensiune al oficialilor de la Consistoriu, al profesorilor seminariali și al protopopilor tractuali”, cu „Fondul preoțesc de ajutorare al văduvelor și orfanilor de preoți” și crearea unui singur fond sub numirea „Fondul de pensiune și de ajutorare al episcopiei drept credincioase române a Caransebeșului”.⁵

Tot la acest sinod eparhial, la cererea episcopului, s-a discutat înființarea unui fond pentru asigurarea contra focului a edificiilor din comunele bisericești care formează proprietatea Bisericii și ajutorarea preoțimii prin îndatorarea comunelor bisericești, ca, până într-un an, să ridice casă parohială.⁶

Sub aspect bisericesc, raportul general al senatului bisericesc pe anul 1910 este foarte concludent asupra realizărilor. Pentru nevoile duhovnicești ale episcopiei au fost hirotoniți 19

⁵ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911, Tiparul Tipografiei diecezane, Caransebeș 1911, p. 18.

⁶ *Ibidem*, p. 19.

tineri, șase de către episcopul Ioan I. Papp al Aradului, în timpul vacanței episcopale, iar ceilalți de episcopul diecezan Dr. Elie Miron Cristea.⁷

Ca protopop al Bocșei, a fost ales Mihail Gașpar, mai existând în eparhie două protopopiate vacante, al Bisericii-Albe și al Ciacovei, în care se vor alege protopopi cât de curând.⁸

O altă importantă realizare a anului 1910 a fost înființarea parohiei din Vârșeț, cerută de românii de acolo încă din anul 1893.⁹

Anul 1910 a fost pentru satele și comunele Episcopiei Caransebeșului și anul „potopului”, numit așa din pricina inundațiilor care a cauzat mari pierderi materiale, mai ales pe Valea Almăjului și Valea Carașului. Pentru alinarea suferințelor celor păgubiți s-a emis o pastorală arhierescă către credincioși și astfel s-a pus la cale și din partea Bisericii o colectă, care a avut rezultat frumos, multe familii fiind ajutate.¹⁰

Au fost și momente de bucurie prilejuite de sfințirea bisericii din Buziaș, în 4 iulie și de sfințirea bisericii din Sacu, în 8 septembrie la Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului. La aceste sfințiri, episcopul Miron Cristea a rostit credincioșilor cuvântări

⁷ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911, Tiparul Tipografiei diecezane Caransebeș 1911, p. 39.

⁸ *Ibidem*, p.40.

⁹ A.E.C. (Arhiva Episcopiei Caransebeșului) *Fond bisericesc* (III), Dosar 1-65, nenumerotat.

¹⁰ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911, Tiparul Tipografiei diecezane, Caransebeș 1911, p. 41.

prin care i-a întărit în credință, i-a îmbărbătat la muncă și i-a îndemnat la iubire față de Biserică și Școală.¹¹

La sfințirea bisericii din Buziaș, episcopul a fost însoțit de părintele arhimandrit și vicar episcopesc Filaret Musta, preotul Gh. Petrescu, secretarul eparhial Dr. Cornel Corneanu, asesorul Aurel Moca și diaconul Ioan Vida. După sfințire, a cercetat și domeniul de la Visag, proprietate a eparhiei.¹² La bisericile sfințite se adaugă și multele biserici la care s-au făcut renovări radicale sau altele care au început să se construiască. În această privință se remarcă zelul deosebit al credincioșilor pentru ridicarea și înfrumusețarea de locașuri dumnezeiești demne de simțul religios al poporului drept credincios din Banat.¹³

Episcopul Miron Cristea a ținut să fie prezent și în mijlocul preoților din eparhie cu ocazia conferințelor preoțești. La Caransebeș, sâmbătă, 2 octombrie 1910, pe lângă episcop, protopopul Andrei Ghidiu și preoții din protopopiat, au participat și oaspeți invitați dintre personalitățile de seamă ale orașului. Ierarhul a vorbit despre adevăratul raport dintre arhieru și preot, iar cuvântul său de suflet a adus bucurie între preoții participanți.¹⁴

Tot la această conferință s-a discutat despre neajunsurile concubinajului, lucru întâlnit în mod frecvent în satele bănățene. S-a vorbit despre faptul că, unii preoți – cu desconsiderarea canoanelor Sfintei Biserici – împărtășesc cu Sfânta Taină a

¹¹ *Ibidem*, p. 42.

¹² „Foaia Diecezană”, XXV, 1910, nr. 27, p. 6.

¹³ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911, Tiparul Tipografiei diecezane, Caransebeș 1911, p. 41.

¹⁴ „Foaia Diecezană”, XXV, 1910, nr. 41, p. 3.

Cuminecăturii și credincioșii altor parohii și îndeosebi pe cei ce se află sub canon, de la preoții lor, pentru concubinaj. Printr-un ordin circular episcopul a reglementat și acest aspect, vorbind în duhul canoanelor Bisericii.¹⁵

Grija episcopului Miron Cristea pentru păstrarea limbii oficiale a Bisericii (româna), prin înlăturarea certificatelor de botez sau cununie tipărite în alte librării, s-a concretizat într-o altă măsură administrativă. El a eliberat o notă oficială în care a vorbit despre faptul că mulți preoți și conducători ai oficiilor parohiale adeseori eliberează „extrase” pe formulare cumpărate din librării străine, care nu sunt făcute după cerințele matricolelor bisericești și în limba oficială a Bisericii: *Drept aceea – spre a sista acest abuz – opresc strict oficiile parohiale a folosi alte „formulare pentru extrase”, decât numai cele tipărite la tipografiile noastre diecezane și puse în vânzare la „librăria diecezană” din Caransebeș. În unele cazuri pot să-și întocmească înșiși preoții formularele, mai ales când dau extrase din matricole vechi de tot, a căror rubrici nu corespund întru toate cu rubricile din matricolele mai noi.*¹⁶

Pe lângă aceste măsuri administrative bisericești, se remarcă și deplina grijă a noului episcop pentru bunul mers al școlilor confesionale din Eparhie. Organul de presă al eparhiei Caransebeșului, „Foaia Diecezană”, a sprijinit activitatea episcopului și în rezolvarea problemelor școlare: stabilirea salariilor învățătorilor¹⁷, procurarea rechizitelor școlare¹⁸, diversificarea obiectelor

¹⁵ P. S. Lucian Mic, *Episcopul Miron Cristea (1910-1919). Pastoral, ordine circulare și corespondență administrativă*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2007, p. 39.

¹⁶ *Ibidem*, p. 44.

¹⁷ A. E. C., *Fond bisericesc* III, 102/1910.

¹⁸ *Idem*, *Fond școlar* IV, 449/1910.

de studiu, aprobarea noilor manuale școlare¹⁹, înființarea bibliotecilor parohiale.²⁰

În Cuvântarea de deschidere a Sinodului eparhial care a vorbit despre activitatea școlară din anul 1910, episcopul Miron Cristea remarca: *am preferat a da specială atenție cauzelor școlare, nu numai pentru că erau cele mai neglijate, ci și pentru că cu începutul anului școlar curent a intrat în vigoare noua lege școlară; și deci, – spre a nu expune pericolului de a fi închise multe din școlile noastre confesionale – a trebuit să ne întoarcem toate puterile posibile, pentru de a aduce cât mai multe școli în stare corespunzătoare, atât în ce privește clădirile și înzestrarea lor, cât și învățământul. Am dat un șir întreg de circulare, instrucții și ordine; am emis comisari la fața locului, ori am citat aici organele parohiale, spre a le îndemna și încuraja întru susținerea școlilor bisericii noastre.*²¹

Despre imensa muncă pe tărâm școlar, dusă de episcopul de la Caransebeș în anul 1910, ne vorbesc actele școlare emise, 3.038 la număr.²² În decursul aceluiași an s-au adaptat și s-au zidit, respectiv s-au început să se zidească mai multe școli după planuri model, aflate la Consistoriu.

Institutul teologic a fost și el în atenția episcopului, acesta arătând că înălțarea unei noi clădiri pentru seminar este cea mai mare și mai arzătoare trebuință a eparhiei.²³ Fondurile necesare

¹⁹ Idem, *Fond școlar*, 518/1910.

²⁰ Idem, *Fond bisericesc*, 506/1910.

²¹ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911, Tiparul Tipografiei diecezane, Caransebeș 1911, p. 30.

²² *Ibidem*, p. 70.

²³ A.E.C., *Fond școlar*, 230/1910.

nu se puteau obține decât printr-o colectă publică, el fiind întâiul donator cu suma de 5000 de coroane.²⁴

Referitor la Institutul Pedagogic în general, au fost greutăți din cauza lipsei profesorilor calificați și din cauza edificiului care nu a fost clădit anume pentru trebuințe școlare. Organele de control ale statului au atras atenția că institutul nu atinge rezultatul obținut la pedagogiile de stat. Prin grija episcopului s-au dispus măsuri pentru dotarea corespunzătoare a școlii conform cerințelor statului și i-a îndrumat pe profesori să-și obțină calificarea cerută în pedagogiile de stat.²⁵

În privința școlilor confesionale, în anul 1910, sub jurisdicția Consistoriului din Caransebeș, s-au aflat 233 de școli.²⁶ O mare îngrijorare mai era articolul de lege XXVII, din 1907, care a creat o situație dificilă. Multe din comunitățile locale, după cerința legii, au ridicat salariul învățătorilor, ulterior constatându-se că nu puteau fi plătite din fondurile proprii. Comunele bisericesti au fost astfel obligate să ceară ajutor de la stat. Numai în protopopiatul Vârșetului nu s-a cerut acest ajutor de la stat, comunitățile bisericesti fiind mai bogate și mereu îndemnate de protopopul Traian Oprea să susțină și pe mai departe activitatea școlilor confesionale.²⁷

O problemă ivită în cursul anului 1910 a fost și cea a revizorilor școlari. Congresul național-bisericesc al Mitropoliei de la Sibiu din 1909 a îndrumat sinoadele eparhiale, ca, întru

²⁴ „Foaia Diecezană”, XXVI, 1911, nr. 10, p. 2.

²⁵ *Protocolul Sinodului eparhial al diecezei greco ortodoxe române a Caransebeșului*, periodul XIV, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe Duminica Tomii, 17 aprilie 1911, Tiparul Tipografiei diecezane, Caransebeș 1911, p. 72.

²⁶ *Ibidem*, p. 75.

²⁷ *Ibidem*, p. 78.

inspectarea mai deasă a școlilor confesionale, să angajeze revizori școlari. La Caransebeș, din lipsă de fonduri, s-a cerut ca în fiecare protopopiat să fie câte un revizor școlar tractual, care să viziteze cel puțin de 2 ori pe an fiecare școală din tract. Acei revizori tractuali urmau să fie aleși dintre învățătorii activi și harnici sau dintre cei trecuți la pensie, iar cheltuielile de călătorie și diurnele să le primească de la comunele inspectate.²⁸

Problemele de administrație școlară fiind atât de grave, cu riscuri care mergeau către desființarea școlilor Bisericii, în anul 1910, episcopul Miron Cristea a emis mai multe circulare școlare pentru îmbunătățirea sistemului școlar. Erau necesare aceste circulare pe fondul cadrului legislativ ostil, amplificat și de vacanța episcopală de aproape doi ani de la Caransebeș.

Unele ordine circulare sunt categorice. Amintim ordinul episcopului Miron Cristea, emis la Caransebeș în 16 iunie 1910, adresat preoților și învățătorilor din Episcopia Caransebeșului, prin care cere slujitorilor Bisericii să se îngrijească de bunul mers al școlilor confesionale. Acesta stipula: *Disponem deci cu toată strictețea tuturor organelor noastre bisericești: protopopi, preoți, învățători, membri în comitet ca:*

1. *Să citească cu luare aminte toate ordinele, poruncile, legile, ce se trimit în cauze școlare; să le studieze și execute fără întârziere și la timp cu privire la școala din comună, ca astfel aceea la orice timp ar fi cercetată, să fie aflată la înălțimea chemării.*

2. *Îndeosebi să citească fiecare organ partea ce-l privește din Regulamentul școlar, votat de înaltul nostru congres*

²⁸ *Ibidem*, p. 80.

național bisericesc sub Nr. 171 din 1909 și trimis de aici tuturor parohiilor și să-și facă datoria în mod neexcepțional.

3. Provocările ce sosesc de la superioritatea bisericească sau de la organele statului trebuiesc rezolvate fără amânare, dându-se răspunsul cuvenit cu posibilă iuteală, fără a aștepta repetate provocări.

4. Îndeosebi aștept de la preoți, ca directori școlari, ca ei înșiși să știe ce se cere la o școală bună și să afle căile și mijloacele a de a lătura scăderile ce se ivesc, fără a tot aștepta îndemn din alte părți. Să cerceteze școala, să vadă dacă-i în rând cu toate, îngrijită, curățită, prevăzută cu rechizite, bănci potrivite etc. Asemenea și curtea și împrejurimea. Să controleze ținerea prelegerilor, purtarea protocoalelor, registrelor; să insiste la primărie pentru încasarea pedepselor în scopul cercetării regulate a școlii etc.

Unde ei nu pot singuri îndrepta relele, să ceară intervenția protopopilor tractuali, a consistoriului etc.

Fac responsabili pe toți preoții de bunul mers al afacerilor școlare, mai ales că în raport cu alți oficiali au puțin lucru, iar de altă parte Biserica le dă poziții cinstite în societate și venituri mulțumitoare, pe când alți oficiali de dimineața până seara trebuie să lucreze amar în cele cancelarii închise pentru plata ce-o primesc.

Unde preotul e la înălțimea chemării, acolo trebuie să decurgă toate în mod normal.

5. Învățătorii să ție regulat oarele, să-și dea silința a instrui și educa tinerimea, ca astfel în un șir de ani să se observe, că crește nivelul cultural al poporului, în mijlocul căruia trăiește.

*În afaceri de natură mai încurcată să ceară îndrumări de la organele competente confesionale și ale statului, care în interesul școlii își vor ținea de datorie să le dea.*²⁹

Cele câteva măsuri de organizare și administrare a Episcopiei Caransebeșului amintite mai sus dovedesc grija pe care a avut-o episcopul Miron Cristea pentru păstrarea menirii Bisericii Ortodoxe Românești din Transilvania și Banat, aceea de a îndruma, nu doar spiritual ci și cultural, credincioșii încredințați. Anul 1910, prin acțiunile întreprinse de noul episcop al Caransebeșului, este cu adevărat un an cu schimbări majore și importante în devenirea eparhiei bănățene.

²⁹ P. S. Lucian Mic, *op.cit.*, p. 18-19.

LEGĂTURI CULTURALE ÎNTRE ORAȘELE CARANSEBEȘ ȘI DROBETA TURNU SEVERIN ÎN VREMEA PĂSTORIRII LA CARANSEBEȘ A EPISCOPULUI MIRON CRISTEA (1910-1919)

Comunicare susținută la Simpozionul „Mehedinți – istorie, cultură și spiritualitate” organizat de Episcopia Severinului și Strehaiei, Drobeta Turnu Severin, 2010

Perioada păstoririi la Caransebeș a episcopului Miron Cristea (1910-1919) a însemnat pentru cultura românească o vreme de mare efervescență și amploare, dar și o vreme de mare zbucliu din pricina condițiilor politice în care se găsea societatea românească din Transilvania și Banat la începutul secolului al XX-lea. Imediat după instalarea sa la Caransebeș, întâmplată la 8 mai 1910¹, ierarhul dr. Elie Miron Cristea s-a dovedit o personalitate complexă, ce a avut permanent în grijă înaintarea spirituală și culturală a credincioșilor încredințați. Sub conducerea lui, Episcopia Caransebeșului s-a dovedit credincioșilor bănățeni nu doar un monument de credință, ci și unul de cultură. Biserica, școala și cultura națională au reprezentat în concepția episcopului o trinitate fără de care nu se putea gândi viitorul.² Cu astfel de idei, Miron Cristea a fost susținătorul unei mișcări culturale românești de mare consistență, în ajutorul Bisericii și școlii implicând și asociațiile culturale ce funcționau

¹ Pr. Ionel Popescu, Prof. Constantin Brătescu, *Patriarhul Miron Cristea, ierarh providențial al națiunii române. Cuvântări*, Editura Învierea, Timișoara, 2009, p. 31.

² „Foaia Diecezană”, an XXIX, nr. 19, Caransebeș, 11 / 24 mai 1914, p. 6.

în Caransebeș sau în alte părți ale eparhiei. Episcopul participa și prezida adunările Astrei, Societății pentru fond de teatru român, Societății femeilor ortodoxe, reuniunile învățătoarești și cele de cântări și muzică, adunările fundațiilor culturale și ale altor societăți promoatoare de cultură. Pretindea tuturor o diversificare a acțiunilor culturale prin folosirea textelor literare, cultivarea teatrului și muzicii corale, combaterea analfabetismului, concubinajului și a alcoolismului și tipărirea cât mai multor cărți pentru folosul spiritual, dar și social al credincioșilor.³

În acest context general de promovare a culturii românești se înscrie și frumoasa colaborare avută între **Societatea română de cântări Doina** din Turnu-Severin și **Societatea română de cântări și muzică din Caransebeș**, colaborare ce face subiectul lucrării de față. În perioada la care facem referire, cea de episcopat la Caransebeș a luminatului ierarh Miron Cristea, două au fost acțiunile de răsunet ale societăților de cultură mai sus menționate: cea din 6-8 iunie 1914, când *Societatea română de cântări „Doina”* din Turnu-Severin a vizitat Caransebeșul, susținând aici un concert⁴, și cea din 29 iunie 1919, când *Societatea română de cântări și muzică* din Caransebeș, în urma invitației primite de la societatea muzicală „Doina” și a fruntașilor din Turnu-Severin, a concertat în orașul de la Dunăre.⁵

Vizita fraților români din „țara mamă” a fost primită cu bucurie la Caransebeș. *Foaia Diecezană*, periodicul Episcopiei Caransebeșului, vorbea despre apropiatul eveniment, anunțând organizarea unui „mare concert în Caransebeș”.⁶ Același periodic

³ „Foaia Diecezană”. anul XXXIV, Nr. 17, Caransebeș, 29 iunie, 1919, p. 3.

⁴ „Foaia Diecezană”, anul XXIX, aprilie (10 mai, n.), 1914, p. 5.

⁵ *Ibidem*.

⁶ „Foaia Diecezană”, 24 mai, 1914, p. 6.

amintea despre faptul că societatea omoloagă din Caransebeș „a și început pregătirile pentru o primire cât mai splendidă a fraților noștri de peste hotară. Vom avea deci un nou prilej de înfrățire a doinei românești. Cuvine-să deci mulțămire conducerii „Societății române de cântări” din localitate, care a invitat pe sora sa din Turnu-Severin și care străduiește atât de mult pentru înflorirea unei culturi solide în acest ținut”.⁷ Locuitorii Caransebeșului erau invitați să participe la acest concert al „fraților” din Turnu-Severin și erau înștiințați că Societatea română de cântări și muzică a luat deja toate dispozițiile necesare pentru aranjarea unei primiri cât mai grandioase a oaspeților din România.⁸

Programul concertului a fost și el publicat în *Foaia Diecezană*. Se arăta că *Societatea muzicală română „Doina”* din Turnu-Severin va susține la Caransebeș un spectacol elevat, cu următoarele piese:

1. *Simțiri românești*, mănunchi din compozițiile lui Ion Vidu;

2. a) *Pre tine Doamne Dumnezeului*, cor mixt de Gavril Muzicescu; b) *Cântecul Noștii*, cor mixt de Romagnezi; c) *De-o vrea Puica*, cor popular de Anastasescu, aranjat pentru două coruri de Ștefan Paulian;

3. *Egmont*, ouvertură în fa minor pentru orchestră, de Ludwig van Beethoven;

4. *Fata dela Cozia*, arie pentru bas și pian de Alexandru Flechtenmacher;

5. a) *Doina*, cor mixt, solo de soprana și orchestră de Ștefan Pulian; b) *Se-ntorc vitejii* cor mixt și orchestră de Ștefan Paulian;

⁷ „Foaia Diecezană”, an XXIX, nr. 19, Caransebeș, 11/24 mai 1914, p. 6.

⁸ „Seara”, nr. 1574 din 7 iunie 1914, în *Societatea muzicală DOINA*, volum alcătuit de Tudor Rățoiu, Ed. Prier, 1997, p. 110-112.

6. a) *Grânele vara se coc* – Ion Vidu; b) *Lelea cu scurteică verde* – Movilă; c) *Cimpoiul* – Durand;
7. *Zânele în pădure* – A. de Flagny;
8. a) *Am umblat pădurile* – Anastasescu; b) *Foaie verde de rogoz* – Ionel Brătianu; c) *Jalba norii* – Ion Vidu; d) *Încurajarea*;
9. a) *Poveste* – Henryk Wieniawski; b) *Cântec de zori* – George Enescu; *Munca* – Filipa; b) *Noaptea*; c) *Rugăciunea*; d) *Învitare la muncă* – Alfonso Castaldi.⁹

În paginile unui cotidian din Severin, se descrie într-un mod foarte patetic drumul *Societății „Doina”* spre românii aflați în Imperiul austro-ungar: „*Nu poate fi pe pământ om mai ospitalier decât românul subjugat, când își primește pe fratele de un sânge din țară liberă*”.¹⁰ Încă de la Orșova, pe peronul gării au ieșit în calea severinenilor părintele dr. Ion Sârbu și preotul Coriolan Buracu din Mehadia. Acesta din urmă a fost trimis de țărani din sat spre a opri și la Mehadia corul, măcar pentru o zi. Din pricina itinerarului stabilit cu precizie, nu s-a putut face această oprire, însă preotul Coriolan Buracu a fost lăudat și admirat pentru curajul său de a se împotrivi autorităților maghiare atunci când e vorba de credința și cultura românească (preotul Buracu avea înaintea instanțelor judecătorești 17 capete de acuzare pe motive naționale n.n.). Severinenii l-au numit – și pe bună dreptate – apostol al culturii românești „de dincolo”.¹¹

Calea de la Orșova la Caransebeș s-a făcut cu multă bucurie. În fiecare stație, delegațiile parohiilor au întâmpinat oaspeții de la Severin cu zeci de buchete de flori.¹²

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ „Universul” nr. 147 din 1914, în *Societatea muzicală DOINA*, volum alcătuit de Tudor Rățoiu, Ed. Prier, 1997, p. 106-107.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

Desfășurarea vizitei este prezentată pe larg în paginile *Foii Diecezane*. *Doina* a sosit la Caransebeș, sâmbătă, 6 mai, ora 17.00. A fost întâmpinată la gară de *Societatea română de cântări și muzică* și de celelalte societăți românești și străine din Caransebeș, de reprezentanții autorităților civile și de mult public. Corul *Societății române de cântări* le-a cântat de bun venit oaspeților, iar Dr. Cornel Cornean, secretarul consistorial de la Caransebeș, a ținut un discurs în numele caransebeșenilor, cuvânt în care a arătat importanța venirii fraților din Regat pe pământul strămoșesc al Banatului. Răspunsul de mulțumire, a fost ținut de președintele și dirijorul *Doinei*, Ion Ștefan Paulian, vizibil emoționat de primirea neașteptat de călduroasă a bănățenilor.¹³

Primirea în oraș a fost festivă. Caransebeșenii au aclamau cu bucurie oaspeții veniți de la Severin pe tot parcursul drumului până la reședința episcopală, unde, episcopul Miron Cristea a binecuvântat sosirea lor. A urmat o scurtă vizită la sediul *Societății de cântări* și salutul președintelui comitetului de organizare, învățătorul Iuliu Vuia.¹⁴

După servirea cinei la grădina hotelului-restaurant *Pomul verde*, a urmat, concertul severinenilor, în sala mare a hotelului amintit. Printre participanții la spectacol s-au numărat episcopul Miron Cristea și vicarul episcopal, arhimandritul Filaret Musta.¹⁵

Primul punct din program a aparținut orheștrei societății *Doina* condusă de un tânăr licean Grigore Constantinescu. Orchestra a cântat o piesă intitulată *Simțiri românești*, piesă ce cuprindea părți din compozițiile lui Ion Vidu. Florilegiul de

¹³ „Foaia Diecezană”, XXIX, 1 Iunie v. (14 iunie n.), 1914, p. 6-7.

¹⁴ „Foaia Diecezană”, anul XXXIV, Nr. 20, Caransebeș, 20 iulie, 1919, p. 3.

¹⁵ *Ibidem*.

muzică a fost alcătuit de Ion Ștefan Paulian în cinstea lui Ion Vidu, prezent și el la eveniment.¹⁶

Impresiile consemnate în scris de participanții la eveniment sunt dintre cele mai nobile. Măiestria dirijorului și vocile frumoase au evidențiat o adevărată seară de cultură românească la Caransebeș. La finalul concertului, președintele *Societății de cântări* din Caransebeș, Dr. Cornel Comean, i-a oferit lui Ion Ștefan Paulian o cunună de lauri cu panglică tricoloră.¹⁷

Episcopul Dr. Miron Cristea i-a felicitat pe participanți și i-a mulțumit dirijorului Ion Ștefan Paulian pentru desăvârșitul succes al concertului. Apoi, fiindu-i prezentați elevii și coriștii, le-a adus laude și i-a binecuvântântat.

După concert a avut loc dansul și o gustare a *doiniștilor*. Au luat parte, pe lângă fruntașii caransebeșeni, și Ion Vidu care, prin câteva cuvinte, a evidențiat însemnătatea națională a acestor excursii culturale și a exprimat admirație și stimă pentru profesorul Paulian și membrii ansamblului.¹⁸

A doua zi, duminică dimineața, membrii ansamblului *Doina* au vizitat orașul Caransebeș și au asistat la serviciul divin pontificat de episcopul diecezan în catedrala episcopală.

După slujirea Sfintei Liturghii, oaspeții au plecat la gară, având să călătorească la Hațeg. S-au reîntors la Caransebeș luni, 8 iunie, din nou au fost întâmpinați la gară de *Societatea română de cântări* și de o mulțime de oameni. Au fost poftiți la grădina ospătăriei Rádeczky (Rudolf Slabe) unde li s-a servit un prânz. La finalul mesei Dr. Cornel Comean salută *Doina* și pe valorosul ei președinte, Ștefan Paulian, într-un discurs elegant. La rândul

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ „Foaia Diecezană”, anul XXXIV, Nr. 21-22, Caransebeș, 27 iulie, 1919, p. 3.

său, dirijorul de la Severin a ținut „o vorbire aleasă, cum numai frații de dincolo sânt capabili”¹⁹ pentru *Societatea română de cântări* din Caransebeș și pentru președintele acesteia, Dr. Cornel Cornean, pe care l-a declarat membru de onoare al *Doinei*.

Din partea caransebeșenilor, mulțumiri au fost aduse de protopopul Andrei Ghidiu.

La plecare, Corneliu Gătăianțu, subșef în ministerul de comerț și industrie, a mulțumit în numele membrilor *Doinei* pentru buna primire și ospitalitatea rară cu care au fost primiți în Caransebeș.²⁰

În drumul spre gara orașului, înconjurați de mulțime de oameni, oaspeții Caransebeșului au poposit la reședința episcopală, unde au fost primiți de episcopul iubitor de cultură, Miron Cristea.²¹

Din pricina războiului ce a izbucnit la puțină vreme după acest frumos episod din viața culturală a Caransebeșului, *Societatea română de cântări și muzică* din oraș nu a putut întoarce vizita fraților de la Severin până în anul 1919, în condiții de deplină liberate și ca cetățeni ai aceleiași țări.

Foaia Diecezană consemnează următoarele: „Când în primăvara anului 1914 „Doina” de la Turnu-Severin a adus în casele noastre multe raze senine, întărindu-ne nădejile spre bine, și când le făgăduiam, că în curând o să le reîntoarcem vizita, ne îngroziam de șirul nesfârșit al obstacolelor, cari stăteau în calea permisului ce trebuia să-l ezoperăm de la guvernul unguresc pentru trecerea unei societăți românești în țară „străină”! A trebuit să vină în sfârșit cataclismul lumii, ca să șteargă de pe

¹⁹ *Ibidem*, p. 4.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 5.

fața pământului hotarele artificiale dintre neamuri. Ceea-ce la 1914 părea numai vis, astăzi s-a transformat în realitate”.²²

Invitația către *Societatea română de cântări și muzică* din Caransebeș a fost făcută de *Societatea corală „Doina”*, Școala comercială, Liceul „Traian”, consiliul orășenesc, prefectura și fruntașii locului, care, întruniți într-o consfătuire, au hotărât să roage *Societatea română de cântări și muzică* din Caransebeș să susțină în Turnu-Severin un concert la sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel din anul 1919, iar ziua următoare, duminica, să cânte la serviciul divin și parastasul ce avea să se officieze întru pomenirea eroilor căzuți la Cerna.²³

Drept urmare, caransebeșenii, în număr de 150 persoane, au plecat vineri seara din orașul de reședință și au ajuns noaptea în Orșova unde au fost întâmpinați la gară de autoritățile civile și de comitetul organizator, anume format pentru primirea oaspeților și de o delegație a severinenilor condusă de profesorul Ion Ștefan Paulian. Sâmbătă dimineața, o nouă delegație din Severin condusă de generalul Broșteanu și de primarul Marius Vorvoreanu, a venit la Orșova întru întâmpinarea celor veniți din Caransebeș.²⁴

În drumul spre destinație, trenul venit de la Caransebeș s-a oprit în gara din Vârciorova, localitate care fusese până nu de mult graniță a imperiului. Pe peronul gării se afla multă lume. Corul din Caransebeș a cântat imnul regal, apoi toții frații români, în cinstea libertății, au cântat *Hora unirii*.

La Turnu Severin corul *Doina* a intonat *Trăiască România Mare*, apoi primarul orașului, Marius Vorvoreanu, a adresat

²² Pr. Ionel Popescu. Prof. Constantin Brătescu, *op. cit.*, p. 192-194.

²³ „Foaia Diecezană”, anul XXXIV, Nr. 21-22, Caransebeș, 27 iulie, 1919, p. 6.

²⁴ *Ibidem*.

oaspeților cuvânt de bun venit. Din partea societății de muzică din Caransebeș a cuvântat Dr. Cornel Cornean. Spectacolul ce a urmat s-a organizat la Liceul „Traian” din Turnu Severin.²⁵

Programul concertului a fost:

1. G. Musicescu: *Concert la Nașterea Domnului*;

2. G. Lamakin: *Pre tine te lăudăm*;

3. A. Sequens: *Îngerul a strigat*;

4. I. Mureșianu: *Brumărelul*, baladă cu solo (Olga Beuca, Vasilie Ijac) și cu acompaniament la pian;

5. G. Dima: *Mama lui Ștefan cel Mare*, baladă cu solo (Olga Beuca, Emil Grădinariu) și cu acompaniament la pian;

6. I. St. Paulian: *Trăiască România Mare*;

7. C. Savu: *Dragostea dintâi*, cu solo de sopran (Adriana Țițoni);

8. I. Vidu: *Negruța*, cu solo de mezosopran (Olga Beuca) și de tenor (G. Bona);

9. I. Vidu: *Răsunetul Ardealului*, cu solo de sopran (A. Țițoni);

10. G. Dima: *Hora*, cu acompaniament la pian.

Aprecierea acestui concert făcută de redactorul publicație *Drapelul* din Turnu-Severin a fost următoarea: „*Reuniunea din Caransebeș este una din cele mai vechi și renumite asociațiuni muzicale de peste Munți, este cunoscută Severinenilor din trecut, așa că orice cuvânt de laudă ar fi de prisos. Totuși nu ne putem stăpâni de a exprima în puține cuvinte admirațiunea ce ne-a pricinuit executarea măească a tuturor bucăților din program*”.²⁶

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ „Foaia Diecezană”, anul XXXIV, Nr. 21-22, Caransebeș, 27 iulie, 1919, p. 3.

După terminarea primei părți, profesorul Paulian a oferit corului din Caransebeș, din partea *Doinei*, o splendidă liră împodobită cu flori, arătând toată admirația pe care *Doina* o are pentru *Reuniunea* din Caransebeș și legăturile vechi dintre aceste două societăți muzicale. Același gest l-a făcut și Petru Bancea, dirijorul corului din Caransebeș, oferind, la rândul său, lira cântăreților din *Reuniune*.²⁷

La agapa ce a urmat concertului, Dr. Cornel Cornean, în numele *Reuniunii*, a făcut o frumoasă apologie a *Societății „Doina”* al cărui trecut e cel mai frumos apostolat întru servirea idealului național, scoțând în evidență personalitatea profesorului Paulian, cel care a fost sufletul acestei merituoase instituții de artă și cultură național-românească. „*Banatul*, a mai adăugat Dr. Cornel Cornean, *va privi de azi înainte spre plaiurile oltenești cu un sentiment de înaltă recunoștință și nestrămutată dragoste și încredere*”.²⁸

A doua zi, duminica, înainte de plecarea spre Caransebeș, s-au oficiat la Catedrala *Grecescu* Sfânta Liturghie și un parastas în memoria eroilor căzuți pentru unitate națională. Răspunsurile liturgice au fost date cu multă artă de corul *Reuniunii* din Caransebeș. La liturghie au oficiat preoții George Petrescu, Vasile Popoviciu, Ilie Imbrescu, Pavel Magdescu și Ioan Jucos, iar la parastas a pontificat Episcopul Dr. Elie Miron Cristea.²⁹ Cu acest prilej, episcopul Banatului a ținut o frumoasă cuvântare din care spicuim: „*S-a împlinit o jumătate de an, de când toate provinciile române înstreinate - în temeiul dreptului de autodeterminațiune, ce ni l-am câștigat cu uriașe jertfe, în*

²⁷ *Ibidem*, p. 4.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 5.

temeiul dreptului de a ne croi noi înșine soartea și viitorul - s-au încheat cu țara mămă într-un stat unitar român, într-o patrie comună: România întregită. Nu voi să prejudec, căci noi românii trebuie să stăruim pentru toate revindicările patriei noastre în cadrele etnice și geografice; dară totuși se poate ca hotarele ei să nu fie pretutindenea cele dorite de noi. Și în cazul cel mai rău însă succesul nostru rămâne mare. Și - fiindcă acest măreț ideal - l-am înfăptuit - cât pentru noi cei desrobiți - după suferințe de multe veacuri, inimile românești au fost inundate pretutindenea de atâta bucurie, încât pare că nici astăzi nu ne-am desmetecit din noianul sentimentelor ce ne-au copleșit.

Dovadă grăitoare pentru aceasta este și entuziasmul severinenilor, care a erupt cu forță elementară acum cu prilejul primei noastre întâlniri - ca români liberi - pe pământul scump al patriei mume. Este și firesc să fie așa, doar pentru întâiași dată ne revedem aici, în acest loc istoric - noi - frații, cari deși de veacuri multe, multe au fost atât de aproape, totuși au trăit atât de îndepărtați unii de alții.

Dar, iubiți creștini, ori cât de mare ar fi bucuria, ce ne cuprinde la asemenea ocazii, totuși nu-i iertat ca această bucurie să întunece sentimentele noastre de recunoștință față de aceia, cari au adus suprema jertfă, cari și-au sacrificat însăși viața, ca prin aceasta să rescumpere pentru toți frații lor din robii străine un trai în deplina libertate națională.

A cultiva prin toate mijloacele amintirea acestor eroi și a le asigura vecinica pomenire este pentru noi urmașii lor una din cele mai sfinte și mai de frunte îndatoriri atât creștinești cât și patriotice.

Iată de ce în cadrele primei noastre conveniri, pline de însuflețire, am ținut să prăznuim prin un parastas festiv amintirea

*distinsului general Dragalina, un fiu al Caransebeșului, carele cu vitejie rară a apărat neamul tocmai în aceste părți periclitat și expuse, precum și pe toți aceia cari fie pe câmpurile de luptă, fie în lazarete și spitale, - au închis pentru totdeauna ochii, șoptind cu ultima lor răsufare dorul ce ardea în peptul lor mai puternic, decât durerea cumplită a ranelor mortale, dorul lor și al tuturor: Trăiască România Mare”.*³⁰

Un contemporan al evenimentului pomenit, mărturisirea despre vizita la Severin a *Societății de cântări și muzică* din Caransebeș: „*sufletul nostru rămâne strâns legat de amintirea acestor zile mari și exprimând sentimentul general pe care l-a lăsat venirea în jurul nostru a frașilor bănățeni*”.³¹

Ca o concluzie, putem afirma că schimburile culturale între orașele Caransebeș și Drobeta Turnu Severin au fost clădite pe tradițiile românești, în duhul credinței și al spiritualității creștin-ortodoxe. Perioada de episcopat la Caransebeș a providențialului ierarh Miron Cristea a fost prolifică și sub acest aspect. Legăturile stabilite între orașele a două provincii românești, chiar și în vremuri vitrege, au avut menirea de a ridica și afirma așezămintele de credință și cultură românească. De aceea, datori suntem, noi, cei de astăzi, să le păstrăm în memorie și să le urmăm exemplul.

³⁰ Pr. Ionel Popescu. Prof. Constantin Brătescu, *op. cit.*, p. 192-194.

³¹ „Foaia Diecezană”, anul XXXIV, Nr. 21-22, Caransebeș, 27 iulie, 1919, p. 6.

EPISCOPUL MIRON CRISTEA. EVENIMENTE PREMERGĂTOARE ALEGERII ÎNTRU MITROPOLIT PRIMAT

Activitatea bisericească, culturală și națională pe care episcopul Miron Cristea a desfășurat-o în Eparhia Caransebeșului (1910-1919) a fost una remarcabilă, realizările și năzuințele sale fiind și astăzi pomenite cu multă evlavie de credincioșii din Banatul Montan.

Participarea și susținerea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 au făcut din episcopul Miron Cristea unul din cei mai însemnați lideri ai românilor transilvăneni. Lucrul acesta s-a văzut cu prisosință în discuțiile și în atitudinea cu care a fost primit la București marele ierarh, imediat după unire, ca participant la istoricul moment de înmânare către regele Ferdinand a actului unirii românilor din Transilvania cu România.

Primirea impresionantă din Gara de Nord, de care s-a bucurat delegația ardeleană, a avut loc vineri, 13 decembrie, la ora 5 după amiază. Peronul gării era împodobit de sărbătoare, iar mulțimea de români primitori părea că este o mare de oameni. Nu lipseau de la ceremonia primirii președintele Consiliului de Miniștri Ion I. C. Brătianu, membrii guvernului, generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General Român, reprezentanții Academiei Române, membrii conducerii Ligii Culturale, prefectul Poliției Capitalei, delegația Consiliului Comunal în frunte cu inginerul Constantin Hălăceanu, primarul Bucureștiului, ofițerii regimentului transilvănean cu nume simbolic

„Avram Iancu”. Primarul Bucureștiului și președintele Consiliului de Miniștri au fost cei care i-au întâmpinat pe distinșii soli cu sincerul și căldurosul „Bine ați venit!” Frumoaselor cuvinte de frățietate, episcopul Miron le-a răspuns: „... *Noi, românii de dincolo de Carpați, am venit adeseori pe aici, am călcat de multe ori pe pământul sfânt al patriei-mame. Am venit toți îndemnați de o necesitate superioară, și anume de a ne recrea sufletește și a ne oțeli inima, spre a putea rezista mai ușor asuprașirilor ce ne așteptau acasă, în patria de până ieri-alaltăieri...*”¹

În 14 decembrie a avut loc la Mitropolia din București un Tedeum de mulțumire, apoi, în jurul orei 12, la Palatul Regal s-au desfășurat festivitățile înmânării Actului Marii Uniri. Cel care a rostit discursul omagial a fost Vasile Goldiș, conducătorul delegației, cunoscut om politic și de înaltă cultură. A urmat la cuvânt arhiereul de la Caransebeș, care a omagiat meritele monarhului Ferdinand și ale reginei Maria. Îi este înmănat regelui Actul Unirii de către Alexandru Vaida Voievod, iar apoi, suveranul României își exprimă împlinirea „...*primesc cu profundă gratitudine hotărârea fraților noștri de peste Carpați de a săvârși unitatea națională a tuturor românilor și declar pe veci unite în Regatul Român toate ținuturile locuite de români de la Tisa până la Nistru*”.²

După această solemnă manifestare, Ionel Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, a oferit un banchet înalților oaspeți transilvăneni la hotelul „Bulevard” din Capitală. Vrednică de consemnat este discuția particulară, într-un salon privat, a regelui Ferdinand cu secretarul eparhial al episcopului Miron,

¹ Constantin Stan, *Elie Miron Cristea și prezentarea actului Unirii regelui Ferdinand*, în rev. „Angustia”, 2001, nr. 6, p. 147.

² *Ibidem*, p. 148.

Dr. Cornel Corneanu: „... *Am ținut să verific informațiile bune ce aveam privitoare la persoana episcopului Caransebeșului. Și prin cine altul le puteam verifica mai bine decât prin însuși secretarul său. Sper, deci, că nu vă veți supăra dacă vi-l vom lua pe episcopul Cristea, făcându-l mitropolit-primat*”.³

Tot în acest context, monarhul României a omagiat lupta lui Elie Miron Cristea pentru realizarea României Mari, oferindu-i drept recompensă „cordonul și medalia Marii Cruci a Coroanei României”.⁴

În cadrul acestei înalte misiuni, episcopul Miron Cristea a purtat fructuoase discuții cu personalități ale culturii, științei, politicii și Bisericii, el fiind remarcat în varii cercuri ale înaltei societăți românești.⁵

Anul 1919 este pentru înaltul prelat un an în care, conștient fiind de responsabila misiune ce îl așteaptă, începe să pregătească terenul pe care avea să pună noile temelii ale viitoarei sale activități.

În luna martie, a fost convocată la Sibiu întreaga preoțime din Mitropolia Ortodoxă a Ardealului, pentru a pune în discuție viitoarea organizație bisericească; aici au participat și reprezentanții preoților din celelalte regiuni istorice ale țării. Episcopul Miron Cristea, în calitate de organizator al celui dintâi congres al preoților ortodocși din Transilvania, salută promptitudinea cu care au răspuns clericii la adunare și rostește o cuvântare plină de înțelepciune accentuând ideea schimbării

³ Ilie Șandru, Valentin Bota, *Patriarhul Miron Cristea*, Editura Petru Maior, Târgu Mureș, 1998, p. 122.

⁴ Constantin Stan, *op. cit.*, p. 150.

⁵ *Ibidem*.

situației în Biserică odată cu Unirea României Mari.⁶ Cuvântul său subliniază principiul autonomiei bisericești, care formează temelia organizației în biserica ortodoxă, precum și necesitatea de câștigare și asigurare a sprijinului și ajutorului moral din partea statului român pe seama Bisericii.⁷

Cu ajutorul familiilor înstărite din Vechiul Regat, Episcopul Caransebeșului organizează înființarea „Societății pentru ocrotirea orfanilor de război din Transilvania” în primăvara aceluiași an, 1919.

În același context al unității depline a neamului românesc într-un singur stat național, în 28 mai 1919, ierarhul Miron a invitat familia regală și membrii guvernului român de la București în vizită în Transilvania, cu ocazia oficierii parastasului la mormântul primului unificator al pământurilor românești, Mihai Viteazu, care este înmormântat lângă Câmpia Turzii. Înălții suverani, regele Ferdinand și regina Maria, au fost apoi oaspeții orașului Sibiu, unde Prea Sfinția Sa Dr. Elie Miron Cristea, i-a întâmpinat la catedrala mitropolitană, alături de numeroși preoți și alte personalități ale orașului.⁸

În zilele de 24 și 25 iunie 1919, la inițiativa Mitropolitului Pimen al Moldovei și Sucevei, s-a desfășurat o consfătuire a reprezentanților Bisericii din toate provinciile românești, care a avut loc la mănăstirea Sinaia și unde a participat și episcopul Caransebeșului. Miron Cristea a susținut cu argumente puternice necesitatea organizării viitoare a Bisericii Ortodoxe Române din regatul României, pe baze unice și pe principiul autonomiei față de stat, cu respectarea prevederilor constituționale, chestiuni

⁶ N. V. Hodoroabă, *Întâiul Patriarh al României Dr. Miron Cristea*, Iași, 1939, p. 7.

⁷ Ilie Șandru, *op.cit.*, p. 126.

⁸ *Ibidem*, p. 128.

asupra cărora toți participanții au căzut de acord. Cele adoptate la consfătuirea de la mănăstirea Sinaia vor sta la baza viitoarei organizări unitare a Bisericii Ortodoxe Române, care va fi începută și realizată în anii ce au urmat, când dr. Miron Cristea va fi instalat ca mitropolit-primat și apoi ca patriarh al României.⁹

Aspect vrednic de remarcat este faptul că în același an 1919, Academia Română l-a ales pe episcopul Dr. Elie Miron Cristea, cu unanimitate de voturi, ca membru de onoare.¹⁰

Toate aceste evenimente s-au dovedit a fi deschizătoare de drum pentru episcopul caransebeșean, care, în ziua de 18/31 decembrie 1919 a fost votat de Marele Colegiu Electoral al României Mari ca Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României. Alegerea episcopului Miron Cristea reprezenta în acea vreme un adevărat simbol al unirii tuturor românilor și consfințirea unirii politice a Transilvaniei cu România. A doua zi, în 19 decembrie/1 ianuarie 1920, la Palatul Regal, a avut loc ceremonia investirii noului mitropolit primat, regele Ferdinand încredințându-i toiagul arhipăstoresc, simbol al autorității chiriarhale și al înaltei demnități ierarhice.¹¹

După alegerea întru mitropolit primat, la sărbătoarea Nașterii Domnului, Miron Cristea a venit la fosta sa reședință pentru a-și lua rămas bun de la credincioșii din eparhia Caransebeșului.¹²

La Sfânta Liturghie festivă ce a avut loc în Catedrala Sfântul Gheorghe din Caransebeș în ziua Nașterii Domnului

⁹ *Ibidem*, p. 130.

¹⁰ N. V. Hodoroabă, *op. cit.*, p. 7.

¹¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 409.

¹² „Foaia Diecezană”, XXXV, 1920, nr. 1-2, p. 2.

1919, episcopul Miron Cristea a hirotosit pe protosinghelul Dr. Iosif Tr. Bădescu întru arhimandrit, iar pe diaconul Sabin Evuțian, directorul Liceului „Traian Doda“, întru protodiacon. A doua zi de Crăciun a hirotosit pe prezbiterii Spiridon Șandru și Gheorghe Petrescu întru protoierei.¹³

În ziua de 28 decembrie 1918/10 ianuarie 1920 a participat la ședința consistorială a senatului bisericesc la care au fost prezenți: arhimandritul Filaret Musta – vicarul episcopiei, Dr. Iosif Traian Bădescu, Dr. Iosif Olariu, Andreiu Ghidiu, Spiridon Șandru, Constantin Călțun, Constantin Burdia, Aurel Moaca, Ilie Oprescu, Ioan Dobromiescu și Alexandru Buștiu – asesori consistoriali și secretarul eparhial Dr. Cornel Corneanu.¹⁴

Miron Cristea a luat cuvântul și a comunicat că în 18 decembrie a.c. marele colegiu electoral din București l-a ales Mitropolit primat, iar în 19 decembrie a primit din partea regelui Ferdinand I investitura uzuală în vechiul regat.¹⁵

După acest anunț a avut o cuvântare de despărțire de Caransebeș, în care a vorbit despre evenimentele petrecute în cursul celor zece ani ai păstoririi sale la Caransebeș, precum și despre activitatea sa arhierescă și rezultatele acesteia. Procesul verbal al ședinței spicuește din discursul mitropolitului: „*Atinge că s-au întâmpinat piedici pentru o mai bună propășire, și anume: potopul ce s-a întâmplat îndată după venirea sa în dieceză, precum și războiul mondial. Ca rezultate ale activității, atinge*

¹³ Arhiva Episcopiei Caransebeșului (A.E.C.), *Fond Bisericesc* (III), Dosar 261/1919, nenumerotat, în Episcop Lucian Mic, *Episcopul Miron Cristea (1910-1919). Pastorale, ordine circulare și corespondență administrativă*, Caransebeș, 2007, p. 76.

¹⁴ A.E.C., *Protocoalele ședințelor consistoriale ale senatului bisericesc din anul 1919*, Protocol Nr. 6.

¹⁵ *Ibidem*.

numărul frumos de școale ridicate, apoi că în urma silințelor încordate din partea sa și a credincioșilor, în numărul școalelor n-a obvenit scăzământ, precum a obvenit aceasta în alte locuri, în urma legilor școlare, aduse de guvernul unguresc, în scopul îngreunării susținerii școalelor noastre confesionale.

În ce privește partea financiară a diecezei, atinge împrejurarea, că sub administrarea-i, fondurile au crescut cu aproape înc 'odată atâta, așa că acum ajung la suma de peste patru milioane. Atinge mai departe expunând pe scurt fondurile și fundațiunile mai mari și mai mici create, așa fondul seminarial, fondul pentru zidirea catedralei, fondul orfanilor și altele. Atrage atențiunea Consistoriului în special asupra fondului seminarial, căruia dânsul i-a pus temelia".¹⁶

La finalul ședinței anunță că face o donație de 30 mii coroane Episcopiei pe care a condus-o, banii urmând a fi împărțiți astfel: 20 de mii coroane fondului pentru zidirea unei catedrale; 5 mii coroane pentru căminul studenților bănățeni; iar cinci mii coroane pentru biserica ce se zidește la „Izvorul Miron“.¹⁷

În numele clerului și al credincioșilor din Episcopia Caransebeșului, Filaret Musta mulțumește mitropolitului pentru vrednica păstorire de la Caransebeș și cere ca și pe viitor să sprijine eparhia Banatului Montan.¹⁸

Andrei Ghidiu, protopopul Caransebeșului, la despărțirea lui Miron Cristea de eparhia pe care a condus-o vreme de 10 ani, a ținut în catedrală un cuvânt de apreciere care sintetizează în puține vorbe imaginea pe care a lăsat-o păstoriților săi: „când Vă vedeam în acest modest tron erați podoaba Bisericii, când

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

*slujeați la sfântul prestol erați frumusețea altarului, de câte ori urcați acest amvon, erați mângâierea poporului”.*¹⁹

Și astăzi, la Caransebeș, episcopul Miron Cristea este viu. Noua catedrală *Învierea Domnului*, visul neîmplinit al marelui ierarh, se pregătește de sfințire. Ea va vorbi peste veacuri de Miron Cristea și de vrednicii credincioși ai Banatului.

¹⁹ Andrei Ghidiu, în „Foaia Diecezană”, XXV, 1920, 11 febr., p. 3.

EPISCOPUL MIRON CRISTEA AL CARANSEBEȘULUI ȘI ARHIEREUL FILARET MUSTA

Cuvânt la lansarea cărții „*Neamul Mustonilor în Banat*”
a Domnului Judecător Horea MUSTA,
Timișoara, 8 mai 2010

Colaborarea exemplară dintre cei doi oameni de seamă ai Bisericii românești din Transilvania, Miron Cristea și Filaret Musta a început odată cu sinodul întrunit în Caransebeș la 4 decembrie 1909, sinod care l-a ales cu 31 de voturi pe protosincelul Dr. Elie Miron Cristea, asesor consistorial în Sibiu, ca episcop al Caransebeșului. Sedința de alegere a fost prezidată de arhimandritul Filaret Musta, mandatat să conducă alegerea de către mitropolitul Ioan Mețianu.

În urma alegerii și confirmării, marți, a treia zi de Paști, la 3 mai 1910, în catedrala din Sibiu a fost hirotonit întru episcop Miron Cristea, orașul Caransebeș trimițând la acest eveniment pe arhimandritul Filaret Musta, care a făcut parte din soborul ce a slujit la slujba Sfintei Liturghii.

Vineri, 6 mai, la trei zile după hirotonie, Miron Cristea a plecat spre Caransebeș. În Timișoara a fost așteptat de arhimandritul Filaret Musta, și protopopul Dr. Traian Putici din Timișoara, cei care l-au condus spre Caransebeș.

Ceremonia de instalare a avut loc Duminică, 25 aprilie / 8 mai 1910. Arhimandritul Filaret Musta, în calitate de mandatar

al mitropolitului de la Sibiu, a condus ceremonia instalării. Diaconul Dr. Vasile Stan, profesor la Institutul Teologic sibian, a citit actul de întărire al regelui Franț Iosef și gramata arhiepiscopescă de investire, apoi, vicarul episcopal Filaret Musta l-a invitat pe Miron Cristea să-și ocupe scaunul arhieresc. Din acest moment, drumul celor doi oameni ai Bisericii a fost unul comun, drumul slujirii neobosite a Bisericii din Banat.

Alături de Episcopul Miron, vicarul Filaret Musta a participat la sfințiri de biserici, de edificii școlare, la serbări ale asociațiilor românești din eparhie, la evenimente naționale și la alte manifestări de credință și cultură românească. În perioadele când episcopul Cristea lipsea din Caransebeș, toată conducerea episcopiei era lăsată în grija neobositului Filaret Musta. Arhiva Episcopiei Caransebeșului conține câteva din scrisorile episcopului către vicarul său, trimise în timpul plecărilor episcopului, scrisori din care reiese buna colaborare și încrederea reciprocă. Acestea sunt scrise pe un ton familiar și întotdeauna semnate cu cuvintele: *Vă doresc tot binele, Miron-episcop.*

Evenimentele petrecute în anul 1918 și dorința de izbândă a luptei naționale îi arată pe cei doi oameni ai Bisericii uniți în cuget și simțire românească. Discursurile ținute cu diverse ocazii credincioșilor stau mărturie pentru aceasta. Este foarte cunoscută și contribuția episcopului Miron Cristea la realizarea Marii Uniri, dar toate demersurile și lupta pentru realizarea unității naționale s-au făcut cu mult timp înainte, sprijinul principal fiind oferit de părintele Filaret.

După alegerea întru mitropolit primat, Miron Cristea a venit la fosta sa reședință pentru a-și lua rămas bun de la credincioșii din eparhia Caransebeșului. La sărbătoarea Nașterii

Domnului din anul 1919, Mitropolitul Miron Cristea a slujit Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântul Gheorghe din Caransebeș, alături de arhiereul Filaret Musta, cel care i-a însoțit pașii în cei aproape 10 ani cât a ocupat scaunul vlădicesc al Caransebeșului. În ziua de 28 decembrie 1919/10 ianuarie 1920 a participat la ședința consistorială a senatului bisericesc și, într-o cuvântare a vorbit despre evenimentele petrecute în cursul păstoririi sale la Caransebeș, mulțumind și vrednicului colaborator și vicar Filaret Musta. În numele clerului și al credincioșilor din Episcopia Caransebeșului, Filaret Musta a mulțumit mitropolitului pentru vrednica păstorie de la Caransebeș și i-a cerut ca și pe viitor să sprijine eparhia Banatului Montan. Astfel, cuvântul de primire la Caransebeș, dar și cuvântarea ce a însoțit plecarea la București a ierarhului Miron Cristea au fost onorate de cel mai statornic om al Episcopiei Caransebeșului, arhimandritul Filaret Musta.

Chiar dacă Miron Cristea a ajuns la București, legăturile spirituale dintre cei doi luminători ai Bisericii au continuat. Hirotonia întru arhiereu, la 82 de ani, a vrednicului Filaret Musta a fost primită cu dragoste și bucurie la București. Felicitările mitropolitului primat Miron de după liturghia hirotoniei din 5 octombrie 1921, arătau că Arhiereul Filaret a fost întotdeauna *un model de profesor și conștiincios servitor al Bisericii și al neamului*.

În toate drumurile făcute la București, Miron Cristea l-a găzduit, ca pe un vechi prieten, pe bătrânul și înțeleptul arhiereu de la Caransebeș. Martor pentru acestea este chiar autorul pe care-l cinstim astăzi, Domnul Horea Musta, care ne mărturisea la comemorarea lui Filaret Musta, întâmplată anul trecut la Văliug că, în vremea studenției la București, a fost primit de multe ori la Palatul din Dealul Mitropoliei de Miron Patriarhul, care îi

vorbea atât de frumos și patetic despre personalitatea complexă a arhierelui Filaret.

În telegrama trimisă la înmormântarea vrednicului de pomenire arhieriu Filaret Musta, întâmplată la 14 octombrie 1930, Patriarhul Miron scria: *Dumnezeu să odihnească în pace sufletul părintelui nostru Musta*. L-a considerat până la sfârșit un adevărat părinte al bănățenilor. A și fost așa! Filaret Musta, vreme de 61 de ani, a slujit Episcopia Caransebeșului. În discursul de hirotonie întru arhieriu, a mărturisit: *...În întreaga mea viață am căutat să-mi împlinesc datorințele mele legate de posturile ce mi s-au încredințat de Biserică*. Și întru această deviză, a dragostei de Biserică, a trecut la cele veșnice.

Credem cu tărie că legătura dragostei frățești și conlucrarea apropiată dintre Miron Cristea și Filaret Musta au rodit belșug pentru credincioșii din Banat și încă mai rodește. Și astăzi pășim prin locurile unde au muncit ei odinioară, iar lucrul acesta ne dă tărie de a duce mai departe destinele Bisericii.

Am numit această zi praznic și împreună comemorare a celor doi iluștri oameni ai Bisericii. Să purtăm viu în sufletele noastre exemplul lor de muncă și dăruire pentru Biserica lui Hristos.

PROTOSINGHELUL IOSIF IULIU OLARIU

Teologia românească s-a dezvoltat și s-a întregit datorită râvnii cărturărești și acriviei profesorilor de teologie, a călugărilor, a preoților și a credincioșilor preocupați de credința strămoșească a poporului român. Un exponent de marcă al acestora a fost profesorul caransebeșan de teologie, Dr. Iosif Iuliu Olariu.

Familia în care s-a născut profesorul Iuliu Olariu a fost una dintre cele mai distinse și vechi familii românești din localitatea Măidan, județul Caraș Severin. Această familie era amintită în acte încă de la anul 1700, membrii ei ocupând funcții de încredere în fruntea acestei comune.

Tatăl teologului Iuliu Olariu, învățător de meserie era “o figură marcantă în rândul bravilor noștri învățători”¹, fiind un om care își iubea mult neamul, colecționând și publicând povești din mijlocul poporului.

Această familie distinsă a avut doi fii, Valeriu și Iuliu Olariu. Băiatul cel mare, Valeriu, ajunge medic primar în județului Caraș-Severin, iar cel mai mic, Iuliu, devine director al Institutului Teologic din Caransebeș. Deși avea doar un salariu de învățător, soția lui Parascheva fiind casnică, Iosif Olariu se

¹ Dr. Vasile Gheorghiu, *Marele teolog Dr. Iosif Iuliu Olariu (1859-1920)*, Ed. Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1943, p. 3.

străduiește să dea celor doi copii ai săi o educație cât mai aleasă.

Iuliu Olariu vede lumina zilei pe data de 6 februarie 1859, în localitatea Măidan (azi Bradîșorul de Jos) și, de mic copil, este atras de lucrurile sfinte și de biserică, de unde nu lipsea nici o duminică și sărbătoare, când mergea împreună cu părinții săi.²

Tânărul Iuliu Olariu urmează școala primară în satul natal, iar mai apoi trece la școala germană din Reșița. Cursul secundar îl face la Oravița și Lugoj, unde la vârsta de 21 de ani își ia examenul final „*cu distincție (eximo modo maturus)*“.³ După acest examen, tânărul Iuliu Olariu își continuă studiile în cel mai bun mod învățând, în afară de limba sa maternă, și limbile maghiară, germană, sârbească, dar și cele clasice: latină și greacă.

Fiind de mic crescut în credința ortodoxă, tânărul Iuliu Olariu se hotărăște să se facă preot.

Deși în Banat exista o școală cu profil teologic, Institutul Teologic Diecezan din Caransebeș, înființat de primul episcop al reînființatei episcopii a Caransebeșului, Ioan Popasu, și care la acea vreme era singura școală superioară din Banat „*leagănul în care a prins consistența și conștiința națională*”⁴, tânărul Iuliu Olariu se hotărăște să plece la studii la Cernăuți unde exista o Facultate de Teologie Ortodoxă care era mult mai mediatizată la acea vreme. La această Facultate de Teologie din Cernăuți, pe lângă profesorii erudiți de la acea vreme, se mai putea obține și înaltul grad academic de doctor în teologie. Acesta a fost un motiv în plus care l-a determinat pe tânărul Iuliu Olariu să aleagă această facultate.

² Nicolae Cornean, *Monografia Eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș 1940, p. 403.

³ Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 4.

⁴ *Ibidem*, p. 5.

La recomandarea vrednicului ierarh Ioan Popasu, în toamna anului 1880 începe Facultatea de Teologie din Cernăuți, pe care o va absolvi în anul 1884. Episcopul Ioan Popasu îl recomandă pe tânărul Iuliu Olariu mitropolitului de la Cernăuți din acea vreme, Dr. Silvestru Moraru Andreevici⁵, pentru ca el să fie primit ca bursier la Facultatea de Teologie, fiind primul bănațean care urmează cursurile acestei facultăți, deschizând astfel drumul teologilor bănațeni spre această facultate. Tot acum, tatăl tânărului Iuliu Olariu, învățătorul Iosif Olariu, îi adresează și el o cerere mitropolitului Silvestru pentru ca fiul său să fie primit la Facultatea din Cernăuți.

Pe parcursul anilor de studiu, tânărul Iuliu s-a preocupat de carte în mod conștiincios, fapt care l-a determinat pe mitropolitul Silvestru Moraru să îi trimită o scrisoare tatălui său felicitându-l pentru progresele fiului său, și asigurându-l că pe durata studiilor de 4 ani, pe care Iuliu îl va face la Cernăuți, fiul său va fi cazat în „*reședința mea arhiepiscopală și anume pe spesele mele cu toate cele din lipsă*”.⁶

Tot în această scrisoare, mitropolitul dr. Silvestru îl înștiințează pe tatăl tânărului teolog Iuliu Olariu că profesorii institutului îl socotesc pe fiul său „*cel dintâi dintre toți colegii din Bucovina și România*”.⁷

Din conținutul acestei scrisori se vede clar raportul de prietenie dintre episcopul Ioan Popasu și mitropolitul dr. Silvestru, dar și sufletul mare al mitropolitului de la Cernăuți care s-a oferit să-l susțină prin mijloace proprii pe talentatul

⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶ Dr. Vasile Gheorghiu, *op.cit.*, p. 6.

⁷ Citat din epistola Mitropolitului Silevstru Andreevici Moraru trimisa tatălui său Iosif și publicată în „Foaia Diecezană” nr. 47/1921, p. 2.

teolog bănățean, timp de 4 ani.⁸ Din această scrisoare mai deprindem grija pe care o avea episcopul Caransebeșan Ioan Popasu pentru tinerii de cultură ai Caransebeșului.

După susținerea tezei de licență, episcopul Ioan Popasu îi acordă tânărului licențiat în teologie o bursă eparhială pentru a se specializa în studii biblice la renumitele facultăți de teologie din Lipsca (Leipzig) și Erlangen, unde a cunoscut pe marii teologi de atunci ai apusului.⁹

Cunoscând limba germană foarte bine, Iuliu Olariu a studiat și în Germania, însă doar două semestre: în semestrul de toamnă (28 Octombrie 1884 – 17 februarie 1885) la Leipzig și în semestrul de vară la Erlangen, unde a fost înmatriculat la 25 Aprilie 1885¹⁰. În vacanța dintre cele două semestre Iuliu Olariu revine la Cernăuți și își susține examenul de doctorat pe care îl promovează cu “dinstincție” devenind astfel primul doctor în teologie din părțile Banatului și ale Transilvaniei¹¹. După el, și alți teologi bănățeni urmează cursurile pentru gradul de doctor în teologie, într-un răstimp de un deceniu: Popovici, Pitici și Barbu care au fost din eparhia Aradului, iar din eparhia Caransebeșului a fost episcopul Traian Badescu.¹²

După terminarea celor cinci ani de studii în urma cărora a acumulat o vastă cultură teologică de la marii profesori ai

⁸ Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7.

⁹ Prof. Ioan David, *Viața și opera lui Dr. Iosif Olariu*, în „Tribuna graniței”, nr. 3/1934, p. 4.

¹⁰ Serviciul Județean al Arhivelor Statului Jud. Caraș-Severin, Colecția de documente bisericești și ale demnitarilor bisericești din Caransebeș, fondul I. I. Olariu, pachetul F, fila 43.

¹¹ Pr. Prof. Ionel Popescu, *Protosincelul Dr. Iosif Iuliu Olariu - 75 de ani de la moartea sa*, în „Calendarul Românului pe anul 1995”, Ed. Esotera, București, p. 192.

¹² *Ibidem*, p. 193.

vremii, devenind și doctor în teologie, Iuliu Olariu se întoarce la Caransebeș unde se hotărăște să își întemeieze o familie, iar mai apoi să se facă preot pentru a-i sluji lui Dumnezeu. Însă marile sale planuri nu au fost tocmai cum și le-a dorit el. Pe plan administrativ, dr. Iuliu Olariu își atinge scopul, devenind profesor provizoriu la Institutul Teologic din Caransebeș, fiind promovat profesor definitiv în anul 1888¹³, iar mai târziu ajungând director al acestui Institut pe care îl va sluji cu credință timp de 35 de ani.

Dacă pe plan administrativ dr. Iuliu Olariu își îndeplinește scopul, nu așa bine au stat lucrurile pe plan familial. În anul 1886 se căsătorește cu Anica Popovici, sora profesorului de muzică Nichi Popovici, însă la un an de la căsătorie soția îi moare. Rămas văduv, el își poartă această cruce a văduviei cu resemnare și cu multă demnitate.

Pentru a nu-i adânci tristețea sufletească pe care o avea după moartea soției sale, episcopul Ioan Popasu, care a avut grijă de el încă de la începerea studiilor sale teologice, îl hirotonește preot la data de 1 Februarie 1887. Hirotonia sa a avut loc în Catedrala Episcopală din Caransebeș în fața multor credincioși și în prezența unui mare sobor de preoți.

După șase ani de la hirotonia sa întru preot, profesorul Iuliu Olariu se hotărăște să intre în tagma monahală luându-și la călugărie numele de Iosif, așa cum îl chemase și pe tatăl său care i-a fost în permanență un exemplu viu.

Fără îndoială, Iosif Iuliu Oariu s-a numărat printre cei mai de seamă profesori pe care i-a avut Institutul Teologic din Caransebeș.¹⁴

¹³ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *Dr. Iosif Iuliu Olariu*, în „Mitropolia Banatului”, anul XI, nr. 7-12/1961, p. 64.

¹⁴ Nicolae Cornean, *op. cit.*, p. 75.

Activitatea profesorală a dr. Iosif Iuliu Olariu începe în anul 1885, când tânărul doctor în teologie se întoarce de la studii, iar episcopul Ioan Popasu, care era și protectorul său, îl numește pe data de 1 septembrie 1885, profesor provizoriu al Institutului Teologic din Caransebeș. Peste trei ani, în 1888, profesorul dr. Iuliu Olariu este numit profesor definitiv al acestui institut și tot acum este numit și director al institutului în locul arhimandritului Filaret Musta, în baza actului nr. 623-B/1888.¹⁵

După cum am mai spus, el a condus acest institut timp de 35 de ani, cu excepția unui singur an 1917-1918, când a fost ales director al Institutului Teologic din Arad, desfășurându-și aici activitatea de profesor și director. În 30 august 1918, Consiliul Eparhial din Caransebeș îl numește din nou profesor și director al acestui institut teologic din Caransebeș, în baza actului 526-B/1918¹⁶, unde va activa ca director până la moartea sa în 6 decembrie 1920.

Dr. Iosif Iuliu Olariu a condus această instituție de educație teologică, veghind tot timpul asupra studenților și dându-și tot interesul pentru a promova numai studenți teologi de marcă.¹⁷

Activând ca director, dr. Iuliu Olariu a simțit lipsa cărții pentru instruirea tinerilor slujitori ai lui Hristos care urmau să fie trimiși ca îndrumători și slujitori în satele bănățene.¹⁸ Mânât fiind de dorința de a umple acest gol, dr. Iosif Iuliu Olariu a început să scrie manuale vaste și sistematice, care au fost mult

¹⁵ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *art. cit.*, în „Mitropolia Banatului”, anul XI, nr. 7-12/1961, p. 79.

¹⁶ *Ibidem*, p. 80.

¹⁷ A. Moacă, *Teologul Iosif Iuliu Olariu*, în „Foaia Diecezană”, anul XLVIII, nr.51/1933, p. 3.

¹⁸ Pr. Dumitru V. Anițoiu, *Scrierile dr. Iosif Iuliu Olariu*, în „Foaia Diecezană”, anul XLVIII, nr. 50/1933, p. 5.

timp neîntrecute, comentarii numeroase, precum și multe cărți necesare bisericii pentru folosul elevilor săi, dar și pentru folosul preoților. În timpurile acelea, era foarte greu să tipărești o carte deoarece nu erau multe tipografii. Astfel, directorul și profesorul dr. Iuliu Olariu se dedică în mod special muncii de autor didactic în această privință puțini întrecându-l. Înmarmat cu o vastă și temeinică cultură teologică, directorul Iuliu Olariu își pune tot talentul și zelul în slujba instituției pe care o servește și a Bisericii românești scriind opere științifice din domeniul biblic al Vechiului și Noului Testament și al Dogmaticii, opere care au fost apreciate atât în mitropolia Transilvaniei, introducându-se ca manuale la institutele teologice, cât și în eparhiile din vechiile provincii românești, de teologii de peste hotare.¹⁹ Astfel, Dr. Iuliu Olariu a dăruit institutelor teologice manuale și opere de o adevărată valoare. Fiind lipsă de manuale teologice la mai toate disciplinele, căci prelegerile academice ale altor profesori erau greu de procurat, dr. Iuliu Olariu se dedică de la început grelei munci de a întocmi manuale teologice care să corespundă nevoilor studenților, pornind de la venerabilele cursuri în manuscris sau litografiate²⁰ care circulau din mână în mână.

Lucrările cu care dr. Iuliu Olariu a înzestrat școala teologică bănățeană, dar și întreaga literatură didactică-teologică, au fost apreciate și au servit drept manuale în școlile teologice multă vreme. Vom enumera mai jos câteva manuale de teologie:

- *Scrierile părinților apostolești;*
- *Introducerea în Sfintele cărți ale Vechiului și Noului Testament;*

¹⁹ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *art. cit.*, p. 79.

²⁰ Pr. Prof. dr. Petru Rezuș, *Contribuții teologice bănățene*, în *Mitropolia Banatului*, anul XII, nr. 11-12 / 1962, p. 716.

- *Explicarea Evangheliilor după Matei, Marcu și Luca;*
- *Explicarea Evangheliei după Ioan;*
- *Manual de tipic al Bisericii Ortodoxe;*
- *Explicarea Psalmilor;*
- *Manual de teologie-dogmatică ortodoxă* (o ediție vastă și o alta mai redusă).²¹

În toți anii în care a condus acest institut teologic, directorul Iuliu Olariu a avut o mare contribuție la menținerea spiritualității în această școală. În calitate de director, era un exemplu viu pentru toți studenții săi, fiind nelipsit de la programul religios pe care îl aveau studenții, cunoscând foarte bine rânduiala slujbelor și nevoind să se încalce ordinea ei perfectă.²² Prin prezența sa neîntreruptă ca preot slujitor la sfintele slujbe, el a însuflețit zelul studenților, i-a învățat să fie punctuali, să aibă o pregătire serioasă pentru serviciul liturgic, atât în ceea ce privește tipicul slujbei, cât și cântarea religioasă. Nu tolera nici o neglijență în privința cântării bisericești care era, atât pentru pedagogi, cât și pentru teologi, echivalentă cu o probă practică, iar pentru începători, mai de temut ca un examen.

Având o activitate demnă de toată lauda la conducerea Institutului Teologic, dr. Iuliu Olariu este numit în anul 1908 redactor al revistei „Foaia Diecezană”. A stat la cârma redacțională a acestei reviste până la data de 23 septembrie 1917.²³

Nu trebuie uitat faptul că dr. Iuliu Olariu și-a publicat toate cărțile la tipografia diecezană, după cum putem lesne vedea în prefața sau pe copertile manualelor publicate de el unde

²¹ Nicolae Cornean, *op. cit.*, p. 76.

²² Prof. Constantin Vlad, *Iosif Olariu și strana bisericii*, în „Foaia Diecezană”, anul XLVIII, nr. 51/1933, p. 10.

²³ *Ibidem*, p. 25.

scrie “Editura autorului” sau „Editură proprie, în Tipografia Diecezană”.²⁴

Dr. Iuliu Olariu a candidat pentru scaunul episcopal de la Caransebeș în trei rânduri, la 21 septembrie 1908, la 29 iunie 1909 și la 21 noiembrie, dar nu a fost ales niciodată.

Aceste trei candidaturi ale sale la scaunul de episcop i-au fost nefaste protosinghelului Iosif Iuliu Olariu, nefiind ales cu majoritate de voturi în cadrul niciunuia dintre cele trei sinoade. Acest lucru însă nu l-a împiedicat pe protosinghelul Iosif Iuliu Olariu să-și continue activitatea sa ca profesor și director în cadrul Institutului Teologic din Caransebeș.

Protosinghelul Dr. Iosif Iuliu Olariu a trecut la cele veșnice în ziua de 6 decembrie 1920 și a fost îngropat în cimitiurul Sf. Ioan, lângă tatăl său.

În 8 decembrie 1936, un impresionant sobor de preoți și credincioși, împreună cu episcopul Caransebeșului, Vasile Lăzărescu, a săvârșit un parastas pentru odihna sufletului celui adormit, iar după acesta, într-un cadru festiv, a urmat în centrul orașului dezvelirea bustului protosinghelului dr. Iuliu Olariu.²⁵

În timpul regimului comunist, bustul a fost mutat din centrul orașului, în incinta Seminarului Teologic „Ioan Popasu”. A fost redat circuitului public prin amplasarea lui în parcul Catedralei Sf. Gheorghe, alături de bustul mentorului său, episcopul Ioan Popasu, la 23 aprilie 2007, cu prilejul inaugurării Pieței Sf. Gheorghe.

²⁴ Pr. Asistent Vasile Mihoc, *Profesorul de teologie Iosif Iuliu Olariu*, în „Mitropolia Banatului”, anul XXI, nr. 1-3/1981, p. 111.

²⁵ Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26.

EPISCOPUL IOSIF TRAIAN BADESCU ȘI ORȘOVA (1920-1933)

Comunicare susținută la Simpozionul „Mehedinți – istorie, cultură și spiritualitate” organizat de Episcopia Severinului și Strehaiei

Istoria Episcopiei Caransebeșului este strâns legată de Episcopia Severinului și Strehaiei, prin jurisdicția teritoriului din sud estul Banatului Montan, care în trecut a aparținut Eparhiei de Caransebeș, iar astăzi se află sub oblăduirea administrativă și duhovnicească a Episcopiei de Severin.

Episcopul Dr. Iosif Traian Badescu, episcop al Eparhiei Caransebeșului în perioada 1920-1933, a fost evocat anul acesta de Episcopia Caransebeșului la 150 de ani de la nașterea sa, în Șopotul Vechi și la 75 de ani de la trecerea sa în veșnicie, în localitatea Eșelnița, unde este înmormântat alături de părinții săi.¹ Prin evocarea localității Eșelnița și a episcopului Iosif, s-a consemnat un alt moment de îngemănare spirituală și culturală între cele două eparhii vecine.

Prezenta comunicare vrea să se înscrie în rândul deja tradiționalei colaborări dintre Eparhia Caransebeșului și cea a Severinului. De aceea, tema aleasă are ca obiectiv prezentarea legăturilor administrative, canonice și spirituale pe care episcopul Iosif Traian Badescu le-a avut cu orașul Orșova în perioada de episcopat la Caransebeș. Fără pretenția de exhaustivitate, lucrarea de față scoate în evidență aspecte bisericești consemnate

¹ Simpozionul *Istorie și spiritualitate în Episcopia Caransebeșului*, organizat de Centrul Eparhial Caransebeș în perioada 6-8 mai 2008.

în documentele din Arhiva Episcopiei Caransebeșului și din articolele publicate în periodicalul *Foaia Diecezană*.

Trebuie să menționăm de la început faptul că problemele de sănătate ale episcopului Badescu l-au reținut mai mult la reședința episcopală din Caransebeș, dar prin actele și corespondența cu protopopii, cu preoții și cu autoritățile românești, lucrarea arhipăstorească a regretatului episcop a fost completă și responsabilă.

Între vizitele pastorale în zona Orșovei consemnate de documentele vechi, o amintim pe cea întreprinsă în anul 1924, vizită care a cuprins protopopiatul Orșovei și al Mehadieii. Într-un document emis de episcopul Iosif Traian Badescu către prefectul județului Caraș-Severin, Dr. Cornel Corneanu, fost secretar eparhial al Episcopiei Caransebeșului în perioada de vlădicie a lui Miron Cristea, îl anunță pe acesta că „*voi trece prin teritoriul județului Caraș-Severin, începând de la Cacova-Oravița-Ciclova, de peste Anina trecând Bozovici și atingând localitățile din Valea Almăjului și Clisura Dunării până la Tișovița.*”² Este, de altfel, singura vizită oficială pe care episcopul o face la Orșova.

În același an, 1924, se începe și amenajarea bisericii din Orșova, care, deși a fost zidită cu mult timp înainte, nu a fost desăvârșită. Cu vigilența-i recunoscută, episcopul supraveghează aceste lucrări și aprobă cele trebuincioase astfel:

– La 23 iunie/6 iulie 1924 se încheie un contract între Comuna bisericască din Orșova și pictorul Virgil Simonescu din Lugoj, prin care acesta se obligă să picteze biserica din Orșova contra sumei de 237.000 lei până în primăvara/vara anului 1925.

² Arhiva Episcopiei Caransebeșului (A.E.C.), *Fond Economic V*, Dosar 131/1924, nenumerotat.

Pictura trebuia executată în stil bizantin, cu aplicarea motivelor românești la ornamentică.³

– La 30 iunie 1924 se încheie un contract și cu zidarul Desideriu Valada, pentru retencuirea bisericii pe interior.⁴

– Tot în 1924 se încheie un contract între Comuna bisericească și sculptorul Felix Demetrescu din Craiova, precum și maestrul tâmplar M. Milițescu din Orșova, pentru suma de 90.000 lei.⁵

Lucrările de restaurare a bisericii din Orșova au luat sfârșit la 16 octombrie 1926, când episcopul diecezan este invitat la sfințirea bisericii. Pentru sfințire este delegat, din partea episcopului, protoprezbiterul de Mehadia, Ioan Pepa, însoțit de diaconul catedral Teodor Roșca din Caransebeș, sfințire care s-a săvârșit la data de 14 noiembrie 1926.⁶

O mare realizare bisericească în vremea episcopului Badescu a fost mutarea sediului administrativ al Protopopiatului Mehadiesi în orașul Orșova.⁷ Aceasta s-a făcut prin decizia Consistoriului diecezan nr. 3872 B din 1928. Protopop al Orșovei a fost numit Mihail Costescu, preot în Eșelnița și nepotul de soră al episcopului. Adunarea preoților din protopopiat s-a ținut la 3 decembrie 1928, mutarea protopopiatului fiind acceptată ca legitimă și necesară.⁸

Decizia consistoriului metropolitan de la Sibiu în cauza mutării sediului protopopesc de la Mehadia la Orșova a fost

³ A.E.C. *Fond Bisericesc III*, Dosar 287/1924, nenumerotat.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Nicolae Cornean, *Monografia Episcopiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940, p. 110.

⁸ A.E.C. *Protocolul ședințelor plenare pe anii 1925-1929*, Ședința ținută la 20 aprilie 1929, Poziția 8, nr. 274B/1929.

favorabilă și „se ia la cunoștință aceea că sinodul eparhial – în temeiul articolului 131 și 144 din statutul pentru organizarea Bisericii – consideră de mutat sediul protopopesc al tractului Mehadia de la Mehadia la Orșova”.⁹

În anul 1928, s-a ținut și prima conferință preotească în noul sediu al protopopiatului.

Foaia Diecezană a consemnat acest eveniment: „Preoșimea protoprezbiteratului Orșovo-Mehadiei și-a ținut prima sa conferință pastorală în orașul Orșova, miercuri, în 22 august a. c. sub conducerea noului său protoprezbiter: a P(re)a. O(noratul). D(omn). Mihail Costescu. Zicem „prima” pentru că de la inaugurarea astor fel de conferințe prin statutele asociațiunii preoșilor din mitropolia noastră, alta până aci în protoprezbiteratul nostru nu s-a ținut”.¹⁰

La această conferință, pentru o mai bună informare a preoșilor și pentru o muncă pastorală susținută, s-a împărțit protopopiatul în cinci cercuri religioase, punându-se astfel bazele unui program misionar mai susținut.¹¹

⁹ A.E.C., *Protocolul ședințelor plenare pe anii 1930-1943*, Ședința ținută la 9 ianuarie 1930, Poziția 2, nr. 6624B/1929.

¹⁰ „Foaia Diecezană”, anul XLII, nr. 38/1928.

¹¹ Cercul 1 s-a format din localitățile: Bozovici, Prilipeț, Pătaș, Borlovenii Vechi, Borlovenii Noi, Prigor, Rudăria;

Cercul 2 din localitățile: Bănia, Gârbovăț, Șopotu Vechi, Dalboșeț, Șopotu Nou, Mocerîș, Lăpușnic;

Cercul 3 din: Globucraiova, Petnic, Iablanița, Mehadia, Pecinișca-Băile-Herculane, Valea Bolvașnița, Plugova, Globu Rău, Bogâltin, Cornereva;

Cercul 4 din: Domașnea, Cănicea, Cornea, Cuptoare, Crușovăț, Luncavița, Verendin, Mehadica, Pârvoava, Lăpușnicel;

Cercul 5 din: Bârza, Topleț, Coramnic, Tufări, Jupalnic, Orșova, Eșelnița, Ogradena Veche, Dubova, Tișovița.

Cf. *Proces Verbal* al Conferinței, A.E.C. *Fond Bisericesc*, Dosar 311/1928, nenumerotat.

După conferință, s-a făcut o excursie cu vaporul pe Dunăre, până la Moldova Nouă.¹²

Episcopul Iosif Traian Badescu nu participă la această primă conferință, dar trimite ca răspuns la telegrama de invitație a preoților următorul text: „*Primind telegrama cu carea am fost onorat din partea preoțimei întrunite în conferința pastorală, aduc caldele mele mulțumiri pentru simțemintele și urările manifestate, împărtășind binecuvântarea arhierescă atât conferinței cât și fiecărui preot în parte și implorând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra activității lor pastorale, carea să fie spre preamărirea lui Dumnezeu și întărirea și demnitatea sfintei noastre biserici, precum și spre înălțarea prestigiului iubitei noastre preoțimi eparhiale*”.¹³

La nici un an de la prima conferință preoțească, Orșova este îndurerată de moartea protoprezbiterului Mihail Costescu. Tristul eveniment este consemnat în paginile „Foi Diecezane”.¹⁴ În mormântarea s-a săvârșit în ziua de praznic a Înălțării Domnului din anul 1929, alături de delegatul episcopului, protoprezbiterul onorific consilier referent Romul G. Ancușa, slujind și protoiereul din Turnu-Severin și un sobor de preoți. Răspunsurile liturgice au fost date de corul studenților teologi din Caransebeș și de cel al țăranilor din Eșelnița.¹⁵

La prohodirea nepotului său, Episcopul Badescu nu a participat, dar a trimis a trimis o scrisoare de condoleanțe pe care o redăm:

„Înduioșătoarea dragoste, ce aproape toți Onorații preoți ai tractului protoprezbiteral al Mehădiei au dovedit-o

¹² *Ibidem.*

¹³ „Foaia Diecezană”, anul XLII, nr. 36/1928.

¹⁴ „Foaia Diecezană”, anul XLIV, 12 mai 1929, nr. 10.

¹⁵ „Foaia Diecezană”, anul XLIV, 19 mai 1929, nr. 20.

față de în Domnul adormitul protoprezbiter Mihail Costescu, alergând – unii din mari îndepărtări, de la extremul hotar al protoprezbiteratului, necrușând oboseală și speze – pentru ca să fie de față la așezarea rămășițelor lui pământești în sânul pământului și în fața mormântului deschis, îndurerați să-și ia rămas bun de la dânsul, care i-a cinstit și iubit, îndeamnă simțul meu de adâncă recunoștință să aduc, ca Unchiul după sânge al adormitului în Domnul și ca Arhiereu, tuturor iubiților preoți, cea mai caldă mulțumită a mea, implorând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lor, rugându-L într-una, ca dragostea lor arătată față de fratele lor în Hristos, acum adormit, să o primească ca o jertfă bineplăcută și să o răsplătească din belșug cu Mila, Darul, Dragostea și Binecuvântarea Sa cea cerească.

Asemenea aduc călduroasa mea mulțumită tuturor Onorațiilor, reprezentanți ai Confesiunilor, ai diregătoriilor politice și judecătorești, ai școalelor, ai comunei protoprezbiterale Mehadia și ai celorlalte comune bisericesti tractuale, onorațiilor și cunoscuților, credincioșilor și tuturor, fără deosebire de confesiune și neam care au avut dragostea a da, prin prețioasa lor prezență, ultimul semn de simpatie adormitului în Domnul la despărțirea lui pe vecie de această lume trecătoare.

Dumnezeu Bunul să le răsplătească tuturor!”¹⁶

O altă întâmpinare a Orșovei către episcopul diecezan s-a petrecut la 8 august 1929, când episcopul Iosif Traian Badescu primește o invitație la festivitățile comemorării a 111 ani de la sfințirea bisericii din Orșova, oficiată la 1 Septembrie 1818 de către episcopul Petru Ioanovici de Vidac. Învitația este semnată

¹⁶ „Foaia Diecezană”, anul XLIV, 19 mai 1929, nr. 20.

de președintele Comitetul organizator, colonel Lazăr Gamber și de inginerul Nicolae Damășescu.¹⁷

Episcopul Caransebeșului nu participă nici de astă dată, rezoluția pusă pe actul de invitație fiind următoarea: „În vederea aniversării centenarului sfințirii bisericii din Orșova...fiindu-ne imposibil a lua parte personal al această serbare, am esmis ca delegat arhieresc pe părintele consilier eparhial Romul Ancușa. (Caransebeș, 30 August 1929)”.¹⁸

O altă problemă prilejuită de această sărbătoare a bisericii din Orșova a fost legată de raportul oficiului parohial al Orșovei care menționează dorința de a așeza o placă comemorativă la biserică cu prilejul serbării, placă pe care să fie înscrise numele persoanelor care s-au implicat în realizarea evenimentului. Într-un act semnat de episcopul Iosif Badescu la 28 August 1929, acesta decide: „că nu avem nimic în contra așezării tablei comemorative. În ce privește textul tablei comemorative observăm că nu e uzitat și nici nu putem aproba, ca comitetul responsabil, membrii comitetului aranjator al festivităților să fie eternizați pe table comemorative în sfintele biserici.

*Dacă se insistă ca să se așeze tablă comemorativă. Atunci textul acestei table să fie următorul: În amintirea aniversării a 111-a de la sfințirea acestei biserici, săvârșită la 1 Septembrie 1818 de către fericitul Episcop Petru Ioanovici de Vidac, așezatu-s-a aici această tablă comemorativă în anul Domnului 1929, luna Septembrie, ziua 1-a, pe timpul domniei Măriei Sale regelui Mihai I, în al 11-lea an al întregirii neamului românesc”.*¹⁹

¹⁷ A.E.C., *Fond Bisericesc III*, Dosar 287/1924, nenumerotat.

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem.*

Ca o analiză a celor consemnate mai sus, putem concluziona că episcopul Iosif Traian Badescu a fost implicat deplin în viața bisericească a eparhiei pe care a păstorit-o, iar orașul Orșova, și împrejurimile sale au constituit priorități în activitatea pastorală și administrativă a primului episcop bănățean al Caransebeșului. Conform dorinței proprii, după trecerea sa la cele veșnice în 11 iulie 1933, a fost înmormântat lângă Orșova, la Eșelnița, alături de cei dragi, în locurile unde a copilărit și s-a format ca vrednic om al Bisericii lui Hristos.

ANEXA I

PRELIMINAR ^{ULS A}

pentru pictura murala a bisericii din Orșova. Tăbura se va executa în stil bizantin cu aplicarea motivelor românești la ornamentica. Aureolele aurite vor fi înfrânte. Tabloanele se vor executa în casein fiind materialul cel mai bun pentru pictura murala - care ornamentica cu material levrat cu lape și dei.

Numarul pozitiivilor	LOCUL TABLOVILOR ȘI OBIECTUL	Măsura		Prețul	
		lung met. cm	lat met. cm	șingur doi	șingur doi
	<i>Tronștasul :</i>				
1	Arh. Nicolae			5000	} 24000
2	Maria în fruct			5000	
3	Isus în evangheli			5000	
4	Isus în botez			5000	
5	S. N. N. Dimitrie			2000	} 8000
6	Isus			2000	
7	Maria			2000	
8	S. N. N. George			2000	
9	Năsterea Domnului			6000	} 42000
10	Isus			6000	
11	Schimbarea la față			6000	
12	Cina cea de taină			6000	
13	Isus			6000	} 3000
14	Trălăzirea			6000	
15	Popovărea dăbului			6000	
16	Maria timpuriu			1000	
17	Isus pe cruce			1000	}
18	Isus timpuriu			1000	
19	Pictura decorativă executată cu motive românești. Pe platforma altarului				

Numerul pozițiilor	LOCUL TABLOULUI ȘI OBIECTUL	Măsură		Prețul			
		lung	lat	singur		total	
		met. cm.	met. cm.	lei	ș.	lei	ș.
	Trans.						117.000
	Plafonul din ușa bisericii:						
	I. Pictură:						
20	Evangelistul Ioan - fund albastru			5000			} 14000
21	" Matei "			5000			
22	Întorcătorul " " " nașterea			5000			
23	" Maria " "			8000			
24	" Luca " "			5000			
	II Pictură:						
25	Iosif pe nume			5000			} 25.000
26	Leoaic - medaleon			7000			
27	Încălțarea lui Iuda			10.000			
	III Pictură:						
28	Iosif nume lui Pilat			10.000			} 27.000
29	Ioan Botezătorul - medaleon			7000			
30	Împăcineria lui Iosif			10.000			
	IV Pictură:						
31	Drumul spre Golgota			10.000			} 30.000
32	Maria cu fiul - medaleon			5000			
33	Înălțarea			10.000			
							237.000 lei
	<p>acesta donat sub birou și se poate mări de două ori pentru încălzirea și protecția arhitecturală și decorativă. Pentru executarea arhitecturii, precum și pentru realizarea lucrării este necesar un garant.</p> <p>Lupeș la 1 Mai 1924</p> <p>prof. Virgil Simionescu profesor universitar</p>						

ANEXA II

Ființă (I) exemplar al contractului.

C O N T R A C T.

A fost încheiat astăzi între COMUNA BISERICĂSCOA ORȚOVA ROMÂNĂ din ORȚOVA reprezentată prin Comitetul Său Parochial și între întreprinzătorul DESIDERIU VALUDA domiciliat în ORȚOVA precum urmează:

1. Comuna bisericească ortodoxă română din Orțova predă întreprinzătorului zidar Desideriu Valuda repararea întregului edificiu al bisericii sale, adică atât a interiorului, cât și a exteriorului și după următoarele condițiuni, cuprinse în oferta suszisiului întreprinzător, anexată acestui contract, ca parte întregitoare și care condițiuni se precizează spre obligatoarea executare în următoarele:

a., dadarea păm. la cărămizi și tencuiei de pe întreaga boltitură a năosului bisericii, atât în altar, cât și în desparțământul bărbajilor și al femeilor, subînțelegându-se sub boltitură atât cele 5. arcuri din năosul principal cât și cele 2. arcuri din boltitura altarului, mai departe caderea tencuiei dintre cărămizile boltiturii.

b., Obăncarea întregii boltituri circumscrișă sub a., cu un strat corespunzător de tencuială câmpușă după o proporție, probată de experiență, în var, ciment și apă, având să premergă acestei tencuiei învelirea cu reșea de sârmă în fațelor *proeminente* din cărămiză celor 5. arcuri ale năosului, care fără leagă zigurice paralele ale edificiului bisericii, astfel, ca stratul limitat de tencuială să se prindă urabil de aceste țevi.

c., Pe cele 5. arcuri din desparțământele bărbajilor și a femeilor, precum și cele 2. din altar tencuială are să se aplice în atare grosime, ca aceste arcuri să prezinte o înfățișare simetrică de dimensiuni egale în toate punctele și în întreaga lor extensiune.

d., Toți pereții perpendiculari ai bisericii, atât din altar cât și din năosul și pnaosul de sub turnul bisericii se vor rade de actuală zugrăveală, indiferent ca sunt sau nu defectuoși; acolo unde tin-

1/.

cuială pereților bisericii în locurile amintite ar fi defectuoasă, se va rade până la cărămidă și printre cărămidă și în locul tencu-
lilor rase se vor aplica straturi de tencuială de compoziția stipula-
ta în punct 3., și de atare dimensiuni, ca pereții să dea o linie per-
fect perpendiculară /după căderea plumbului/.

e., Demontarea ciorului vechi și instalarea ciorului nou cu ma-
terialul /traverse și grinzii de oron/ bisericii;

f., Spargerea unei fereștri în peretele nordic al bisericii din
obșară de sub turn;

g., Văruitul sublin al întregului interior al bisericii cu un
amestec de sips, lapte de var vechi și ciment;

h., Repararea unde va fi necesar a exteriorului bisericii și dub-
lul lui vâscuit în alb inclusiv turnul.-

Pentru toate lucrările stipulate în punct 1., aliniatele a - h,
se va plăti întreprinzătorului Desideriu Valada suma de 30.000 Lei,
adecă treizecîmii Lei.-

2., Întreprinzătorul Desideriu Valada acceptă repararea stipula-
tă în punctul 1., pentru suma de 30.000 Lei, și se obligă să o execute
înconad după indicațiunile precizate la aliniatele a - h, cu mate-
riale de prima calitate, care calitate i-o va indica Comisiunea de
cercetare prevăzută la punctul 7., al acestui contract.-

3., Întreprinzătorul este obligat să începe exe cutarea lucrărilor
stipulate în acest contract îndată după aprobarea contractului de căt-
ră Venerabilul Consistor Diecezan cu obligămentul de a termina în timp
de 42 /patruzecișidouă/ zile socotite dela ziua în care va începe
executarea.- Intrucăt însă lucrările nu vor fi terminate în acest timp
din neglijența întreprinzătorului, acesta va plăti Comitetului Faro-
chial din Orșova 200 Lei, adecă douășute Lei pentru fiecare zi, ce
trece de acest termen, care sumă Comitetul este îndreptățit să i-o re-
ține din ultima rată de plată.-

4., Pentru soliditatea și executarea punctuală a lucrărilor
întreprinzătorul garantează personal pentru termen de un an, iar cu va-
diul de 10% deus la Comitet pentru un termen de 12 luni, socotit dela

1.
recepționarea provizorie

~~astfel~~ astfel, ca toate scăderile și defectele ce se vor ivi în aceste termene și cari nu ar proveni din cauzele forței majore, întreprinzătorul este ținut să le refacă pe spesele proprii.-

5., suma stipulată în punctul 1., se va plăti întreprinzătorului în rate săptămânale ulterioare corespunzătoare lucrărilor ^{restate} restate și apreciate de Comisiunea de experți ale punctul 7., precum și materia rului ce sta în dispoziția asociației comisiunii, astfel însă, ca ultim rată ce urmează a i se plăti numai după lucrările vor fi fost luate în primire ^{provizorie} de către Comisiunea de experți, ca ireproșabil executat se reprezintă suma de 8.000 Lei, /optmii Lei/.-

6., pentru cazul de litigii provenite din acest contract, părțile contractante se supun competenței judecătorești de ocol Orșova, după obținerea aprobării de către Comitetul Bisericesc dela Venerabilul Consistoriu Diecezan.-

7., pentru controlarea, îndrumarea și luarea în primire a lucrărilor stipulate în acest contract, Comitetul delegă o Comisiune de experți compusă din 9-nii: Ing. silv. Ștefan Bornuz; Ing. Mircea Gheorghiu; Ing. I. Varga; întrepr. Petru Petrescu; și preot Constantin Dure.- Întreprinzătorul ^{residențiu Valada} va urma într-o toate îndrumările date de această Comisie fiind supus controlului.- Dacă această Comisiune ar constata abateri dela condițiile stipulate în acest contract și care abateri dacă nici la somare nu ar fi delatate, Comitetul la propunerea Comisiunii va fi îndrituit a interzice întreprinzătorului - fără a cere intervenția judecătorească - continuarea lucrărilor pe care le poate preda pentru terminare unui alt întreprinzător pe rizioul și spesele D-lui D. Valada.-

8., toate spesele și timbrele fiscale le plătesc ambele părți în mod egal.-

9., pentru întreprinzător acest contract devine obligator îndată după semnare, iar pentru Comuna Bisericească numai după aprobarea lui de către Venerabilul Consistoriu.-

10., prezentul contract făcut în 2. exemplare originale și 1. co-

./.

1/.

pie, după citirea și esșuțiere și în limba germană s'a aprobat și semnat în fața martorilor.-

O R a d e , la 30.Iunie 1924.-

În fața noastră:

Constantin Păcuraj
curator

Nefcu Poniș
președintele comit. par.

delegați comitetului
H. J. J.
C. J. J.
în schimb

Wandel J. J.
notarul paroh. par.

Sergiu Curvariu

M. P. Desideriu
antepretor

Nr. 3885. B. ex 1924.

Acest contract s'a aprobat în întregul său
suprașis.
Caransebeș, la 28 August 1924. H. v.

Episcopul diecezan,

ANEXA III

INVITARE.

Comuna bisericească ort-română din Orșova (jud. Severin) prin subseminatul aranjator cu onoare vă roagă, să binevoșiți a lua parte la festivitățile comemorării dela stințirea bisericii sale olicată la 1 Septembrie 1918 de către P. S. episcop IOANOVICI de VIDAC. Festivitățile vor avea loc la 1 Septembrie a. c. după PROGR.

Orșova, 8 August 1929.

Președinte:
Colonel Lazar Gamber,

Secretar:
Ing. N. Damagesou.

M E M B R I :

16. Andrei Ioan, căpitanu bătăliei,
Balaș Ioan, președinte al școlii din Orșova,
Balănescu Vasile, căpitanu bătăliei,
Bărbulescu Nicolae, căpitanu bătăliei,
Bătea Constantin, căpitanu bătăliei,
Bătea Vasile, căpitanu bătăliei,
Dr. Buha Alexandru, căpitanu bătăliei,
Crăciun Gheorghe, căpitanu bătăliei,
Dumitrescu Nicolae, căpitanu bătăliei,
Dobrotescu Ioan, căpitanu bătăliei,
Dr. Ștefan Cristea, căpitanu bătăliei,
Feneșan Ilie, căpitanu bătăliei,
Ing. Gheorghiu Mircea, căpitanu bătăliei. | 17. Ianculescu Pavel, căpitanu bătăliei,
Jivanovici Viadimir, căpitanu bătăliei,
Latin Dănilă, căpitanu bătăliei,
Marinescu Vasile, căpitanu bătăliei,
Mavroșu Hristia, căpitanu bătăliei,
Miștescu Mihail, căpitanu bătăliei,
Milivoi Nicolae, căpitanu bătăliei,
Miroș Gheorghe, căpitanu bătăliei,
Măroșu Leopold, căpitanu bătăliei,
Ing. Murgu Vizantio, căpitanu bătăliei,
Dr. Ștefan Cristea, căpitanu bătăliei,
Paun Ioan, căpitanu bătăliei,
Ing. Peria Viad, căpitanu bătăliei,
Petcovici Corneliu, căpitanu bătăliei. | 18. Poenaru Gheorghe, căpitanu bătăliei,
Dr. Popescu, căpitanu bătăliei,
Ing. Popescu Alex., căpitanu bătăliei,
Popoviciu Antonie, căpitanu bătăliei,
Popoviciu Gheorghe, căpitanu bătăliei,
Rotariu Tudor, căpitanu bătăliei,
Siroa Constantin, căpitanu bătăliei,
Stancu Nicolae, căpitanu bătăliei,
Strainu Valeriu, căpitanu bătăliei,
Tăranu Traian, căpitanu bătăliei,
Tăpeneag Enache, căpitanu bătăliei,
Cpt. Tudoran Ion, căpitanu bătăliei,
Vințur Ion, căpitanu bătăliei. |
|---|---|--|

Programul festivităților:

I. Sâmbătă, 31 August 1929:

- 1.) Primirea oaspeților în gara Orșovei.
- 2.) Incertuirea oaspeților. Oaspeții anunțați până la 29 August ală adresele și la biroul de mișcare cfr.
- 3.) Ca orele 8:30 serenadă la căpetenia eclesiascică și civilă.
- 4.) „ „ 9 seară de cunoștință în grădina restaurantului „Imperiul“.

II. Duminică, 1 Septembrie 1929:

- 1.) Ca orele 10 serviciu divin în sobor, cu predică. Răspunsurile vor fi date de Societății române de cant de sub conducerea d-lui profesor C. Bătea.
- 2.) Doxologie în piața dela „Crucea lui Isip“.
- 3.) Ca orele 13 masă comună în grădina restaurantului „Imperiul“.
- 4.) „ „ 15 petrecere populară în piața dela „Crucea lui Isip“.
 În cursul ei se vor premia 3 costume naționale cu motive românești, fără a de mătăsuri: premiul I. Lei 1000, II. Lei 600, III. Lei 400.- De nseme vor premia 3 copilași români curați și sănătoși dela 2-6 ani: premiul I. Ce II. Lei 600, III. Lei 400. Ca această petrecere își va da concursul De mântul din Orșova al „fistrei“.
 În cursul petrecerii membrele Societății ort-naționale a femeilor române vor oaspeților, contra plată în beneficiul bisericii, mănăcări și beuturi, precum JUNCUC ECATOMBĂ, tript în frigare la fața locului.

ARHIEREUL FILARET MUSTA

Familia Musta s-a stabilit la Văliug la începutul secolului al XIX-lea, unde tatăl viitorului arhiepiscop, Adam, a fost preot. Originile acestei familii se regăsesc în comuna Glogoni, astăzi în Banatul sârbesc, unde familia se reunea în diferite ocazii. Mama sa, Ruja, a fost fiica parohului din Văliug, Dimitrie Dobromirescu, de origine din Dubova. Bunicul său, preotul Dimitrie, s-a îngrijit de creșterea nepotului său Filip.

S-a născut în 20 martie 1839, la botez primind numele Filip, fiind fiul capelanului Adam Musta din Văliug. Numai la vârsta mai înaintată a reușit să apuce calea învățăturii, căci copiii mulți din casa părintelui său – doisprezece la număr – nu au dat puțință acestuia să-l trimită la școală. Datorită bunicului său a reușit să se întreprindă în școala primară, pe care a făcut-o în satul său natal, iar apoi la Reșița. În anul 1851 este ucenic la uzinele metalurgice din Reșița.¹

Dorul de carte îl atrage spre învățătură, astfel încât, în anul 1857, se înscrie la gimnaziul din Beiuș, terminându-l în 1864 cu ajutorul bunicului său. A urmat apoi cursurile Academiei de drept din Debrețin, după absolvirea căreia trece în anul 1868 la Institutul Teologic din Caransebeș, ca apoi, să fie primul trimis al episcopului Popasu la Universitatea din Leipzig cu bursă de studii, ca să culeagă hrana sufletească de care avea nevoie în cariera teologică. În acest fel, încurajat de bursele înființate

¹ *Necrolog la înmormântarea arhiepiscopului Filaret Musta*, în rev. „Biserica și școala”, an. LIV, nr. 43 / 1930, p. 2.

de Ioan Popasu, a ajuns printre viitoarele cadre didactice de la școlile teologice și pedagogice. În 1870 se întoarce acasă din cauza izbucnirii războiului germano-francez, fiind numit profesor în anul școlar 1870-1871, apoi diriginte al Institutului Teologic, funcție pe care o deține până la 1 septembrie 1888.

O nouă etapă în viața sa o constituie intrarea în rândul clerului, fiind hirotonit diacon în 21 noiembrie 1871, de către episcopul Ioan Popasu, iar în 16 aprilie 1872 a fost hirotesit întru protodiacon. Doi ani mai târziu, în data de 9 mai 1874 este hirotonit preot de sărbătoarea Înălțării Domnului.

Îmbrățișează viața monahală, fiind tuns întru monah de către arhimandritul Corneliu Jivcovicu în 4 februarie 1875, în mănăstirea Hodoș-Bodrog, primind numele Filaret. De ziua Sfințelor Paști, în 13 aprilie a aceluiași an, a fost hirotesit întru protosințel de către episcopul Ioan Popasu. În 25 decembrie 1891, episcopul Nicolae Popeea l-a hirotesit arhimandrit datorită meritelor sale. În unanima aprobare și bucurie a Sinodului eparhial, în 23 aprilie 1902 a fost numit vicar episcopesc al diecezei Caransebeșului.

Dovadă a bucuriei sincere sunt și următoarele rânduri pe care le extragem din cunoscutul periodic «Drapelul», scrise cu ocazia acestei numiri: „... Rar a primit poporul român cu o însuflețire atât de generală știrea unui avansament în biserică, cum a primit vestea de la Caransebeș despre numirea de *vicar diecezan* a P. C. Sale Domnului Arhimandrit Filaret Musta. Faptul în sine nu ne-a surprins, căci vrednicul Arhimandrit a fost pe deplin demn de această distincție și știam că e numai chestie de timp numirea de vicar, dar cu toate acestea resimțim o deosebită satisfacțiune, că tocmai acum s-a săvârșit acest act... Vrednic este de demnitatea la care l-a înălțat înțelepciunea P. S.

Domn Episcop al Caransebeșului și vrednic este de o demnitate și mai înaltă”.²

În primăvara anului 1871 a fost ales prin sinodul eparhial în funcția de asesor onorar al senatului școlar, iar în 23 noiembrie același an este numit referent locțiitor al senatului bisericesc.³

În 1873, din motive obiective, se retrage din senatul școlar și devine asesor onorar al senatului bisericesc. În toamna anului 1881 este ales de către Congresul național-bisericesc asesor ordinar în senatul bisericesc al Congresului mitropolitan.⁴

Datorită meritelor și ostenețelor sale, în anul 1886, este ales asesor ordinar salarizat în senatul bisericesc al Consistorului diecezan din Caransebeș.⁵

Fiind apropiat colaborator al episcopului Ioan Popasu, împreună cu acesta, este membru fondator al Tiparului Diecezan din Caransebeș.⁶

De la intrarea în serviciul Bisericii, fără întrerupere este membru al sinodului eparhial ca deputat preoțesc, iar începând cu anul 1881 devine deputat preoțesc al Congresului național-bisericesc. Timp de doi ani, a fost membru al comitetului administrativ al comitatului Caraș-Severin.⁷

² Rev. „Drapelul”, nr. 50 / 1902, p. 1.

³ *Hirotonia întru arhieru a Prea Sfinției Sale părintelui vicar episcopesc Filaret Musta*, Reproducere din „Foaia Diecezană”, Caransebeș, 1924, p. 4.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Cornel Corneanu, „*Foaia Diecezană împlinește 50 de ani*”, în rev. „Foaia Diecezană”, nr. 1 / 1935, p. 5.

⁷ *Ibidem*, p. 5.

Maiestatea Sa, Regele Ungariei, Francisc Iosif I, recompensându-i râvna Sa, l-a decorat în anul 1907 cu ordinul de *cavaler al coroanei de fier clasa a III-a*.⁸

Fostul arhimandrit, vicarul episcopesc de mai târziu, stând pe meterezele care apărau deopotrivă legea și neamul, a înfruntat destule lovituri. Cert, și mai presus de orice îndoială, este că își iubea neamul său și limba sa străbună, și le iubea deschis – în vorbe și în fapte – fără sfială și fără frică. Cât i-a dat răgaz zilnica muncă grea din administrația centrală, „s-a ocupat intensiv cu știința căci avea cunoștințe vaste și temeinice pe toate terenurile”.⁹ Arăta o deosebită înclinație spre limbile germană, ebraică, greacă, latină și spre studiul cifrelor, de asemenea cunoștea toate florile cu denumirile lor latinești, la fel ca un botanist.

Toate aceste calități l-au făcut să stea în fruntea mișcării culturale din Caransebeș. A fost ales în toate comitetele care aveau ca scop culturalizarea. Ca profesor la Institutul Teologic și Pedagogic, a fost iubit și stimat de elevii acestuia pentru care a fost un adevărat părinte.¹⁰ A fost membru fondator al „Astrei”, membru al societății „România jună” din Viena, al societății „Regale Române de Geografie”.¹¹

Preocupat veșnic și de problemele lingvistice, unde aproape cu încăpățănare se deosebea de filologii moderni ca un om crescut în vremuri de glorioasă și exagerată latinitate, arhimandritul Musta a învățat pe cale de autodidact și limba

⁸ Arhiva Episcopiei Caransebeșului, *Fond Economic (V)*, 148 / 1929.

⁹ A. Moaca, *Arhiereul Dr. Filaret Musta*, în rev. „Foaia Diecezană”, an. XLV, nr. 42 / 1930, p. 3.

¹⁰ Adrian Ardeț, *Filaret Musta – luptător pentru Unire*, în rev. „Studia Caransebesiensia”, an. XI, nr. 2, p. 82.

¹¹ A. Moaca, *op. cit.*, p. 4.

franceză. Nu citea însă doar reviste și ziare franceze ci studiasă și planul orașului Paris. Fără să fi văzut vreodată frumoasa capitală a Franței, o descria cu voiciune și competență vizitatorilor uimiți ai Parisului.

Ca răsplată pentru înalta sa erudiție și a muncii neobosite depusă pe tărâmul științei, Facultatea de Teologie din Cernăuți, în ședința consiliului profesoral din 17 mai 1929, i-a conferit în unanimitate titlul de *Doctor Honoris Causa*.¹² Promotorul acestei investiții a fost decanul Facultății de Teologie de atunci, profesorul dr. Vasile Loichiță.

Luând în considerare devotamentul și credincioșia cu care și-a servit Biserica și neamul timp de aproape șase decenii, în anul 1924, națiunea i-a conferit „Răsplata muncii pentru Biserică cl. I” și „Coroana României” în gradul de Mare Ofițer, aducând prin acest gest și un binemeritat omagiu Bisericii noastre strămoșești din Banat – o permanentă și o neadormită strajă a ortodoxiei și a existenței românești din acest colț de țară. La acest eveniment festiv a participat ministrul Al. Lăpădat, care , în discursul său a argumentat justetea conferirii de către Majestatea Sa Regele a acestei distincții. Se adresează direct Prea Sfinției Sale Arhiepiscopului Filaret: „... Majestatea Sa Regele când a conferit distincții celorlalți episcopi, nu putea trece cu vederea pe octogenarul Arhiepiscopul de la Caransebeș, care este nestorul episcopilor noștri. Dacă stăpânirea vitregă din trecut n-a voit să recunoască voința clerului și a poporului, statul român se apleacă înaintea ei și îl consideră ca atare. ... Prea Sfinția Sa este ctitorul organizației noastre bisericești. A fost colaboratorul și mâna dreaptă a fericitului episcop Popasu și a mijlocit

¹² Zeno Munteanu, *Amintirile unui dascăl de teologie*, în rev. „Altarul Banatului”, serie nouă, an. I, nr. 3-4 / 1990, p. 93.

colaborarea oamenilor de aici cu el. A fost și colaboratorul altor episcopi și totdeauna a dovedit un înalt simț de datorie și de cel mai cald naționalism. Maiestatea Sa Regele, care cunoaște și apreciază serviciile Prea Sfinției Sale, l-a pus alături de ceilalți episcopi și îl și consideră ca atare”.¹³

După moartea episcopului Nicolae Popeea, opțiunile bănățenilor se îndreptau spre Filaret Musta, dar, deși a fost ales statutar, guvernul maghiar nu l-a confirmat, întrucât era cunoscut ca un fervent luptător pentru emanciparea românilor, fiind susținut și de Partidul Național Român. În anul 1919, când episcopul Miron Cristea devine mitropolit primat, privirile bănățenilor s-au îndreptat tot spre Filaret Musta, dar acesta considerându-se a fi prea bătrân, a renunțat în favoarea colegului său mai tânăr, Iosif Traian Badescu.¹⁴

Pentru nedreptățile pe care le-a îndurat și pentru dragostea cu care a slujit Biserica și neamul, în anul 1921, „urcă ultima treaptă, după ce 51 de ani servise Biserica în aureola celui mai admirabil chip al umilinței și a unei proverbiale modestii, aceea a arhieriei, după care n-a alergat niciodată”.¹⁵

Cu multă bucurie au primit credincioșii din Banat propunerea episcopului Iosif, acceptată de Sinodul eparhial, ca bătrânul arhimandrit și vicar al Episcopiei, Filaret Musta, să fie ridicat la rangul de arhiepiscop. Procedând astfel se dădea satisfacție morală eruditului teolog, luptătorului pentru emanciparea politică a poporului român și se repara nedreptatea făcută în

¹³ *O zi de sărbătoare*, în rev. „Foaia Diecezană”, an. XXXIX, nr. 3 / 1924, p. 2.

¹⁴ Gh. Jurma, Vasile Petrica, *Istorie și artă bisericească*, Ed. Timpul, Reșița, 2000, p. 189.

¹⁵ I. D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977, p. 230.

1908, când contele Apponyi a refuzat să confirme alegerea lui ca episcop al Caransebeșului. În 1919, la întrunirea primului Senat al României, călugărul de la Caransebeș a mai avut o satisfacție: a fost ales președinte de onoare al primului Senat al României, iar după aceea i s-a oferit conducerea grupului parlamentar bănățean.

Plin de smerenie și simplitate, Prea Sfinția Sa Părintele Arhiepiscopul Filaret Musta, în catedrala din Sibiu, a făcut unele mărturisiri ce merită a fi cunoscute de posteritate spre a servi drept model:

*„... În întreaga mea viață am căutat să-mi împlinesc datorițele mele legate de posturile ce mi s-au încredințat de Biserică, fără considerare la vreo recunoștință și fără a o aștepta... Trecutul îmi este martor că n-am râvnit după episcopie. O puteam avea în 1889, dară, din considerente binecuvântate, am declinat-o de la mine. Biserica din eparhia Caransebeșului, prin votul Sinodului eparhial, în anul 1908 m-a distins, alegându-mă episcop, dorința Bisericii eparhiale însă s-a zădărnicit prin guvernul ungiuresc. Suflul meu s-a mâhnit dar nu s-a rănit prin vrăjmășia guvernului, ostil Bisericii și neamului nostru, ba am fost mândru de această vrăjmășie, bine știind că simțămintele mele naționale, iubirea mea de Biserică și neam au fost spinul în ochiul guvernului. În etatea mea înaintată, cu care m-a binecuvântat Dumnezeu, înalta demnitate a arhieriei, prin darul Sfântului Duh, îmi va da îndoită putere ca în cercul meu de activitate să lucrăm în interesul bine priceput al Bisericii noastre naționale și implicit pentru binele neamului nostru românesc și astfel a patriei noastre române, pe care noi cu toții cu multă ardoare o iubim”.*¹⁶

¹⁶ *Ibidem*, p. 13-14.

Expresie clasică a călugărului adevărat, arhiereul Filaret a confirmat prin trăire înaltele principii după care s-a călăuzit în lunga sa viață. Prețios și devotat ajutor episcopilor, a fost apreciat și respectat ca un adevărat episcop.

O trăsătură ce l-a caracterizat a fost aceea că toată viața cel mai apropiat prieten al lui a fost cartea. Așa se face că a lăsat Episcopiei biblioteca sa ce număra peste 3000 de volume de mare interes științific în toate domeniile. Întreaga lui avere ce s-a ridicat la peste un milion de lei, o lasă eparhiei pentru a fi împărțită tinerilor care studiază teologia în străinătate.¹⁷ A cunoscut greutățile vieții și acest lucru l-a îndemnat să îndulcească condițiile studenților dornici de cunoaștere.

Corpul vânjos, dar curat și neprihănit, cu o constituție integră, traiul ordonat și îngrijirea deosebită l-au ajutat să biruiască timp de 18 luni de zile o boală care până la urmă i-a curmat viața. A decedat la 14 octombrie 1930, în vârstă de 91 de ani; este înhumat în cimitirul „Sf. Ioan” din Caransebeș.

Dintre toți cei care s-au ocupat de viața și activitatea arhiereului caransebeșean Filaret Musta, una din cele mai cuprinzătoare caracterizări i-a făcut-o Nicolae Iorga, care scria: „Musta era, ca și episcopul Popeea, lângă care a stat nedespărțit, un șagunist din vremurile când episcopia românească însemna carte, muncă și jertfă”.¹⁸

¹⁷ Liviu Groza, *op. cit.*, p. 25.

¹⁸ Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. III, Ed. Porto Franco, Galați, 1997, p. 225.

PROFESORI DE SEAMĂ AI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ, PIONERI AI TEOLOGIEI ROMÂNEȘTI

Teologia românească s-a dezvoltat și s-a întregit datorită râvnii cărturărești și acriviei profesorilor de teologie, a călugărilor, a preoților și a credincioșilor preocupați de credința strămoșească a poporului român.

În Banat a existat o școală cu profil teologic din anul 1865, Institutul Teologic Diecezan din Caransebeș, înființat de primul episcop al reînființatei episcopii a Caransebeșului, Ioan Popasu, și care la acea vreme era singura școală superioară din Banat, „leagănul în care a prins consistența conștiința națională”.¹

În cele ce urmează vom aminti de activitatea teologică desfășurată la Caransebeș în prima jumătate a secolului al XX-lea de câțiva profesori de teologie, care, prin contribuția lor remarcabilă, au devenit pioneri ai dezvoltării științelor teologice în România.

Protosinghelul Iosif Iuliu Olariu

Iuliu Olariu s-a născut la 6 februarie 1859, în localitatea Măidan (azi Bradîșorul de Jos) și de mic copil a fost atras de lucrurile sfinte și de biserică.²

¹ Vasile Gheorghiu, *Marele teolog Dr. Iosif Iuliu Olariu (1859-1920)*, Ed. Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1943, p. 5.

² Nicolae Cornean, *Monografia Eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș 1940, p. 403.

Tânărul Iuliu Olariu a urmat școala primară în satul natal, iar mai apoi școala germană din Reșița. Cursurile secundare le-a frecventat la Oravița și Lugoj.³

La recomandarea vrednicului ierarh Ioan Popasu, în toamna anului 1880, a început Facultatea de Teologie din Cernăuți, pe care a absolvit-o în anul 1884. Episcopul Ioan Popasu l-a recomandat pe tânărul Iuliu Olariu mitropolitului de la Cernăuți din acea vreme, Dr. Silvestru Moraru Andreevici⁴, pentru ca el să fie primit ca bursier la Facultatea de Teologie. A fost primul bănățean care a urmat cursurile acestei facultăți, deschizând astfel drumul teologilor bănățeni spre școala teologică de la Cernăuți.

După susținerea tezei de licență, episcopul Ioan Popasu îi acordă tânărului licențiat în teologie o bursă eparhială pentru a se specializa în studii biblice la renumitele facultăți de teologie din Lipsca (Leipzig) și Erlangen, unde i-a cunoscut pe marii teologi de atunci ai apusului⁵.

Cunoscând limba germană foarte bine, Iuliu Olariu a studiat în Germania, doar două semestre: în semestrul de toamnă (28 Octombrie 1884 – 17 februarie 1885) la Leipzig și în semestrul de vară la Erlangen, unde a fost înmatriculat la 25 Aprilie 1885⁶. În vacanța dintre cele două semestre Iuliu Olariu revine la Cernăuți și își susține examenul de doctorat pe care îl promovează cu “dinstincție”, devenind astfel primul doctor în

³ Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 4.

⁴ *Ibidem*, p. 6.

⁵ Prof. Ioan David, *Viața și opera lui Dr. Iosif Olariu*, în „Tribuna graniței”, nr.3/1934, p. 4.

⁶ Serviciul Județean al Arhivelor Statului Jud. Caraș-Severin, *Colecția de documente bisericești și ale demnitarilor bisericești din Caransebeș*, fondul I. I. Olariu, pachetul F, fila 43.

teologie din părțile Banatului și ale Transilvaniei.⁷ După el, și alți teologi bănățeni urmează cursurile pentru gradul de doctor în teologie.⁸

După terminarea celor cinci ani de studii, în urma cărora a acumulat o vastă cultură teologică de la marii profesori ai vremii, devenind și doctor în teologie, Iuliu Olariu s-a întors la Caransebeș. În anul 1886 s-a căsătorit cu Anica Popovici, sora profesorului de muzică Nichi Popovici, însă, la un an de la căsătorie, rămâne văduv. Episcopul Ioan Popasu, care a avut grijă de el încă de la începerea studiilor sale teologice, îl hirotonește preot la data de 1 februarie 1887. Hirotonia sa a avut loc în Catedrala Episcopală din Caransebeș, în fața multor credincioși și în prezența unui mare sobor de preoți.

După șase ani de la hirotonie, profesorul Iuliu Olariu a intrat în tagma monahală cu numele de călugărie Iosif, nume purtat de tatăl său, cel care i-a fost în permanență un exemplu viu.

Fără îndoială, Iosif Iuliu Olariu s-a numărat printre cei mai de seamă profesori pe care i-a avut Institutul Teologic din Caransebeș.⁹

Activitatea profesorală a dr. Iosif Iuliu Olariu a început în anul 1885 când tânărul doctor în teologie s-a întors de la studii, iar episcopul Ioan Popasu, l-a numit cu data de 1 septembrie 1885 profesor provizoriu al Institutului Teologic din Caransebeș. Peste trei ani, în 1888, profesorul dr. Iuliu Olariu a fost numit

⁷ Pr. Prof. Ionel Popescu, *Protosincelul Dr. Iosif Iuliu Olariu - 75 de ani de la moartea sa*, în „Calendarul Românului pe anul 1995”, Ed. Esotera, București, p. 192.

⁸ *Ibidem*, p. 193.

⁹ Nicolae Cornean, *op. cit.*, p. 75.

profesor definitiv la institut și director, în locul arhimandritului Filaret Musta, în baza actului nr. 623-B/1888.¹⁰

El a condus acest institut timp de 35 de ani, cu excepția unui singur an 1917-1918, când a fost ales director al Institutului Teologic din Arad. În 30 august 1918, Consiliul Eparhial din Caransebeș îl numește din nou profesor și director al acestui institut teologic din Caransebeș, în baza actului 526-B/1918.¹¹ A activat ca director până la moartea sa, în 6 decembrie 1920.

Dr. Iuliu Olariu a simțit lipsa cărții pentru instruirea tinerilor slujitori ai lui Hristos care urmau să fie trimiși ca îndrumători și slujitori în satele bănățene.¹² Mănat fiind de dorința de a umple acest gol, dr. Iosif Iuliu Olariu a scris manuale vaste și sistematice, care au fost mult timp neîntrecute, comentarii numeroase și alte scrieri bisericesti pentru folosul elevilor săi și pentru folosul preoților. Multe dintre aceste manuale au fost scrise pe baza cursurilor în manuscris sau litografiate care circulau din mână în mână.¹³ Înarmat cu o vastă și temeinică cultură teologică, directorul Iuliu Olariu și-a pus tot talentul și zelul în slujba instituției școlare pe care a slujit-o și a Bisericii românești. A scris opere științifice din domeniul biblic al Vechiului și Noului Testament și a Dogmaticii. Lucrările sale au fost apreciate în Mitropolia Transilvaniei, care le-a introdus ca manuale la institutele teologice și în eparhiile din vechile

¹⁰ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *Dr. Iosif Iuliu Olariu*, în „Mitropolia Banatului”, anul XI, nr. 7-12 / 1961, p. 79.

¹¹ *Ibidem*, p. 80.

¹² Pr. Dumitru V. Anițoiu, *Scrierile dr. Iosif Iuliu Olariu*, în „Foaia Diecezană”, anul XLVIII, nr. 50 / 1933, p. 5.

¹³ Pr. Prof. dr. Petru Rezuș, *Contribuții teologice bănățene*, în „Mitropolia Banatului”, anul XII, nr. 11-12 / 1962, p. 716.

provincii românești. Au fost apreciate și de teologii de peste hotare.¹⁴

Dintre lucrările cu care dr. Iuliu Olariu a înzestrat școala teologică bănățeană, dar și întreaga literatură didactică-teologică, vom enumera câteva:

- *Scrierile părinților apostolești;*
- *Introducerea în Sfintele cărți ale Vechiului și Noului Testament;*
- *Explicarea Evangheliilor după Matei, Marcu și Luca;*
- *Explicarea Evangheliei după Ioan;*
- *Manual de tipic al Bisericii Ortodoxe;*
- *Explicarea Psalmilor;*
- *Manual de teologie-dogmatică ortodoxă* (o ediție vastă și o alta mai redusă).¹⁵

Munca de pionerat pe care a desfășurat-o marele teolog bănățean, în special în domeniul studiilor biblice, a fost apreciată de renumiți profesori de teologie ca: Vasile Gheorghiu, Ioan David, Zeno Muntean, Petru Rezuș, Grigore Marcu, Vasile Mihoc, Nicolae Colan, Dumitru Cioloca, Petru Barbu, dar și alți teologi contemporani cu el de peste hotare.¹⁶

În afara manualelor și cărților de teologie, au mai rămas de la dr. Iuliu Olariu și câteva manuscrise teologice prețioase: un curs de teologie pastorală, un curs de limbi orientale scris în limba germană numit „*Orientalische Sprachen*” și o gramatică ebraică în limba germană.¹⁷ O parte din cursul de pastorală a fost publicat în revista *Altarul Banatului*, anul I, nr. 11-12/1944 și anul II nr.1-2/1945, de către profesorul dr. Petru Rezuș,

¹⁴ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *art.cit.*, p. 79.

¹⁵ Nicolae Cornean, *op.cit.*, p. 76.

¹⁶ Pr. Prof. dr. Petru Rezuș, *art. cit.*, p. 720.

¹⁷ Prot. Dr. Zeno Munteanu, *art.cit.*, p. 82.

cu binecuvântarea episcopului Veniamin Nistor. Celelalte manuscrise au rămas însă nepublicate.¹⁸

Iuliu Olariu nu s-a bucurat de o tradiție în domeniul scrierilor biblice, iar bibliotecile nu îi erau la îndemână.¹⁹ Referitor la întreaga sa activitate cărturărească putem afirma că toate manualele de teologie-exegeză publicate ulterior în limba română îi sunt tributare marelui teolog bănățean Iuliu Olariu. Întreaga sa activitate este înțeleasă just și își arată valorile adevărate pentru teologia ortodoxă.²⁰ Manualele, cursurile și, în general, operele teologului bănățean Iuliu Olariu au format multe generații de preoți și de studenți teologi.

Într-o cuvântare a sa, marele profesor dr. Vasile Loichița, amintește de opera marelui teolog spunând următoarele: „*Câtă muncă ordonată și migăloasă ca și întreaga sa viață nu sa cheltuit pentru înfăptuirea acestei opere monumentale în literatura noastră exegetică! Numai oamenii de știință vor ști aprecia cu dreptate mintea energia frământătoare și imensa răbdare ce s-a cheltuit la aceasta tâlcuire a cuvântului dumnezeiesc*”.²¹

Profesorul de Teologie Vasile Loichița

Vasile Loichița s-a născut în 26 octombrie 1881 la Jebel, județul Timiș.

Școala primară a urmat-o în satul natal, apoi a fost trimis la un gimnaziu al „Călugărilor piariști”, cu limba de predare maghiară. A absolvit și liceul românesc de la Beiuș. S-a înscris ca student la zi la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde, în paralel, a audiat și cursurile de la Facultatea de Filosofie și Litere.

¹⁸ *Ibidem*, p. 82.

¹⁹ „Foaia Diecezană”, anul XLVIII, nr. 12/1933, p. 6.

²⁰ Pr. Prof. dr. Petru Rezuș, *art. cit.*, p. 718.

²¹ Dr. Vasile Gheorghiu, *op.cit.*, p. 21.

Ca student, desfășura în timpul liber o activitate susținută în cadrul asociațiilor studențești și al mai multor societăți culturale românești din oraș.

După absolvirea studiilor teologice (licență și doctorat), tânărul doctor în teologie a studiat la Budapesta, spre a-și completa studiile de filosofie începute la Cernăuți.

În 1907 s-a întors în Banatul său drag, fiind numit profesor la Institutul Teologic din Caransebeș. Din 1924 a ocupat prin concurs catedra de Teologie Dogmatică de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a profesat până în 1946, când a ieșit la pensie. În vremea pensiei s-a retras la Timișoara. A trecut la Domnul în 30 ianuarie 1958.²²

A redactat doi ani „Foaia Diecezană” de la Caransebeș și o vreme revista „Făclia”. A publicat lucrări de istorie și critică literară, poezii (în volum sau în periodice: „Viața Românească” - Iași și București, „Semănătorul” - București, „Fântâna Darurilor” - București, „Junimea Literară” - Cernăuți), Studii de Dogmatică în „Candela” - Cernăuți, iar spre sfârșitul vieții în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” și „Mitropolia Banatului”.²³

Nefiind hirotonit și dorind să slujească învățământul teologic, în 6/19 noiembrie 1921 Vasile Loichița roagă

²² Marcu Bănescu, *Profesorul de teologie Dr. Vasile Loichiță 1881-1958*, în „MB”, an XXIX, 1979, nr. 1-3, p. 103-107; *Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș pe 1919-1939*, Caransebeș, 1940, p. 272-274; Petru Rezuș, *Prof. univ. dr. Vasile Loichiță*, în „ST”, seria a II-a, an XI, 1959, nr. 3-4, p. 225-226; Zeno Munteanu, *Amintirile unui dascăl de teologie*, în „AB”, an I (40), 1990, nr. 3-4, p. 88-102; Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român Caransebeș (1865-1927)*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2005, p. 218-223.

²³ Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Editura Enciclopedică, București 2002, p. 250.

Consistoriul Diecezan din Caransebeș să intervină pe lângă Marele Stat Major pentru a fi scutit de serviciul militar.²⁴

Filaret Musta înaintează în 6/19 noiembrie 1921 Marelui Stat Major un certificat, precum și tabele nominale, prin care se atestă și din care reiese că Vasile Loichița este profesor definitiv la Institutul Teologic, fiind hirotosit lector, în scopul aprobării de către Marele Stat Major a dispensei de mobilizare a profesorului Loichița pentru anul 1922/1923.²⁵ Hirotesia de lector a fost singura misiune clericală a marelui profesor.

La Caransebeș, datorită priceperii sale didactice, Vasile Loichița a fost cerut ca profesor la Liceul „Traian Doda”. La 16 ianuarie 1920, direcțiunea liceului face o cerere către Consistoriul Diecezan prin care îi solicită pe profesorii de teologie Vasile Loichita și Dimitrie Cioloca pentru a predă limba germană la liceul mai sus menționat: *„neavând de altă parte persoane potrivite pentru numita catedră, fiind și de altfel actualii profesori supraîncărcați cu ore, convinși mai departe că necesităților prezente le-ar putea face față numai profesori probați, vin a Vă ruga cu adânc respect, să binevoiți a permite – în interesul binepriceput al învățământului general – D-lor profesori de Teologie Dr. Dimitrie Cioloca și Dr. Vasile Loichița, ca să ne scoată din impasul greu în care am ajuns”*.²⁶

Alături de profesorii dr. D. Cioloca (1874-1963) și dr. Moise Ienciu (1881-1947), cărturari erudiți, de formație enciclopedică, profesorul Vasile Loichița introduce în cele două institute caransebeșene (teologic și pedagogic) un suflu nou, prospețime și vigoare, elan tineresc și cutezanță creatoare. Ei

²⁴ Arhiva Episcopiei Caransebeșului (AEC), fond III, dosar 323/1921, nenumerotat.

²⁵ AEC, fond III, dosar 323/1921, nenumerotat.

²⁶ AEC, fond III, dosar 1/1920, nenumerotat.

sunt primii profesori care au căutat să inaugureze în aceste școli un spirit academic.²⁷

De remarcat este rubrica „Cronica literară și culturală” care apărea săptămânal în *Foaia Diecezană* sub îngrijirea sa. Această rubrică aducea note critice, prezentări bibliografice și biografice din literatura și știința românească, ținând cititorii bănățeni la curent cu publicațiile din țară. Eseul viu și colorat folosit în cadrul acestei rubrici era pentru el o modalitate de abordare a unor teme de actualitate pe care le transforma cu deosebită măiestrie în subiecte de meditație, pentru a le apropia astfel de inima cititorilor.²⁸

Animat de lupta pentru menținerea trează a conștiinței naționale, activează și în societățile culturale din oraș. Ține conferințe la *Reuniunea Română de lectură*, înființată în 1863, precum și la *Societatea de lectură Ioan Popasu* a junimii studioase de la Institutul Teologic și Pedagogic, înființată în 1887, abordând subiecte din istoria și literatura română.²⁹

Prin cercetările sale în domeniul Teologiei Dogmatice, profesorul Vasile Loichița a orientat cercetarea dogmelor creștine pe baza scrierilor Orientului Ortodox. În studiul intitulat *Patriarhul Chiril Lucaris. Confesiunea pseudo-lucariană și urmările ei* (Caransebeș, 1912), el expune frământările dogmatice provocate de *Confesiunea* apărută la Geneva în 1629, atribuită patriarhului Chiril Lucaris și se ocupă de relațiile teologice mai noi între Ortodoxie și confesiunile apusene. Este o frumoasă cercetare comparativă, mustoasă și plină de duhul

²⁷ Pr. Prof. D. Stăniloae, Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor, Todoran, lect. I. Ică, Diac. Asist. I. Bria, *Teologia dogmatică în Biserica Ortodoxă Română*, în „Ortodoxia”, an XXIII, 1971, nr. 1-3, p. 309-365.

²⁸ Marcu Bănescu, *art. cit.*, p. 106.

²⁹ *Ibidem*, p. 106.

patristic răsăritean. De altfel, un important rol pe care l-au avut studiile lui Vasile Loichița este acela că „*respiră un duh de evlavie, și manifestă intenția de a apropia din nou dogmatica de spiritualitate, conform tradiției patristice*”.³⁰

Activitatea cea mai bogată din strălucita carieră didactică și științifică a profesorului bănățean s-a desfășurat însă în „perioada cemăuțeană” a vieții sale. Profesorul Vasile Loichița este primul profesor care a predat dogmatica la Cernăuți numai în limba română. Respectând tradiția științifică în ceea ce privește profunzimea și vastitatea elaborărilor, el adaugă noi valențe cursurilor universitare, amplificând investigațiile și modernizându-le mijloacele de exprimare. Cursurile și studiile, meditațiile și eseurile, conferințele și cuvântările ocazionale elaborate de Vasile Loichița erau moderne și se distingeau prin căldura și eleganța limbii.³¹

În cercetarea științifică a manifestat o înclinare spre temele neabordate sau insuficient tratate în dogmatica ortodoxă. Subsumate valorilor și formulărilor clasice, cu o largă participare afectivă, studiile sale dogmatice realizează forme mai accesibile înțelegerii, ferindu-le în același timp de stilul arid scolastic. Elementul „liric” mereu prezent în lucrările sale nu prejudiază cu nimic concizia terminologiei dogmatice sau definițiile doctrinare cărora dogmatistul le acordă o scrupuloasă atenție; dimpotrivă, prezența expresiilor lirice conferă lucrărilor profesorului Loichița suplețe stilului, finețe judecăților, varietate modalităților de exprimare și forță de sugestie întregii sale opere teologice.³²

³⁰ *Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș 1919-1939*, Caransebeș, 1940, p. 284.

³¹ AEC, fond III, dosar nr. 511/1939, nenumerotat.

³² AEC, fond III, dosar nr. 261/1944.

Un alt profesor harismatic al învățământului teologic caransebeșean a fost preotul **Mircea Chialda**.

Mircea Chialda s-a născut în 30 iunie 1913, într-o familie preotească în comuna Voivodenii Mici, județul Făgăraș. A terminat liceul la Sibiu, iar studiile teologice la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde, în 20 iunie 1938, a fost proclamat doctor în teologie.

În toamna anului 1938 a fost numit profesor la Liceul „I. Meșotă” din Brașov, de unde este chemat la Academia Teologică din Caransebeș, ca profesor la catedra de Studiul Vechiului Testament.³³ Episcopul Vasile Lăzărescu al Caransebeșului îl hirotonește diacon în 28 octombrie 1939, pe seama bisericii catedrale din Caransebeș.³⁴ În 1944 a fost hirotosit protodiacon.³⁵

A activat ca profesor suplinitor la Caransebeș începând cu data de 1 octombrie 1938, până la 1 aprilie 1941, conform decretului Ministerial 247.464/1939. De la 1 aprilie 1941 până la 1 decembrie 1944, a fost profesor titular provizoriu, potrivit deciziei nr. 28.373/1941, iar de la 1 decembrie 1944 și până la desființarea Academiei din Caransebeș (1948) a funcționat ca profesor titular definitiv, recunoscut fiind de către Minister cu nr. 44.346/1944.³⁶

Din 1942 profesorul Mircea Chialda a îndeplinit și funcția de secretar al Academiei Teologice.³⁷

După 1948 a fost încadrat la Institutul Teologic Universitar din București, unde a îndeplinit următoarele funcții: conferențiar

³³ AEC, fond III, dosar nr. 386/1938.

³⁴ AEC, fond V, dosar nr. 248/1941.

³⁵ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 91-92.

³⁶ Emilian Cornițescu, *In Memoriam. Preotul Profesor Dr. Mircea Chialda*, în „ST”, anul XLIV, 1992, nr. 1-2, p. 160-163.

³⁷ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 417-418.

de Studiul Vechiului Testament (1949-1952), lector de Limba ebraică (1952-1956), asistent la Secția biblică (1956-1959), profesor suplinitor la catedra de Studiu biblic al Vechiului și Noului Testament de la cursurile de doctorat (1959) și titular (din 1965), apoi profesor titular la cursurile de licență (1970-1983); prorector (1971-1973), apoi rector (1973-1979) al Institutului.³⁸ A trecut la cele veșnice în 14 decembrie 1991, în București.

Opera teologică a marelui dascăl scrisă la Caransebeș a constituit un început în modernizarea predării Studiului Biblic al Vechiului Testament. Profilul său teologico-științific îl confirmă lucrările elaborate într-o manieră științifică riguroasă și expunere logică și sistematică, bazată pe Sfânta Scriptură, scrierile Sfinților Părinți și literatura de specialitate.

Lucrări precum *Sacrificiile Vechiului Testament*, Caransebeș, 1941 (524 pagini), *Melchisedec, preotul rege din Salem*, Caransebeș, 1946; *Ebed Iahve* (interpretarea capitolelor 40-55 din cartea profetului Isaia), în Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș pe 1939-1940; *Anul jubiliar al evreilor*, în Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș pe anul 1941-1942 constituie și astăzi izvoare de necontestat ale studiului Vechiului Testament.

Opera teologului Mircea Chialda se situează la vârful valorilor teologice ortodoxe și rămâne pentru urmași un dar prețios de cultură teologică ortodoxă.³⁹

Teologul, istoricul și prozatorul **Petru Rezuș** a fost o altă personalitate ce a ilustrat școala teologică din Caransebeș.

³⁸ AEC, fond III, dosar nr. 299/1939, nenumerotat.

³⁹ AEC, fond III, dosar nr. 387/1938, nenumerotat.

Petru Rezuș s-a născut la 22 iunie 1913, în Rădăuți. A urmat Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1924-1931), apoi Facultatea de Teologie din Cernăuți (1931-1935), la care obține licența (1935) și doctoratul (1937); paralel a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie din Cernăuți (1931-1935), la care obține licența în 1937; A făcut studii de specializare la Facultățile de Teologie din Oxford, Cambridge, Strasbourg și Viena (sept. 1935 - apr.1937), apoi din nou la Strasbourg (apr.1937 - sept.1938), ca bursier al Mitropoliei Bucovinei. A fost preot în Storojineț, apoi din 1938 profesor de Dogmatică și Apologetică la Academia Teologică din Caransebeș (1938-1947) și profesor suplinitor la Limba latină la Liceul „Traian Doda” și de Limba română la Liceul de fete din Caransebeș (1938 - 1945). În anul 1947 devine profesor de Teologie Fundamentală la Facultatea de Teologie din Suceava (mutată de la Cernăuți) și prodecan al Facultății (apr. 1947 - apr.1948). Din 1948 funcționează ca profesor titular la aceeași catedră la Institutul Teologic Universitar din București (din 1948 până la pensionare, în 1974). Trece în veșnicie la 7 mai 1995, în București.⁴⁰

La școala de teologie a Caransebeșului, activitatea preotului profesor Dr. Petru Rezuș a fost remarcabilă, lucru recunoscut de conducerea eparhiei. La 12 decembrie 1940, prof. Petru Rezuș roagă Consistoriul eparhial să urmeze exemplul Academiei Teologice din Sibiu și să scoată la concurs catedra pe care acesta o suplinește, precum și celelalte catedre titularizabile de la Academia Teologică din Caransebeș.⁴¹

Ca urmare a rugăminții prof. Petru Rezuș, Consistoriul Deicezan eliberează un certificat privind activitatea acestuia la

⁴⁰ AEC, fond III, dosar nr. 335/1945, nenumerotat.

⁴¹ AEC, fond III, dosar nr. 261/1944, nenumerotat.

Academia Teologică spre a-i servi la încadrarea funcționarilor publici după noul statut. „*Consiliul eparhial ort. Rom. al Caransebeșului certifică oficios că Păr. Dr. Petru Rezuș funcționează la catedra de teologie Dogmatică și Apologetică de la Academia noastră teologică din Caransebeș începând cu ziua de 1 octombrie 1938 și până în ziua de astăzi fără întrerupere. Cu nr. 44437/1945 al Onoratului Minister din 3 ianuarie 1945 a fost definitivat la catedră pe data de 1 decembrie 1944*”.⁴²

Actele emise de cancelaria episcopală amintesc că profesorul Pertu Rezuș a muncit cu multă râvnă pe teren cultural și științific, elaborând mai multe lucrări științifice de valoare. Din 1 ianuarie 1944 a fost și redactorul revistei bisericești „Altarul Banatului”.⁴³

În ședința Consiliului Eparhial din 1 iunie 1944, s-a decis cu actul nr. 2639/B numirea pr. prot. dr. Petru Rezuș ca profesor titular definitiv la catedra de Teologie Dogmatică și Apologetică de la Academia Teologică.⁴⁴

Deși la Caransebeș a slujit învățământul teologic vreme de numai nouă ani, majoritatea lucrărilor sale au fost tipărite în acea vreme, la tipografia Episcopiei Caransebeșului: *Tradiția dogmatică și ortodoxă*, Caransebeș, 1939 (311 pagini); *Aspecte soteriologice*, Caransebeș 1939 (48 pagini); *Aghiologia ortodoxă*, Caransebeș, 1940 (395 pagini); *Curs de Teologie Fundamentală*, Caransebeș, 1942 (622 pagini); *Axiologia Teologiei Fundamentale*, Caransebeș, 1943 (105 pagini); *Știința mărturisitoare de Dumnezeu*, Caransebeș, 1944 (122 pagini); *Argumente microfizice pentru dovedirea existenței personale*

⁴² Mircea Păcurariu, *op..cit.*, p. 417-418.

⁴³ AEC, fond III, dosar nr. 335/1945, nenumerotat.

⁴⁴ AEC, fond III, dosar nr. 261/1944, nenumerotat.

a lui Dumnezeu, Caransebeș, 1944 (32 pagini); *Problematica Teologiei Fundamentale*, Caransebeș, 1943 (35 pagini); *Introducere în Teologia Dogmatică*, Caransebeș, 1946 (35 pagini).⁴⁵

A publicat și numeroase articole cu caracter teologic și istoric, recenzii, predici, dări de seamă, în: „Candela”, „Credința”, „Foaia Diecezană”, „Altarul Banatului”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Studii Teologice”, „Ortodoxia”, „Glasul Bisericii”, „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, „Mitropolia Olteniei”, „Mitropolia Banatului”, „Credința” - Detroit, „Candela”-Stockholm, precum și numeroase opere literare.⁴⁶

Din toate cele arătate se desprinde faptul că Petru Rezuș a avut o activitate bogată în domeniul teologiei dogmatice și în cel al teologiei fundamentale. Prin orizontul larg în care sunt văzute și plasate problemele, lucrările acestea reprezintă o contribuție de seamă la dezvoltarea teologiei ortodoxe românești. Minuțiozitatea cercetării, utilizarea unor bogate informații din diverse domenii – care converg spre a pune în plină lumină concepția ortodoxă cu temeiurile ei – sunt prezente în problemele expuse și cercetate; de remarcat claritatea și eleganța stilului.⁴⁷

Putem conchide că școala de teologie din Caransebeș a purtat cu sine valori de netăgăduit ale învățământului teologic românesc, profesori care au creat sau modernizat predarea unor discipline teologice și care sunt și astăzi normativi și actuali.

⁴⁵ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 417-418.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Pr. Prof. D. Stăniloae, Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor, Todoran, lect. I. Ică, Diac. Asist. I. Bria, *Teologia dogmatică în Biserica Ortodoxă Română*, în „Ortodoxia”, an XXIII, 1971, nr. 1-3, p. 309-365.

CIMITIRUL ISTORIC ȘI BISERICA SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL DIN CARANSEBEȘ

Banatul, reper constant al istoriei central europene este o noțiune administrativ-politică a epocii moderne.¹ Cu siguranță, conturarea sa ca entitate distinctă are la bază poziția geografică, precum și caracteristicile geo-morfologice ale zonei. Banatul corespunde spațiului delimitat de Mureș, Tisa, Dunăre și Vestul Carpaților Meridionali.²

La o simplă privire a acestui areal numit Banat, se poate observa relieful proporționat și dispus în trepte ale amfiteatrelor, ce coboară de la răsărit spre apus, făcând vizibile pantele largi din zonele muntoase de la Poiana Ruscă și Semenic, depresiunea cu vegetație opulentă de la Oravița sau câmpia mănoasă a Timiș-Torontalului.

Încă din antichitate, Banatul a reprezentat o adevărată prelungire geografică și culturală a civilizațiilor greco-latine la nordul Dunării. Regiunea Banatului constituia în fapt prelungirea coridoarelor culturale care se încheiau în inima și în răsăritul continentului.³ Așa se face că regiunea Banatului a intrat mai

¹ P. Coteș și I. Băcăoanu, *Regiunea Banat. Caracterizare geografică*, în *Natura* (seria geografie-geologie), XVII, 1965, 2, p. 18-55; S. Dragomir, I.D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p. 15-22.

² V. Mihăilescu, *Geografia fizică a României*, București, 1969, p. 152.

³ S. Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice, în Evul mediu*, București, 1959, p. 27.

devreme decât alte regiuni într-un circuit european ale cărui influențe culturale sunt vizibile și astăzi.

Caransebeșul, situat în partea muntoasă a Banatului, are și el o istorie veche, ca și cea a regiunii pe care o reprezintă. Majoritatea istoricilor sunt de acord că numele orașului s-a format prin alăturarea numelor Căran și Sebeș. Căranul este o localitate ce a existat nu departe de actualul Caransebeș până în secolul al XVII-lea și Sebeșul este râul cu același nume care străbate orașul, alături de râul Timiș, în care se și varsă.⁴ Localitatea este situată pe râurile Timiș și Sebeș, la confluența cu depresiunea Văii Bistrei, pe platoul ce se deschide sub „Dealul Crucii”⁵, deal pe care este așezată biserica cu hramul *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul*. La răsărit este străjuit de Muntele Mic și Munții Țarcul, spre sud-vest de dealurile Corcaneii, iar spre nord-vest de apele Timișului și Sebeșului.

Biserica Sf. Ioan Botezătorul, intrată în conștiința caransebeșenilor ca biserica *Sfântul Ioan* sau biserica din cimitir, se află în cimitirul vechi al orașului Caransebeș și este apărată de un zid exterior de piatră, pe locul unde în vechime erau zidurile de apărare al cetății Caransebeșului. Ea a fost zidită lângă vechea biserică din lemn a cimitirului, al cărui loc este indicat de o cruce monumentală numită „Crucea lui Răbăgia”, aflată puțin mai sus de biserica actuală, deasupra criptei protopopului Theodor Roșca. Și astăzi se vede locul unde a fost biserica cea veche, căci din dreptul biserici de astăzi se vede terenul puțin mai ridicat, acolo fiind tinda de la biserica veche. „Crucea lui

⁴ Andrei Ghidiu și Iosif Bălan, *Monografia Caransebeșului*, Ediția a II-a, Timișoara, 2000, p. 14.

⁵ *Ibidem*, p. 13.

Răbăgia”, pomenită mai sus, a fost ridicată în locul unde a fost altarul bisericii vechi.⁶

Biserica, ridicată între anii 1770-1780, a fost sfințită la 11 mai 1781, de către episcopul Caransebeșului și Vârșetului Vichentie Popoviciu – conform inscripției ce se află în biserică.⁷

Cimitirul ce înconjoară biserica odihnește personalități de seamă pentru istoria orașului Caransebeș și pentru istoria întregului Banat. Aici își găsesc veșnica odihnă ierarhi, preoți și oameni dedicați Bisericii și Neamului. Dintre aceștia vom microbibliografia în lucrarea de față ierarhii caransebeșeni înmormântați în cimitirul bisericii *Sfântul Ioan* și pe Dascălul ce a făcut cunoscută teologia caransebeșeană, Protosinghelul Iosif Iuliu Olariu.

⁶ Informații preluate din tradiția locală.

⁷ Andrei Ghidiu și Iosif Bălan, *op. cit.*, p. 32.

EPISCOPUL EMILIAN BIRDAȘ

Atunci când răsfoiești vreuna din impunătoarele opere ale ilustrului Episcop Emilian Birdaș, ai impresia unui dialog sincer, poate frântură a sincerității primilor oameni, care nu caută, decât în măsura unui politician, să ascundă *cutele vremii*. Trăiești sub hegemonia unui simțământ al *aproapelui*, sub permanența unei convorbiri cu *omul*. Porți vina de a fi martor al luptei pentru spirit, al modului în care s-a „*păstrat integritatea ființei... în decursul veacurilor*”.¹

*

Ioan, căci acesta era numele pe care îl primise la botez², a văzut lumina zilei în 23 noiembrie 1921.³ S-a născut în comuna Rohia, județul Maramureș, dintr-o familie de agricultori, fiind al șaselea copil și singurul băiat al părinților săi Simion și Teodora. Încă de mic primește credința creștină, înțelegându-și, prin suferințe spirituale, menirea de pacificator.⁴ Prin grija nestrămutată a mamei sale, tânărul Ioan, își însușește învățătura drept măritoare, dobândind, în aceasta, „*o mare dragoste față de Dumnezeu și față de oameni*”.⁵

¹ Emilian Birdaș, *Noul Testament*, Alba Iulia, 1988, p. 7.

² „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 88.

³ „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul oficial al Patriarhiei, anul XCI, Nr. 9-10, Septembrie-Octombrie, 1973, p. 935.

⁴ „Episcopul Emilian Rășineanu... este profund atașat idealurilor de pace...” – conform Revistei „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octombrie, 1973, p. 867.

⁵ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 88.

Surorile sale trec la cele veșnice „în plină tinerețe”⁶; părinții mor la scurt timp după, încât, la vârsta de 10 ani, copilul Ioan rămâne orfan.⁷ Totuși, tânărul nu a îngropat amintirea familiei sale în uitare, ci a păstrat credința, pe care a primit-o acasă, unind în dragostea divină cele despărțite vremelnic, purtând, în Biserică, amprenta unui cămin, amprenta unui simțământ viu. În credința creștină, familia sa continua să-i fie alături...

La vârsta de 14 ani și-a început noviciatul în Mănăstirea Rohia⁸, unde „a fost primit cu dragoste părintească... de către vrednicul stareț de atunci, Gherontie Guțu-Basarabeanul”.⁹ Prin grija acestui stareț, Ioan, este trimis la Seminarul monahal de la Cernica, unde are printre profesori și pe arhim. Chesarie Păunescu și pe ierodiac. Firmilian Marin – viitorii Episcop ai Dunării de Jos, respectiv Mitropolit al Olteniei.¹⁰ Din cauza lipsei de posibilități materiale, tânărul frate este obligat să-și întrerupă cursurile începute în 1936 și să se întoarcă la Mănăstirea „Sfânta Ana” de la Rohia.

„Între anii 1938-1941 a frecventat cursurile Școlii profesionale din orașul Dej”.¹¹

Evenimentele Dictatului de la Viena din 1940, îl găsesc la Rohia. Aici, „spre deosebire de alți preoții și călugări, care

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 867.

⁹ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 88.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 867.

s-au refugiat în Carpați”¹², fratele Ioan își asumă de bună voie îndatoririle față de legea strămoșească. Curajul și sinceritatea au rămas veșnic calități ale acestui Ierarh, însoțindu-l, asemeni unor povătuitori, în întreaga sa operă.

La 21 iulie 1941, fratele Ioan, a intrat în cinul monahal, fiind hirotonit ierodiacon (25 iulie 1941) și apoi ieromonah (27 iulie 1941), de către „*venerabilul episcop de pioasă amintire Nicolae Colan al Clujului*”¹³, pe seama Mănăstirii Rohia.¹⁴ „*La dorința starețului Nichifor Matei, a primit numele de Emilian – în amintirea Sfântului Emilian Mărturisorul*”.¹⁵ În această calitate, noul ieromonah a purtat de grijă, de la Rohia, unui grup de biserici – din Nordul Transilvaniei, rămase fără preoți. De aici, în anul 1942, a fost transferat la Mănăstirea „*Sfântului Ilie Proorocul*” din Toplița (județul Mureș), „*administrând unele parohii din împrejurimi*”.¹⁶

„*După eliberarea țării de sub jugul fascist, ieromonahul Emilian, și-a reluat studiile întrerupte...*”¹⁷ la Seminarul din Râmnicul Vâlcea¹⁸, secția monahală. Din cauza împrejurărilor

¹² „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 88.

¹³ *Ibidem*, p. 89.

¹⁴ „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul oficial al Patriarhiei, anul XCI, Nr. 9-10, Septembrie -Octombrie, 1973, p. 935.

¹⁵ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 89.

¹⁶ „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie -Octombrie, 1973, p. 867.

¹⁷ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 89.

¹⁸ „*În timpul cât a urmat seminarul la Râmnic, făcând parte din Eparhia Râmnicului, a fost distins cu rangul de protosinghel, de către episcopul Atanasie Dincă.*” – *Ibidem*.

vitrege, ieromonahul, este obligat să se transfere la *Seminarul „Nichifor Mitropolitul”* din București, unde, urmând cu aceeași sete de cunoaștere, același neobosit *urcuș spre Înviere*, a reușit să devină un apropiat al profesorilor săi, al *Prof. Dr. Olimp Căciulă, al lui Aurel Garoescu*.¹⁹ Aici își obține, în anul 1948, diploma de absolvent al Seminarului²⁰, „*având ca președinte de comisie pe P.S. Sa Iustin Moiescu*”.²¹

„*După terminarea seminarului, între anii 1948-1952 a urmat cursurile Institutului Teologic de grad Universitar din București*”²², unde și-a luat licența sub calificativul „*exceptional*”. În perioada studiilor a îndeplinit și unele *ascultări*²³, și anume: a fost responsabil de internat la Școala de cântăreți de la Radu Vodă, Starețul Mănăstirii Martirii Neamului din Baia de Arieș²⁴, deservent la Catedra Patriarhală²⁵, profesor la Școala Monahală a obștei patriarhale²⁶ și altele.

În anul 1957 Î.P.S. Arhiepiscopul Teofil al Clujului îl numește, pe Emilian, vicar administrativ al Episcopiei

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul oficial al Patriarhiei, anul XCI, Nr. 9-10, Septembrie-Octombrie, 1973, p. 935.

²¹ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 89.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ „În 1953 a fost închinoviat în Mănăstirea Căldărușani, fiind încadrat ca preot deservent la Catedra Patriarhală” – conform revistei „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul oficial al Patriarhiei, anul XCI, Nr. 9-10, Septembrie-Octombrie, 1973, p. 935.

²⁶ „... a fost numit profesor în 1955 la Școala monahală... cu sediul la Mănăstirea Antim” – conform Revistei „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octombrie, 1973, p. 868.

Romanului și Hușilor. Aici, sub oblăduirea Î.P.S. Mitropolit Dr. Iustin Moiescu al Moldovei și Sucevei, a desfășurat „o rodnică și meritorie activitate... timp de 6 ani”.²⁷ În anul 1958 este ridicat la rangul de arhimandrit, prin decizia Sfântului Sinod. „Între anii 1963-1973 a funcționat la Alba-Iulia cu titlul de conducător al Catedralei Reîntregirii Neamului”.²⁸

La Alba-Iulia, arhimandritul Emilian, a depus un efort considerabil, pentru ca, în acest așezământ, „să înceapă o viață cu adevărat ortodoxă și românească”.²⁹ „Aici a dat dovadă de mult spirit gospodăresc”, vor nota revistele teologice din 1973³⁰, „dedicat cu totul lucrărilor de viață bisericească”.³¹ Datorită acestei continue preocupări pentru Catedrală, în anul 1966, arhimandritul Emilian va primi sprijin financiar, din partea statului, pentru restaurarea monumentului.³² Munca atentă și devotată a condus la crearea și „stabilirea unei legături de cea mai aleasă prețuire și apropiere”³³ între Biserica Ortodoxă, de aici și Biserica Romano-catolică.

În anul 1973, arhimandritul Emilian, este ridicat la funcția de Episcop-vicar pe lângă Arhiepiscopia Ortodoxă Română de la

²⁷ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 90.

²⁸ „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 868.

²⁹ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 90.

³⁰ „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul oficial al Patriarhiei, anul XCI, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 936.

³¹ „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 868.

³² „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 90.

³³ *Ibidem*.

Sibiu. În cuvântul său înspre aceia care îl chemaseră la episcopat, Emilian va sublinia ceea ce a fost, cel mai probabil, crezul său de o viață: „... *nădăjduiesc că voi izbuti să conturez tot mai puternic... chipul luminos al omului cel nou, cu dragoste... cu entuziasm*”.³⁴ Cu această ocazie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Jutinian indică, printr-o telegramă, motivul ce a determinat această alegere, făcută pe „*temeiul vredniciilor sale*”³⁵, cu referire la munca rodnică a Episcopului Birdaș Rășinăreanul.

„*În tot timpul vicariatului său de la Sibiu, Prea Sfințitul Emilian, prin faptul că Arhiepiscopia de aici purta numele de Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, a considerat... activitatea Sa de aici, ca o prelungire normală a lucrării de la Alba Iulia*”.³⁶ Din acest motiv, ilustrul Ierarh, a purtat de grijă, îndeaproape, *cetății lui Mihai Viteazu*.

După o întrerupere de 275 de ani, „*așezământul vlădicesc*”³⁷ de la Alba Iulia este reînființat. Prin urmare, în 14 decembrie 1975, Episcopul-vicar Emilian este ales, cu *unanimitate de voturi*³⁸ Episcop al refăcutei Eparhii. În cuvântul său către credincioși, noul Ierarh, conturează nevoia unei împreună lucrări, amintind că ceea ce leagă și transformă strădania în reușită este *purtarea de grijă a Episcopilor, în iubirea lui Hristos*.³⁹

După 1989 a urmat „*o perioadă de întristare și amărăciune în viața episcopului Emilian, în urma plecării sale silite din*

³⁴ „Mitropolia Ardealului”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 875.

³⁵ „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul oficial al Patriarhiei, anul XCI, Nr. 9-10, Septembrie-Octoberie, 1973, p. 938.

³⁶ „Mitropolia Ardealului”, anul XXI, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie, 1976, p. 91.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, p. 96.

scaunul vlădicesc” – cum remarca Prea Sfințitul Justinian Chira, Episcopul Maramureșului, la funerariile ierarhului caransebeșean.⁴⁰ Între anii 1990-1994, Ierarhul Birdaș, a luptat pentru Biserică, din funcția de Episcop-vicar în Eparhia Aradului. Iar din anul 1994⁴¹ s-a impus atenției printr-o „*slujire neobosită și în condiții de loc ușoare în viața reactivatei Episcopii a Caransebeșului*”.⁴²

În ziua de 5 aprilie 1996, meritosul Ierarh Emilian, trece la cele veșnice, fiind îngropat în biserica din cimitirul Sfântul Ioan.⁴³

Astfel își încheie vasta activitate, acela care, după cum singur mărturisea, a crescut la umbra Bisericii, „*în mireasma tămâiei, cu colț de prescură presărată cu greutate, cu necazuri, cu înfrângeri și cu izbânzi*”.⁴⁴ Lăsând în urma sa firmituri ale bucuriei date de carte și Hristos, începuturi din a căror splendoare ne ospătăm cu toți.

**

„*Ceea ce face ca o literatură să fie autentică este sinceritatea, care doar ea este în stare să creeze o punte vie între inima celui ce scrie și inima celui ce citește...*”⁴⁵ Aceasta este singura, unica entitate, care ne împiedică să devenim *Paradis în*

⁴⁰ „Altarul Banatului”, Nr. 4-6/1996, *Despărțire de Episcopul Emilian*, p. 3.

⁴¹ „*La 12 iulie 1994 Emilian este ales Episcop al reînființatei Eparhii a Caransebeșului*” – conform lui Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Universul enciclopedic, București, 1996, p. 49.

⁴² *Ibidem*, p. 4.

⁴³ *Ibidem*, p. 5.

⁴⁴ „*Mitropolia Ardealului*”, anul XVIII, Nr. 9-10, Septembrie -Octombrie, 1973, p. 899.

⁴⁵ Ieromonah Savatie Baștovoii, *op. cit.*, p. 6.

destrămare.⁴⁶ Prin sinceritate se menține și se transmite rațiunea critică, prin adevăr indicăm ceea ce vedem și ceea ce suntem. În sinceritate și doar în cadrul ei suntem capabili să înțelegem, să cunoaștem, să nu fim „*niște ignoranți nesuferiți*”.⁴⁷

Încă din primele sale articole, Ierarhul Emilian, dovedește o sete necurmată spre cunoaștere și, prin aceasta, își impune dorința de a numi adevărul. Astfel, în primul său articol „*Originea istorică a voturilor monahale*”⁴⁸, afirmă că scopul lucrării este „*lămurirea adevărului cu privire la ele*”.⁴⁹ Activitatea literară a ilustrului Episcop s-a desfășurat, cu predilecție, pe două planuri: teologia și istoria. Amintim, din lucrările sale, de: „*Alba Iulia oraș bimilenar*” – apărută la Sibiu, 1975; „*Satul Rohia și mănăstirea Sfânta Ana*” – articol apărut în *Îndrumătorul bisericesc de la Cluj*, 1980, p. 169-201; „*Mănăstirea Râmeț, vatră de spiritualitate ortodoxă*” – *Îndrumător pastoral*, Alba Iulia, anul V, 1981, p. 116-136; „*Pagini din istoria scaunului vlădicesc ortodox român din Alba Iulia*” - *Îndrumător pastoral*, Alba Iulia, anul VI, 1982, p. 180-236; „*Satul și mănăstirea Rohia din Țara Lăpușului*” – apărută la București, 1994⁵⁰, dar și de volumul „*Din adâncuri de vreme*” – Caransebeș, 1995. Merită să precizăm că, pe lângă aceste studii, P.S Sa Emilian, a publicat și diferite predici și articole în *Glasul Bisericii*, *Mitropolia Ardealului*, *Telegraful Român*,

⁴⁶ Facem aici referire la poezia filosofului Lucian Blaga.

⁴⁷ Platon, dialogul „*Phaidros*”, traducere dată de Anton Dumitriu, în cadrul eseului despre *Aletheia*.

⁴⁸ Publicat în „*Glasul Bisericii*”, revista oficială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor..., Nr. 9-10, anul XII/1954, Octombrie-Noiembrie, p. 511-523.

⁴⁹ „*Glasul Bisericii*”, revista oficială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor..., Nr. 9-10, anul XII, Octombrie-Noiembrie, p. 511.

⁵⁰ Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Universul enciclopedic, București, 1996, p. 49.

*Îndrumătorul bisericesc de la Sibiu, Îndrumătorul pastoral de la Alba Iulia.*⁵¹ De altfel, începând cu anul 1977, Ierarhul, a editat *Îndreptătorul Ortodox, Carte de rugăciune*, volumul *Biserici de lemn și monumente istorice din Episcopia Alba Iuliei* (1987)⁵², precum și două ediții ale *Calendarului Românului* (1995-1996). Toate acestea fac dovada unui profund respect față de *ortodoxie și față de credincioși*, după cum, Emilian însuși afirma: „... am găsit potrivit să zăbovim în vecinătatea celor mai importante vetre de românitare... să glosăm biografia oamenilor care le-au dat viață”.⁵³

Totuși, cele mai importante lucrări ale P.S. Sale rămân reeditarea *Noului Testament de la Alba Iulia din 1648* (1988) și *Bucoavnei de la Alba Iulia din 1699* (1989)⁵⁴, pentru care primește distincția de membru al Academiei Române.

Vorbind despre valoarea *Noului Testament de la Alba Iulia din 1648*, Ierarhul subliniază că „*este un fapt fără precedent nu numai în istoria... întregii țări*”, ci „*chiar și pentru celelalte popoare din sud-estul Europei*”.⁵⁵ Continuând ideea aceasta se indică: „*traducerea Noului Testament de la 1648 este o piatră de hotar în literatura românească, el constituie o operă monumentală de referință pentru traducerile ulterioare ale Sfintei Scripturi*”⁵⁶. În final solicită cititorului o recunoaștere a importanței *Noului Testament de la 1648* și a reeditării lui. „*Căci așa precum odinioară mitropolitul Simion Ștefan împlinea... o datorie de a da limbii române o operă de o asemenea valoare... și*

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem.*

⁵³ Emilian Birdaș, *Din adâncuri de vreme*, Caransebeș, 1995, p. 5.

⁵⁴ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 49.

⁵⁵ Emilian Birdaș, *Noul Testament*, Alba Iulia, 1988, p. 16.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 23.

noi, prin această modestă osteneală”, nădăjduim „să contribuim la edificarea culturii românești...”.⁵⁷

*Bucoavna de la Alba Iulia din 1699 – abecedarul*⁵⁸ este un volum care aparține unui „șir întreg de cărți de zidire sufletească”.⁵⁹ Importanța ei este subliniată încă de pe copertă, pe care se indică faptul că această lucrare are menirea „să deprindă pe copii cu învățătura de carte”.⁶⁰ Prin retipărirea *Bucoavnei*, ilustrul Episcop „încearcă să aducă credincioșilor de azi un cuvânt de mângâiere”.⁶¹ Reeditatul volum conține și diferite studii critice cu privire la contextul în care această carte este tipărită prima oară, un studiu lingvistic și un studiu filologic. Această lucrare apare în 1989, sub oblăduirea Ierarhului Emilian, și „face să se deschidă, analizei științifice și cunoașterii, largi spații cultural-istorice”.⁶²

În toată activitatea sa, Episcopul, a căutat să arate cititorilor că schimbarea vine din cunoaștere. Ceea ce merită să subliniem este respectul profund purtat de Emilian tuturor aceluia care, mai înainte de el, au căutat să aducă lumii un strop din *lumina cărții*. Această privire spre înaintași este îmbucurătoare, întrucât prin ei ne reamintim de lucrurile frumoase pe care le-am uitat.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 29.

⁵⁸ *Bucoavna de la Alba Iulia din 1699*, Episcopia Ortodoxă Română de Alba, 1989, *Cuvânt înainte*, p. 5.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, p. 6.

⁶² *Ibidem*, p. 21.

2010 – ANUL OMAGIAL AL CREZULUI ORTODOX ȘI AL AUTOCEFALIEI ROMÂNEȘTI

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din ziua de 18 iunie 2009, a luat în examinare inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în legătură cu proclamarea de către Patriarhia Română a anului 2010 ca „Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești”, în contextul aniversării în anul 2010 a 1685 de ani de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea (325) și a 125 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885).¹

Odată cu această hotărâre, s-a statornicit și un program-cadru cu importante implicații în apărarea dreptei credințe, în susținerea activității misionar-pastorale, catehetic-predicatoriale, cultural-educative, a dialogului Bisericii cu societatea, precum și necesitatea evidențierii acestuia prin mijloacele media și publicistice ale Bisericii noastre.

Din programul-cadru național bisericesc amintim acțiuni și manifestări locale (media, publicistice, conferințe, întruniri și simpozioane pastorale, teologice, cultural-educative) pentru a sublinia importanța Crezului Ortodox în viața Bisericii și a credincioșilor, contribuția profesorilor de teologie, a specialiștilor, a preoților și monahilor, o atenție specială acordându-se receptării acestui program de către tineret, elaborarea și publicarea unor volume care să cuprindă documente studii și imagini despre evenimentele comemorate, iar Conferința pastoral-misionară

¹ *Hotărârea nr. 3630 din 10 iulie 2009.*

din primăvara anului 2010 să trateze subiectul intitulat „2010 - Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești”.

Pentru Episcopia Caransebeșului, la cele două evenimente majore din viața Bisericii noastre se adaugă și aniversarea în anul 2010 a centenarului instalării episcopului Miron Cristea la Caransebeș (1910-2010). Prin urmare, în Eparhia Caransebeșului, anul 2010 este și „Anul omagial Episcop Elie Miron Cristea”.

Crezul Ortodox

Încă din vremea Bisericilor apostolice din Roma, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Cipru și Cezareea existau simboluri de credință, folosite ca mărturisiri baptismale de creștinii acelor comunități.² Epoca sinoadelor ecumenice a cristalizat acele simboluri ale credinței creștine, rezultând *simbolul niceo-constantinopolitan* rămas până astăzi temelia mărturisirii credinței creștin-ortodoxe.

Crezul niceo-constantinopolitan (sau Crezul Ortodox) este formularea pe scurt a credinței stabilită la primul sinod ecumenic (Niceea, 325) și la al doilea sinod ecumenic (Constantinopol, 381). Crezul a fost rânduit de Sfinții Părinți de la cele două sinoade ecumenice pentru a combate ereziile vremii, în special arianismul, epolinarismul, macedonianismul și hiliasmul.

Sinodul I ecumenic s-a deschis la Niceea în 20 mai 325 și a durat până în 25 august, același an. La ședința deschiderii oficiale și la cea de închidere a asistat însuși împăratul Constantin, care a rostit cuvântul de deschidere și de închidere al Sinodului.

² N. Ivanov, *Simbolul ortodox al credinței. Istoria și importanța lui*, în „Mitropolia Banatului”, an XIV (1964), nr. 9-10, Timișoara, p. 531.

Ședințele sinodului s-au ținut în sala de recepție a palatului imperial din Niceea, sub președinția episcopilor Eustațiu al Antiohiei (324-330) și Alexandru al Alexandriei (313-328).³

La sfârșitul dezbaterilor, părinții sinodali au hotărât ca învățătura formulată în Sinod să fie redactată într-un *Simbol de credință*, care are 7 articole. În *Simbolul niceean*, s-a fixat învățătura despre Dumnezeuirea Fiului, Cel ce este „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut, de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut”, iar în partea a doua, se anatematizează ideile principale ale lui Arie, ereticul ce a pricinuit convocarea sinodului. Arie spunea că Fiul a fost creat în timp din nimic, că este creat din altă substanță sau ființă decât Tatăl și este schimbabil.⁴ *Simbolul niceean* vine și rostește: „Și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii”.

Cu toate că *Simbolul de credință niceean* a devenit zidul de apărare al Ortodoxiei, precum și cea mai precisă și expresivă formulare a drepte credințe, arianismul n-a putut fi stăvilit imediat. Disputele ariene au continuat să tulbure Imperiul Roman încă o jumătate de secol, apoi s-a stins încetul cu încetul.⁵

Sinodul II s-a deschis în Constantinopol, la începutul lunii mai 381 și a durat până la 9 iulie, același an. Au participat 150 de episcopi, printre care mai de seamă au fost: Meletie al Antiohiei, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nysa, Amfilohie de Iconiu, Chiril al Ierusalimului și Diodor de Tars.⁶

Sinodul a condamnat erezia pnevmatomahilor – a celor

³ Ioan Rămureanu, Milan Șesan, Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, vol. I, Editura IBMBOR, București, 1975, p. 230.

⁴ *Ibidem*, p. 231-232.

⁵ *Ibidem*, p. 232.

⁶ *Ibidem*, p. 243.

care învățau greșit despre Sfântul Duh – și apolinarismul, care nega integritatea firii umane a lui Hristos. Sinodalii au completat *Simbolul niceean* cu încă 5 articole de credință, care stabilesc învățătura Bisericii despre Sfântul Duh și despre Biserică. Așa a luat naștere *Simbolul de credință niceo-constantinopolitan*. Recitarea regulată a Simbolului la Sfânta Liturghie a fost introdusă mai întâi la Antiohia în 471⁷, apoi în întreaga lume creștină.

Ca operă a primelor două Sinoade Ecumenice de la care își trage și numele, *Simbolul niceo-constantinopolitan* este cea mai importantă mărturisire de credință a Bisericii. În această mărturisire se fixează și se precizează credința Bisericii pentru apărarea vieții în Hristos.⁸

Simbolul niceo-constantinopolitan a avut un rol esențial în viața Bisericii încă de la început. Mărturisirea credinței în Sfânta Treime și în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Îtrupat, are o însemnătate fundamentală pentru viața Bisericii și a fiecărui creștin în parte. Biserica și-ar pierde identitatea, dacă nu ar mărturisi limpede acum sau în viitor această credință.⁹

Rolul *Simbolului de credință* în spiritualitatea Bisericii și, cu atât mai mult, al *Simbolului Niceo-Constantinopolitan*, care a luat locul celorlalte și a rămas în viața Bisericii până astăzi, este subliniat pregnant de către toți marii cateheți dintre Sfinții Părinți ai Bisericii: Sf. Chiril al Ierusalimului, Teodor de Mopsuestia, Sf. Ioan Hrisostom, Sf. Ambrozie al Milanului, Sf. Niceta de Remesiana, Fericitul Augustin etc. Aceștia arată

⁷ *Ibidem*, p. 245.

⁸ Diac. Asist. Ion Caraza, *Simbolul Niceo-Constantinopolitan în viața și spiritualitatea Bisericii*, în „Ortodoxia” an XXXIII (1981), nr. 3, București, p. 433.

⁹ *Ibidem*, p. 434.

importanța covârșitoare a mărturisirii de credință, atât pentru nașterea omului în Hristos prin Sfintele Taine de inițiere – Botezul, Mirungerea și Euharistia –, cât și pentru întreaga viață a creștinului dreptmăritor.¹⁰

De fapt, Simbolul Niceo-Constantinopolitan e în întregime o expunere a istoriei lui Dumnezeu cu creația și, îndeosebi, cu cea umană.¹¹

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române

Autocefalia Bisericii românești, un alt eveniment comemorat în anul 2010, este de mare însemnătate pentru istoria noastră națională. Biserica Ortodoxă Română și-a dobândit autocefalia în anul 1885 prin semnarea obișnuitului „Tomos” de recunoaștere a acesteia, de către Patriarhului Ioachim al IV-lea al Constantinopolului, la 25 aprilie 1885. Prin recunoașterea acestui statut, Biserica noastră a obținut în întregime atributele pe care le include termenul de autocefalie, cu alte cuvinte conducerea de sine și independența administrativ-jurisdicțională față de orice alte Biserici Ortodoxe (este egală în drepturi cu acestea), însă rămâne în interdependență din punct de vedere dogmatic, canonic și liturgic. Este, administrativ și canonic vorbind, anul nașterii Bisericii Ortodoxe Române ca biserică de sine stătătoare.

Autocefalia, în termeni juridico-bisericești, înseamnă „independența administrativă, jurisdicțională a unei unități bisericești ortodoxe, constituită pe bază sinodală față de

¹⁰ *Ibidem*, p. 436.

¹¹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Sinodul II Ecumenic și Simbolul Niceo-constantinopolitan*, în „Ortodoxia” an XXXIII (1981), nr. 3, București, p. 371.

altă unitate constituită în același fel, în cadrul ortodoxiei ecumenice”¹². În cazul Bisericii Ortodoxe Române este vorba despre independența ei față de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol.¹³

Autocefalia își are începuturile mai înainte de anul recunoașterii ei, 1885. La 3 decembrie 1864, în vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza, *Decretul organic pentru înființarea unei autorități centrale pentru afacerile religiei române* (Decretul 1703) specifica în articolele 1 și 3 că: „Biserica ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină, în tot ceea ce privește organizația și disciplina” și că „Sinodul general al Bisericii Române păstrează unitatea dogmatică a sfintei credințe ortodoxe române cu Marea Biserică de Răsărit, prin coînțelegere cu Biserica Ecumenică a Constantinopolului”. Prin acest decret, Statul român prevedea și susținea autocefalia Bisericii sale.¹⁴

Deși, pe plan intern, autocefalia Bisericii Românești era pronunțată, urma procedura canonică prin care Patriarhia din Constantinopol trebuia să recunoască această autocefalie. Cu toate demersurile de recunoaștere duse de Alexandru Ioan Cuza și de ierarhii români, patriarhul ecumenic Sofronie III (1863-1866), supărat, mai ales, pentru secularizarea averilor mănăstirești, n-a recunoscut autocefalia Bisericii românești.

Demersurile Bisericii noastre pe lângă Patriarhia Ecumenică au continuat și sub patriarhii Antim VI (1871-1873) și Ioachim

¹² Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre Autocefalie*, în „Ortodoxia”, VII (1956), nr. 3, p. 373, apud *Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar*, Editura IBMBOR, București, 2005, p. 667.

¹³ ***, *Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar*, Editura IBMBOR, București, 2005, p. 667.

¹⁴ *Ibidem*, p. 668.

III, dar un rezultat favorabil nu s-a putut obține decât în vremea patriarhului Ioachim IV (1 octombrie 1884-14 noiembrie 1886), un ierarh echilibrat, care cunoștea bine situația existentă între patriarhia Ecumenică și Biserica Română.¹⁵

În februarie 1885, membrii Sfântului Sinod au delegat pe episcopul Melchisedec Ștefănescu al Romanului și pe episcopul Iosif Gheorghian al Dunării de Jos (1879-1886) să alcătuiască o scrisoare patriarhului Ioachim IV în care să ceară recunoașterea independenței bisericești. În 25 aprilie 1885, patriarhul Ioachim IV a convocat Sinodul Patriarhal și, după ce a luat cunoștință de cuprinsul lor, a decis „... să recunoască formal autocefalia Bisericii ortodoxe Române”.¹⁶

În aceeași zi (25 aprilie 1885), patriarhul Ioachim IV a trimis enciclice patriarhatelor din Răsărit, precum și Bisericilor Ortodoxe autocefale, aducându-le la cunoștință că a recunoscut și autocefalia Bisericii Ortodoxe Române.

La scurt timp (1 mai 1885) a avut loc ședința Sfântului Sinod în care s-a luat act de Tomosul de autocefalie și de conținutul scrisorilor trimise de la Constantinopol. În mesajul de deschidere, regele Carol I și-a exprimat bucuria pentru faptul că recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române s-a înfăptuit pe vremea sa și cu sprijinul susținut al guvernului țării.¹⁷ Tot atunci, mitropolitul primat a înștiințat și celelalte 11 Biserici Ortodoxe autocefale existente pe atunci despre recunoașterea

¹⁵ *Ibidem*, p. 671.

¹⁶ Nicolae Șerbănescu, *Autocefalia Bisericii ortodoxe Române cu prilejul centenarului 1885 – 25 aprilie 1985*, în „Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române 1885-1985”, București 1987, p. 128, apud ***, *Biserica în misiune...*, p. 672.

¹⁷ ***, *Biserica în misiune...*, p. 673.

autocefaliei Bisericii noastre de către patriarhia ecumenică. S-au primit de îndată scrisori de răspuns și felicitări.¹⁸

Recunoașterea, în mod formal, a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române în 25 aprilie 1885 a constituit un pas important și o nouă etapă în devenirea Bisericii Ortodoxe Române.¹⁹

Centenarul instalării episcopului Miron Cristea la Caransebeș

Cel de-al treilea episcop al Caransebeșului, Miron Cristea, a fost ales în 4 decembrie 1909, în urma sinodului ce s-a convocat cu acest scop.²⁰

Ceremonia hirotoniei a avut loc marți, a treia zi de Paști, 3 mai 1910, la Sibiu, iar instalarea în scaunul episcopal a avut loc în Duminica Tomii, 8 mai 1910.²¹

La Caransebeș, episcopul Miron Cristea a desfășurat o amplă și energetică activitate de promovare a culturii naționale, a căutat să răspundă tuturor problemelor ivite în cuprinsul eparhiei, acționând cu un spirit viu, plin de inițiativă și cu mult simț organizatoric.²² A lucrat cu râvnă pentru luminarea clerului și poporului din eparhie, pentru ridicarea moralului și întărirea

¹⁸ *Ibidem*, p. 131.

¹⁹ *Ibidem*, p. 674.

²⁰ Nicolae Cornean, *Mongrafia Eparhiei Caransebeș, Caransebeș*, 1940, p. 44-47.

²¹ Pe larg în „Foaia Diecezană”, nr. 17 / 25 aprilie 1910, p. 1-6.

²² Ioan Mățu, Marciana Corici, Mironică Corici, *Foaia Diecezană – Caransebeș (1886-1918) Aspecte socio-culturale*, Ed. Helicon, Timișoara, 1999, p. 130.

disciplinei preoților și pentru dezvoltarea așezămintelor bisericești, culturale și economice.²³

Pe plan național, s-a remarcat prin sprijinirea activă a luptei pentru emanciparea națională a românilor transilvăneni și prin participarea la evenimentul Marii Uniri înfăptuită la 1 Decembrie 1918.²⁴

În ziua de 31 decembrie 1919, Marele Colegiu Electoral al României Mari a votat în unanimitate alegerea ierarhului de la Caransebeș ca Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României. Alegerea episcopului Miron Cristea reprezenta în acea vreme un adevărat simbol al unirii tuturor românilor și consfințirea unirii politice a Transilvaniei cu România. A doua zi, în 1 ianuarie 1920, la Palatul Regal a avut loc ceremonia investirii noului mitropolit primat, regele Ferdinand încredințându-i toiagul arhipăstoresc, simbol al autorității chiriarhale și al înaltei demnități ierarhice.²⁵

Prin această alegere și prin întreaga sa activitate, Miron Cristea a devenit un simbol al românilor de pretutuindeni.

Episcopul Miron Cristea este, pentru Episcopia Caransebeșului, nu doar un fost episcop ci și un simbol românesc. El este și ctitorul moral al noii Catedrale *Învierea Domnului*, fiind primul episcop al Caransebeșului ce a ridicat problema construirii unei noi catedrale în orașul de reședință. Visul episcopului Miron Cristea este împlinit acum, la 100 de ani de la începutul

²³ Ilie Șandru, Valentin Borda, „*Patriarhul Miron Cristea*”, Casa de editură Petru Maior, Târgu-Mureș, 1998, p. 95.

²⁴ Pe larg la Ion Rusu Abrudeanu, *Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul României Dr. Miron Cristea, Înalt Regent, Omul și faptele*, București, 1929, p. 272-278.

²⁵ Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1997, p. 427-428.

păstoririi sale la Caransebeș. În cinstea acestui eveniment, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom târnosi în acest an noua catedrală a Caransebeșului, ca omagiu și pioasă amintire adusă primului patriarh al României pentru activitatea strălucită pe care a desfășurat-o în Episcopia Caransebeșului.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	5
Scurtă istorie a Eparhiei Caransebeșului (1865-1949)	9
Reactivarea Episcopiei Caransebeșului și Episcopia Aradului. Perioada episcopului Ioan Popasu (1865-1889)	18
Episcopul Ioan Popasu	27
Episcopul Ioan Popasu în conștiința caransebeșenilor – aspecte pastorale și filantropice	32
Mitropolitul Andrei Șaguna al Sibiului și Episcopul Ioan Popasu al Caransebeșului. Aspecte din corespondență	44
Episcopul Nicolae Popeea (1926-1908).....	52
Momente de răscruce în Eparhia Caransebeșului: Arhiepiscopul Filaret Musta (1839-1930)	59
Cele trei candidaturi ale protosinghelului dr. Iosif Iuliu Olariu pentru ocuparea scaunului de Episcop al Caransebeșului	65
Organizarea administrativ-bisericească a Eparhiei Caransebeșului după instalarea episcopului Miron Cristea	73
Legături culturale între orașele Caransebeș și Drobeta Turnu Severin în vremea păstoririi la Caransebeș a episcopului Miron Cristea (1910-1919)	84
Episcopul Miron Cristea. Evenimente premergătoare alegerii întru mitropolit primat	96
Episcopul Miron Cristea al Caransebeșului și Arhiepiscopul Filaret Musta	104

Protosinghelul Iosif Iuliu Olariu	108
Episcopul Iosif Traian Badescu și Orșova (1920-1933)	117
Arhiereul Filaret Musta	132
Profesori de seamă ai învățământului teologic din Caransebeș, pioneri ai teologiei românești	140
Cimitirul istoric și Biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Caransebeș	155
Episcopul Emilian Birdaș	158
2010 – Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești	168

Tipografia MIRON

Tipografia
MIRON
Timpeșeni, str. Șosei Măcușii nr. 7
Tel: 0256-225604, 0256-279226
Fax: 0256-208924
E-mail: miron@m-iron.ro
www.miron.ro

I.S.B.N.: 978-606-92513-0-0 (Episcopia Caransebeş)
978-973-52-0871-4 (Mirton)